

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România •
• Anul 51 (serie nouă) • octombrie 2014 • 3,00 lei •

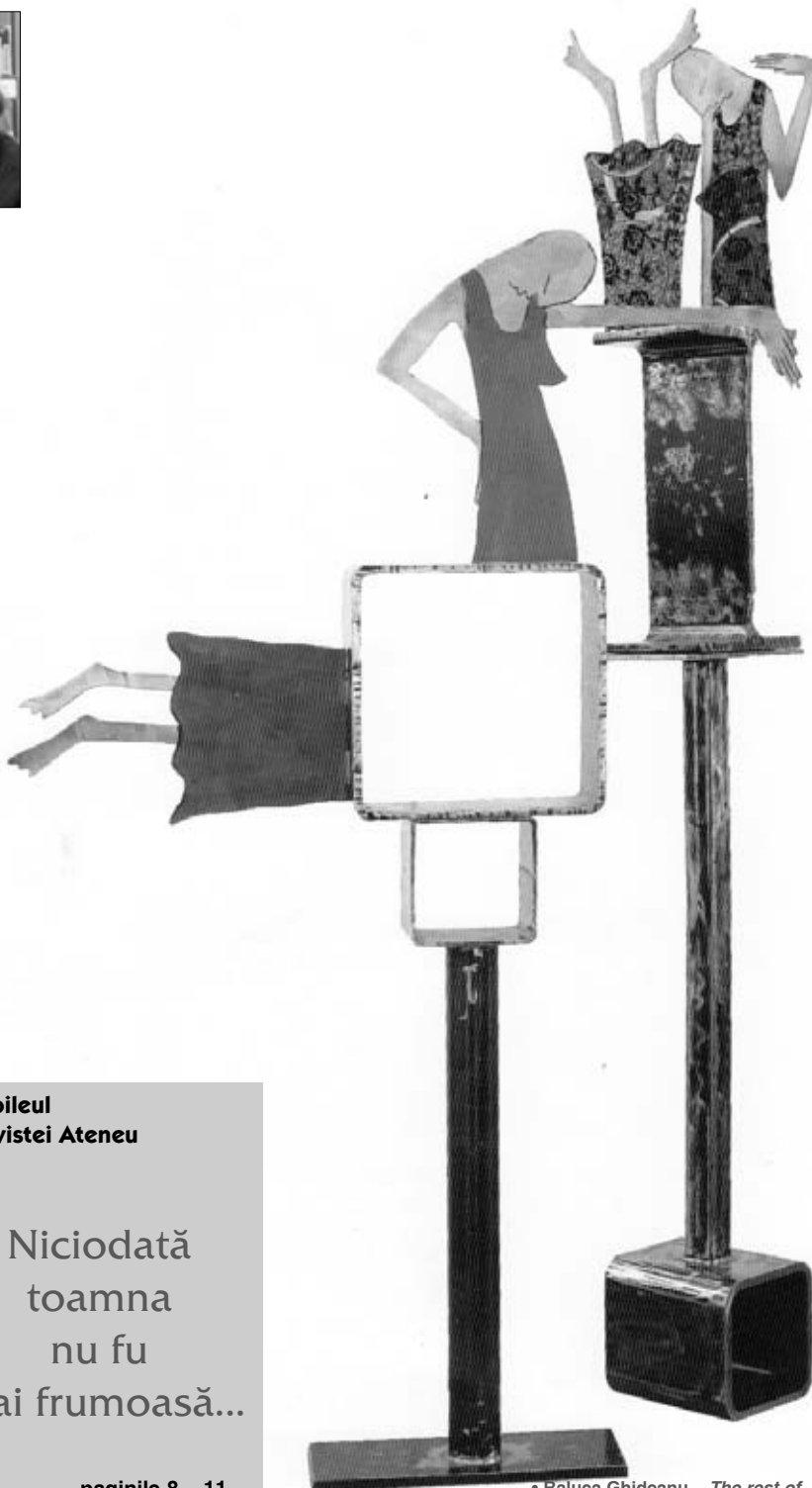
Adam PUSLOJIĆ

Cu Bacovia la un trist prânz, la el acasă

Nici nu mai avem nevoie de alcooluri, cum aici surăd unii, iar alții încă mai stau pe gânduri: cum, încă, ăștia n-au murit? Asta nu se poate, frate, hai ce-mi spui! Aruncă-ți o vedere fulgerător de brusc pe fereastră. A venit chiar și iarna, dar noi de patru zile și nopți niciun cuvânt n-am rostit, n-am scris pe fața de masă sau pe podea, la noi acasă, astăzi. Abia acum câteva clipe m-am apucat de idei și de imagini, de furia cerească asta de la noi. Poate, încă una – îmi vine o *Lacustră* prin creier, sau, chiar și mie încă o *Călătorie* mută exact ca a ta... auzi, Adame, eu am mai auzit de tine de o viață, iar tu, cumva, și tu... mă cunoști din povești, din spuse mincinoase și absurde ca soarele la Samuel Bechet, cred că așa se scrie numele amicului tău din Serbia de răsărit, a ta, zisă uneori Irlanda. Văd, acum, te-au chemat ai mei, lista lor a devenit cam scurtă și subțire, nu vezi asta, acum, mă, frumosule cel rușinos din traista mea clocotită. Hai, să bem și noi, imediat, ceva violet și violent, la Cina asta de taină de la Bacăul meu inimos, tot mai latinist și, nici din departe, nebun și trist! Să-mi treacă și mie dorul de Nichita fantastul acela românesc, cel care, cum aud, m-a tot propus la nepremiul Nobel, dar cam blestemat... și, de aceea nici de această toamnă nu mi l-au dat. Auh, aoleo, mă doare urechea mea stângă precum ochiul tău drept și nedrept.

*La Belgrad, ieri
și astăzi la Negotin,
8 octombrie 2014*

• Raluca Ghidreanu – *The rest of...*
Premiul Consiliului Județean Bacău

**Jubileul
Revistei Ateneu**

Niciodată
toamna
nu fu
mai frumoasă...

paginile 8 – 11

Ozana KALMUSKI - ZAREA

Arhitecturi lirice

Enescu, de la a cărui naștere s-au împlinit 133 de ani se adresa muzicienilor: „Fiecare artist contribuie cu talentul său, cu munca sa, la cultivarea frumosului care este menit să dea un impuls pornirilor celor mai nobile ale sufletului omenesc”. Recitalul extraordinar aniversar al fagotistului Vasile Macovei – care a împlinit 60 de ani și al pianistei Ilinca Dumitrescu, ne face să nădăjdim, asemeni marelui Enescu că acei ce slujesc cu onestitate și dăruire arta sunetelor, vor fi reușiți să pună o temelie pe care se poate clădi frumusețe și adevăr.

În urmă cu 14 ani Vasile Macovei debuta la Editura Geneze din București, cu volumul de poezii „Sfere sculptate” dovadă că sensibilitatea sa artistică se cerea exprimată și prin cuvinte. Patru ani mai târziu obține doctoratul în muzică la Universitatea Națională de Muzică din București, unde a fost și cadru didactic asociat. Prim fagotist solist al orchestrei Operei Naționale din București, susține nenumărate concerte cu ansamblurile *Hyperion*, *Traiect*, *Gaudeamus*, *Modus* și *Archaeus* unde a fost fondator și membru în perioada 1985 – 1994.

Absolvent al Liceului de Muzică din Bacău, discipol al profesorului Gh. Cuciureanu la UNMB, laureat în 1978 al *Concursului Internațional* de la Markneukirchen (1978), fagotistul Vasile Macovei se perfecționează în Italia (Lanciano – 1981), Franța (Nisa – 1983), Germania (Darmstadt – 1992, 1996, 1998) – cu Karlheinz Stockhausen. Are o susținută activitate solistică în țară și străinătate, cu turnee în: Italia, Elveția, Franța, Ungaria, Cehia, Slovacia, Bulgaria, R. Moldova, Marea Britanie, Spania, Mexic, Danemarca, Japonia, India, Finlanda, Malaysia, China, Egipt, Grecia...

„Interpret ce dispune de un real simț al construcției sonore, de un impresionant complex de timbruri”, ca solist, sau în diferite formații camerale, a interpretat un vast repertoriu conținând multe lucrări de compozitori români, unele fiindu-

dedicate. A realizat numeroase prime audii, înregistrări audio (radio, CD) și video.

Are participări la importante festivaluri internaționale: „George Enescu” și „Săptămâna Internațională a Muzicii Noi” în București, „Synthese” (Bourges), „Contemporary Music Festival” (Huddersfield), „Extasis” (Geneva), „Spazio Musica” (Cagliari), „Culturre Leto” (Bratislava), „Musica Nova” (Sofia), „Cervantino” (Mexic), Torino, Paris, Valencia, Chișinău, Budapesta etc. Colaborează cu soliști și dirijori de marcă (Pierre Dervaux, Alain Marion, Iosif Conta, Sabin Pautza, Ovidiu Bălan, Ilinca Dumitrescu, Daniel Kientzy ș.a.).

Bijuteriile muzicale prezente la Sala „Ateneu” au adus bucurie publicului meloman. Pianista Ilinca Dumitrescu – binecunoscută nouă în multiple ipostaze: solistă concertistă, muzicolog – doctor în muzică, pedagog, director al Muzeului Enescu în perioada 1994-2006, redactor și producător TV al emisiunii „Ilinca Dumitrescu și invitații săi la TvH a deschis seara muzicală cu 3 *Sonate* de Domenico Scarlatti, *Fantezia în re minor K.397* de W.A. Mozart, *Bagatela „Fur Elise”* de L.v. Beethoven, 2 *Mazurci*, *Valsul în do diez minor* și *Fantaisie – Impromptu op.66* de Frederic Chopin.

Din discografia semnificativă, în România, S.U.A, Marea Britanie, discul cu lucrări de Scarlatti (cele 14 *Sonate* au fost considerate în 1986 de către „International Record Critics Award”, reunit la New York, printre cele mai bune albume ale anului, stând alături de cele ale unor Emil Gilels, Radu Lupu, Murray Perahia, Bernard Haitink, Claudio Abbado, Riccardo Muti, Mstislav Rostropovici, Plácido Domingo.

Interpretarea acestor miniaturi muzicale, alături de *Nocturna nr.2* („*Souvenir de Nerv*”) a lui Ciprian Porumbescu, „*Mérodie*” și „*Carillon nocturne*” din *Suita nr.3 op.18* de George Enescu, „*Le merle noir*” compusă în 1985 de Olivier Messiaen și *Joc dobrogean* din creația lui Paul Constantinescu, au confirmat –

dacă mai era nevoie – aprecierile constante ale criticilor muzicali de pe întreg mapamondul, care o consideră „o autentică poetă a pianului”, „muziciană subtilă și profundă”, „o mare pianistă, care știe să-și desfășoare toată elocința pianistică mereu în slujba muzicii”.

Vasile Macovei a prezentat auditoriului „*Frescă bizantină*” op. 136, pentru fagot solo, compusă în 1996 de Doru Popovici, lucrări pentru fagot și pian: Camille Saint – Saens „*Lebăda*” din *Suita „Carnavalul animalelor”* (transcripție pentru fagot și pian), „*Novellette*” pentru fagot și pian, compusă în 1958 de Marcel Mihalovici, transcripția pentru fagot și pian din 1879 a piesei „*Dorul*” de Ciprian Porumbescu, dar și lucrări a căror transcripție a realizat-o personal Vasile Macovei: *Largo din Sonata op.65 în sol minor* de Fr. Chopin și la 5 *Cântece aromânești* create în 1942 de Ion Dumitrescu.

Cu sonorități consistente în nuanțele mari, acumulând mereu tensiune, incisive uneori, dar surprinzând mereu caracterul evocator sau trist, fagotistul pare să-și fi susținut întreaga construcție pe monumentalism și lirism. Jucăuș și cu spirit, cu ușurință și egalitate în pasajele de virtuositate, Vasile Macovei a creat momente muzicale convingătoare și viu aplaudate de public. Solistul a fost secundat cu discreție sau contraponderat, cu precizie, după cum o cerea partitura de Ilinca Dumitrescu, cu care face un redutabil tandem cameral, dezvăluind profunzimi de spirit incontestabile transferate în sonorități atent elaborate și tot atâtea reușite din punct de vedere artistic, etalate scripitor la fiecare apariție.

Revista
de cultură
ATENEU

Inițiator al seriei noi (1964):
Radu CĂRNECI

Director:
Carmen MIHALACHE

Redacția: Adrian JICU,
Marius MANTA, Dan PERȘA,
Violeta SAVU, Ștefan RADU

Contabilitate: Alina GRIGORAȘ
Secretariat/ culegere text:
Delia GRIGORAȘ

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor nr. 7
• Tel/Fax: 0234-512497
• e-mail: ateneubc@gmail.com
• Materialele nepublicate nu se restituie.
• Tipărită la Tipografia „ELENA” Bacău
www.tipografiaelena.ro
• ISSN 1221-5813
• Cîșitorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO50 TREZ 0615 010X XX00 0317

Toamna Bacoviană

• Ediția a IV-a •

În perioada 8-11 octombrie s-a desfășurat la Bacău „Toamna bacoviană”, ediția a IV-a, eveniment organizat de Consiliul Județean Bacău, Revista Ateneu, Filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor din România și Inspectoratul Județean Școlar Bacău. Între evenimente s-au numărat Jubileul Revistei Ateneu (Colocviile și Gala premiilor Ateneu), recitaluri susținute de elevi la statuia poetului George Bacovia, Colocviul cu tema „Adevăr și mit”, lansări de cărți, recitaluri ale scriitorilor consacrați, Gala premiilor Toamna bacoviană, a premiilorUSR Filiala Bacău și a premiilor revistei Plumb.

A fost o reală reușită a Consiliului Județean Bacău, a managerului de proiect Dumitru Brăneanu și a celor trei șefi de instituții culturale ce au participat: Carmen Mihalache (Ateneu), Ion Prăjișteanu (Plumb) și Calistrat Costin (Filiala Bacău aUSR). Reușită probată atât prin ecurile favorabile venite de la participanții băcăuani și de pe alte meleaguri, cât și de la presa scrisă și vorbită. (D. P.)

Premianții Festivalului Toamna bacoviană au fost:

Adam PUSLOJIĆ, Premiul național GEORGE BACOVIA;
Mihai CIMPOI, Premiul pentru exegeză;
Doina CERNICA, Premiul publicistică literară;
Emilian MARCU, Premiul de excelență;
Paul BLAJ, Premiul special al juriului.

Premiile revistei Ateneu:

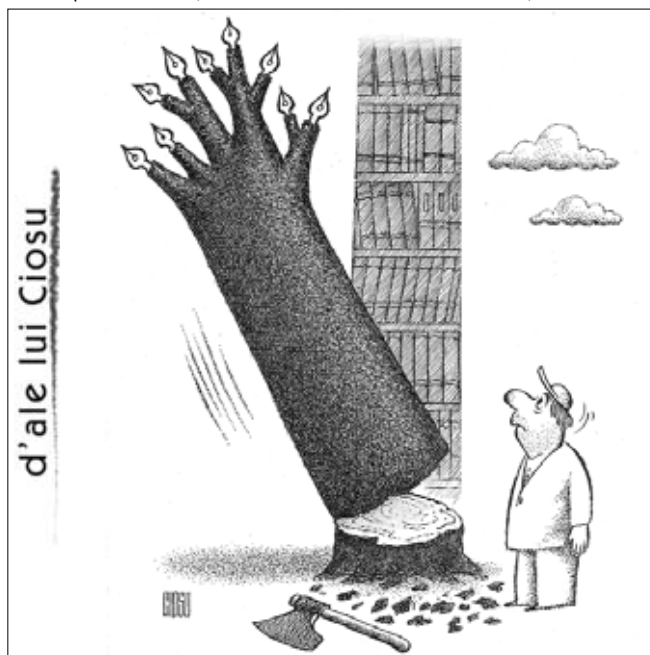
Radu CĂRNECI, Premiul OPERA OMNIA;
Eugen URICARU, Proză;
Cristian LIVESCU, istorie și critică literară;
Theodor CODREANU, istorie și critică literară;
Ion Tudor IOVIAN, Poezie;
Victor MITOCARU, Premiul special.

Premiile Filialei USR Bacău au fost decernate următorilor scriitori:

Adrian Dinu RACHIERU, critică;
Nicolae CĂRLAN, restituție;
Maria Elena CUȘNIR, proză;
Mihai MERTICARU, poezie;
Ion DINVALE, poezie;
Nicolae POGONARU, poezie;
Valeria MANTA-TĂICUȚU, poezie;
Viorica PETROVICI, proză;
Cristina ȘTEFAN, debut critică.

Premiile Revistei Plumb:

Camelia Iuliana RADU, poezie;
Ioan Culiță UȘURELU, proză;
Livia CIUPERCĂ, istorie literară;
Daniela Ingrid COZMA, proză debut.

Cea de-a doua ediție a Festivalului Internațional de Teatru *Fest(in) pe Bulevard* a debutat foarte promițător cu „Un zâmbet, click și ...gong!”, un atractiv eveniment stradal regizat de neobositul Mihai Lungeanu, în scenografia lui Victor Diaconu. În față la Nottara se mutase o parte din garderoba de costume a teatrului, actorii ieșiseră în stradă pentru a invita publicul la spectacole, unii trecători s-au costumat și s-au lăsat fotografiați, buna dispoziție fiind cea care-i aduna pe toți. Și chefel de teatru, bineînțeles. Pentru că trecătorii erau invitați la festival, la sărbătoarea teatrului, și mulți dintre ei chiar au venit la spectacole. A fost un eveniment plăcut, cu muzică de antren, cu voie bună, cu un pahar de vin ciocnit cu trecătorii, care au „prizat” acest gen de *entertainment*. Tot în deschiderea festivalului a fost vernisată frumoasa expoziție de fotografie a Marianei Ștefănescu și a lui Sorin Radu, pentru ca, mai apoi, înainte de primul gong, direcționează Teatrului Nottara, Marinela Tepuș, să prezinte spectatorilor juriul de specialiști, cât și pe acela al publicului (pentru secțiunea *Bulevardul comediei*), alcătuit, prin tragerea la sorți a mai multor locuri din sală, din cinci spectatori. La ediția 2014 a festivalului, criticii care au format juriul au fost Mircea Morariu (președinte), Roxana Croitoru, Edit Kulcsár, Crenguța Manea, Constantin Paiu. Ca și la prima ediție, festivalul a cuprins mai multe secțiuni, una competitivă, sub genericul *Mici crize... (și) electorale*, celelalte spectacole fiind reunite sub titlul de *Bulevardul comediei*, secțiunea de colocvii, lansări de carte, spectacole-lectură, și nelipsita *Vedetă de lângă tine*, care înseamnă sărbătorirea unor personalități artistice ale Teatrului Nottara, aflate la ceas aniversar. Simetric, festivalul a început, pe scenă, cu muzică, și s-a încheiat la fel. Primul spectacol a fost un concert de remix-uri din repertoriul Mariei Tănase, „Hai lu lu NU Hi You You” (produs al unui atelier de creație din cadrul Galei Tânărului Actor HOP 2013) în regia lui Radu Afrim, muzica lui Vlaicu Golcea, și în excelenta coregrafie a talentatei Andreei Gavrilii. Proaspăt, viu, insolent, pe alocuri, de o energie nebună, cuceritor și electrizant. La fel de electrizant, deși în alt gen, a fost concertul din seara finală, susținut de Marius și Lorin Mihalache, tată și fiu aflați într-o minunată comunicare pe scenă. Transmiți, amândoi, prin toți porii, bucuria de a face muzică, și de-a o face împreună.

Carmen MIHALACHE

Fest(in) pe Bulevard, o ediție reușită

• Luchian Pantea și Csaba Ciugulitu în „Don Quijote”

Am să trec acum în revistă, pentru o imagine de ansamblu, spectacolele prezentate în actuala ediție. Așadar, în secțiunea competitivă *Mici crize... (și) electorale* publicul a putut vedea: „Panică” de Mika Myllyaho (regia: Theodor-Cristian Popescu, scenografia: Cosmin Florea), Teatrul Nottara, de la același teatru o producție special realizată pentru festival, „Poker Face” de Petr Kolecko (regia: Adela Bițică, scenografia: Ștefan Caragiu), „Fasole” de Elin Rahnev (regia: Liupcio Gorghievski, scenografia: Maria Diamanova), coproducție a Teatrului de Dramă și Păpuși Vrața (Bulgaria) și a Teatrului Mal Dramski, Bitola (Republica Macedonia), „Noul locatar” de Eugen Ionescu (regia: Gábor Tompa, decorul: Helmut Stürmer), Teatrul Nottara, „Titanic vals” de Tudor Mușatescu (regia: Alexandru Dabija, decorul: Helmut Stürmer), Teatrul Odeon, „Brad de Crăciun la familia Ivanov” de Al. I. Vvedenski (regia: Andras Urban, scenografia: Carmencita Brojboiu), producție a Teatrului Maghiar, Cluj-Napoca și „Carne” de Viliam Klimacek, regia și decorul: Jan Fric, producție a Studioului Rubin, Praga. Și secțiunea *Bulevardul comediei* a avut o ofertă generoasă, cuprinzând spectacole de excepție, ca „Don Quijote”, adaptare după Miguel de Cervantes (regia: Mihai Mănișuțiu, scenografia: Adrian Damian), Teatrul Național Târgu-Mureș (Compania Liviu Rebreanu) sau foarte bune, ca „Tartuffe sau impostorul” după Molière (regia: Victor Ioan Frunză, scenografia: Adriana Grand), Teatrul Metropolis, București, și „Play Shakespeare” (regia: Cristian Pepino,

scenografia: Cristina Pepino). Tot pe același bulevard au defilat și „Miss Daisy și șoferul ei” de Alfred Fox Uhry, o agreabilă comedie pusă în scenă de regizorul Claudiu Goga la Teatrul Evreiesc de Stat, București, și spectacolul „VICTOR” (ia), scenariul și regia: Hélène van der Stichel, coregrafia: Dany Lays, o producție a Companiei Teatrale Petits Bâtons, Fontaine (Franța). S-au bucurat de mult succes la public două spectacole *hors-concours*, „Scene din viața insectelor” de Karel și Josef Capek, adaptare, versuri și direcția de scenă, Victor Ioan Frunză, scenografia, Adriana Grand, și foarte sensibilă „Rapsodie-n roz”, după „Oscar și Tanti Roz” de Eric - Emmanuel Schmitt, în lectura regizorală, și în interpretarea foarte personală a lui Alexandru Repan.

Desigur, într-o cronică de festival, ocupând, fatalmente, doar un spațiu restrâns dintr-o revistă, nu ai cum să te oprești și să analizezi fiecare spectacol. Dar poți să le numești pe

acelea care ți-au plăcut (sau, dimpotrivă, nu ți-au plăcut) cel mai mult, urmând să revii asupra lor într-un alt articol. Ceea ce-mi propun și eu să fac.

Acum voi nota un fapt important, și anume acela că teatrul gazdă, organizatorul festivalului de pe bulevard, s-a întrecut pe sine. A venit în competiție cu mai multe producții, cu „Noul locatar” de Eugen Ionescu, o rafinată vizuale spectaculară în griuri subtile, semnată de Gábor Tompa, regizor de primă mărime, care nu a mai montat de multă vreme în capitală, cu „Poker Face”, un text puternic, bine scris, inspirat pus în scenă, cu aplomb, de o tânără regizoare, Adela Bițică, având-o în rolul principal pe Victoria Cociaș, actriță experimentată, stăpână pe meșteșugul ei, și cu „Panică”, spectacol realizat de Theodor-Christian Popescu într-o cheie ironică spirituală. Cu trei actori foarte buni (bărbați aflați în pragul unei crize de nervi, ca replică la Almodovar), care-și joacă expresiv, convingător, și cu haz distilat personajele: Alexandru Jitea, Gabriel Răuță, Vlad Zamfirescu. Despre „Noul locatar” (**Premiul pentru cel mai bun spectacol**) și „Don Quijote” (**Premiul publicului**) se pot scrie eseuri, nu doar niște cronici, amândouă fiind realizări de excepție, montări complexe, cu o stilistică rafinată și o mare bogăție de sensuri. Voi reveni asupra lor, cât și asupra altor producții din festival într-un alt articol. Din primele impresii notate aici nu pot lipsi cele lăsate de diminețile de spectacole-lectură de la Biblioteca Cărturești, Verona, în care regizorii Mihai Lungeanu,

Alexandru Măzgăreanu și actorii din distribuții ne-au încântat cu lucrări comice aparținând lui Georges Feydeau și Mark Twain, o dimineată specială fiind cea dedicată unui emoționant remember Petre Bokor. Care a tradus și adaptat piesa lui Twain „Tot mort, tot mort?” Foarte animate au fost și diminețile de la CafeNott, care a găzduit cele trei colocvii dintr-un proiect bine gândit și articulat, aparținând criticului Doina Papp. Ea a găsit niște teme extrem de interesante, de actuale despre universul teatrului. Prima dezbateră a fost moderată de Marina Constantinescu, ai cărei invitați, regizorii Victor Ioan Frunză, Vlad Massaci, Claudiu Goga au vorbit despre ideea de trupă în teatrul de repertoriu și în cel independent, despre relația regizor-trupă. Al doilea colocvii, având-o ca moderatoare pe Doina Papp, s-a ocupat de „Teatru și umanism într-o lume a violenței”, invitată fiind Alina Nelega. Iar al treilea a fost aproape un spectacol, unul fascinant, pentru că am văzut un film adus de Helmut Stürmer cu fragmente din creațiile sale, în teatru și operă, pe diferite scene ale lumii. Și i-am ascultat mărturisiri, amintiri, bucurându-ne de prezența sa, de umorul său bonom. La același colocvii, cu titlul „Scenografia și tehnicile moderne audiovideo, complementaritate sau tutelă. Light design și decorul de lumini”, moderator, Cristina Rusiecki, am aflat, de la Adrian Damian, scenograf, și Bobi Pricop, asistenți ai lui Robert Wilson la realizarea „Rinocerilor” la Naționalul craiovean, lucruri mai puțin știute și foarte interesante. Iar Carmen Lidia Vidu ne-a făcut câteva confesiuni de creație legate de pasiunea ei pentru teatrul multimedia.

Bine pregătite au fost și lansările de carte, de secțiunea respectivă ocupându-se Florica Ichim, redactorul-șef al revistei „Teatrul azi” (și invitații săi), domnia sa zăbovind asupra unor însemnate opere ale lui Camil Petrescu.

Așadar, spectacole de tinuță, regizori marcanți, evenimente conexe variate, care au stârnit un real interes, săli pline, o gazetă vivace, însuflețită de tinere condeie ale criticii de teatru, atmosferă caldă, prietenoasă, de familie teatrală, cum numai la Nottara găsești. Și premiul cel mare, pe deplin meritat. Toate acestea vorbesc despre o reușită deplină a actualei ediții a Festivalului Internațional *Fest(in) pe Bulevard* (ce mult a crescut în numai un acest ambițios proiect, câștigându-și un teritoriu al său, particularitățile!), ceea ce ne face să așteptăm cu nerăbdare următoarea ediție.

• Francisco Alfonsin în „Noul locatar”

Sebi Șufariu

cel nebun după poezie

În peisajul cultural băcăuan, volumul lui Sebi Șufariu, *cel nebun după poezie* (Bacău, „Art Book”, 2013) e, cu siguranță, altceva. Venit dinspre teritoriile presei (scrise și video) el s-a impus drept un ziarist curajos, neezitând să spună lucrurilor pe nume, ceea ce i-a adus suficienți dușmani, dar și simpatia publicului. Puțini știu însă că, dincolo de platoșa gazetarului implicat în debateră publică (inclusiv cea politică), se ascunde un mare sentimental. Chestiunea nu trebuie însă să ne mire întrucât poezia funcționează în cazul său ca un debuseu, ca o formă de eliberare de presiunea imediatului, ca alternativă la existența prozică.

„cel nebun după poezie”, cum își spune cu emfază, dar și autoironic, se dovedește un autor inteligent, care cochetează abil cu ideea de poezie. S-ar putea discuta mult și bine, într-un limbaj tehnic, despre sursele lirismului, despre biografism, despre asimilarea de către Șufariu a postmodernismului, despre generații literare etc. Însă nimic din asta nu ar ajuta cu adevărat la definirea profilului său liric. Sunt în acest volum suficiente replici date tradiției literare: *întodeauna toamna fu frumoasă... et in arcadia ego sau pe aproape, podul lui Procust, planeta Facebook, ispite bacoviene etc.*, de care autorul se desparte surâzător, căutându-și propriul drum. Pe care îl găsește în *salt nestabilizat prin trapa toamnei și o istorie*, vârfurile acestui debut: „istoria țării mele/ umbli ruptă-n fund/ ca un chaplin inutil/ care tot încasează șuturi/ din dreapta din stânga// se strecoară printre veteranii/ de pe care curg hainele militare/ ținuți în poziție verticală/ cu un pumn de decoraii/ merge la parada de întâi decembrie/ să miroase aburii de țuică și fasole cu ciolan/ intră pe furii la simpoziune/ îi ascultă pe domnii care se contrazic grav// cască/ se aude cum îi trosnesc fălcile/ până în cerul în care/ lasiați ogni speranza/ stă scris deasupra capului lui roller...”

Eterogen, volumul său m-a pus cumva în dificultate prin contrastul dintre textele cu adevărat reușite și încercările uneori școlărești. Fiind vorba despre un volum, filtrul putea fi mai sever, pentru a tria ce merită reținut de ceea ce rămâne în sertarul unui scriitor. Este și motivul pentru care as disocia poemele biografiste de cele lirice, reținându-le doar pe primele întrucât acestea conțin semnele unui lirism autentic.

Sebi Șufariu nu scrie o poezie lingvistică, așa cum crede prefațatorul, Ioan Dănilă, ci poezie. Intențiile sale sunt diferite de cele ale unui Sorin Gherguț sau Serban Foață, care și-au făcut un (re)nume din valorificarea resurselor expresive ale foneticii sau lexicului. Șufariu scrie o poezie-remediu, o poezie-iluzie, ieșită din nevoia de evadare. Nu întâmplător textul care deschide volumul se cheamă *un adevăr pentru cealaltă parte* și instituie coordonata esențială a cărții: existența a două planuri, a două universuri între care pendulează existența poetului. El caută oameni, într-un gest ce reiterează gestul aparent lipsit de noimă, dar adânc, al lui Diogene Cenicul. De altminteri, într-un autoportret indirect (*sebi cel nebun după poezie*), Șufariu ne avertizează asupra riscului de a nu-l înțelege cu adevărat: „hagiografii

baladei au tot dreptul să afle/ cât de mult se înșală cei/ care afirmă că toți ne vindicăm de dor/ odată cu trecerea timpului/ atunci se vor apropia de cea mai mare minune// din viața lui/ sebi cel nebun după poezie” E aici, în acest avertisment, cheia pentru înțelegerea adevăratelor sale intenții, care nu au (mai) nimic în comun cu felul în care este privită astăzi poezia.

Adrian JICU

Rodica Lăzărescu

Semne de carte

Titlul alternativ „Gânduri despre prieteni”, care ar fi putut numi noul volum de cronici semnat de Rodica Lăzărescu, vorbește îndeosebi despre prietenia autoarei cu textul tipărit, cu Cartea, fiindcă cei despre care scrie nu îi sunt neapărat prieteni sau poate nici măcar cunoscuți. „Confruntarea” cu o carte nouă presupune nemijlocit un exercițiu de cunoaștere a autorului din spatele rândurilor, iar acest proces de receptare este derulat (trăit) în cazul Rodicăi Lăzărescu printr-o apropiere empatică și o clarificare a gândurilor proprii, „iscate în timpul lecturii”.

Dorița unei drepte situații a creațiilor comentate însoțește *Semne(le) de carte* (Editura „Pallas Athena”, Focșani, 2014) ale Rodicăi Lăzărescu, cititoare atentă și gazetar pasionat, om al cărții și al școlii, cu o perspectivă clară, nedeformată asupra fenomenului cultural-educational de la noi. Dovada acestui fapt o fac manualele și studiile de limbă publicate, precum și demersurile exegetice funcționând sub semnul lucidității și al unei bune memorii culturale. Autoarea preferă abordarea eliberată de tipare structurale, scriind despre cărți cu ele aproape, preluând abundent citate, argumentând, întind sau motivând, formulând opinii și judecări de valoare. De aceea, fiecare text în parte este tratat altfel, spectrul analizei vizează un unghi diferit de cel precedent, iar cronicile literare rezultate au acest aer de imprezibilitate și vioiciune.

Cronicile în discuție, relativ recente (2012-2014), au apărut mai întâi în reviste literare unde autoarea scrie concis („Pro Saeculum”, „Ateneu”, „Literatură”, „Convorbiri literare”, „Vatra veche”, „Cultura”), propunând titluri mai mult sau mai puțin cunoscute la nivel național și echilibrând astfel raportul centru-margine. Comentariile de început îi sunt dedicate editorului lui Brebanu, exegetul Nicolae Gheran, cel care i-a consacrat romancierului amintit 40 de ani de documentare bibliografică. Rodica Lăzărescu are în vedere, de această dată, nu doar volumul ce deschide seria corespondenței rebreniene, *Intime* (2012), ci și tetralogia *Arta de a fi păgubaș*, „o cuceritoare frescă a unei lumi apuse”, în care Nicolae Gheran, înzestrat cu har de povestitor și bun portretist, fixează cu îndemănare personajele și mediile prin care a trecut. Autoarea este de părere că Nicolae Gheran „povestește pentru a se mântui, povestește pentru a înșela Timpul, povestește ca într-un alt Han al Ancuței, în care oamenii rămân aceiași, doar timpul trece, iar faptele se lasă supuse judecății celor care vin.” (p. 9)

Om al bibliotecii, observator atent al scenei literare este, de asemenea, criticul și istoricul literar băcăuan, Constantin Călin, ale cărui scrieri rețin atenția autoarei, fiindcă oferă „o cronică mozaicată a unei epoci, a unui spațiu geografic («provincial»), dar și a unui

protagonist – diaristul însuși”. Rodica Lăzărescu încearcă adeseori să traseze liniile unui portret spiritual al scriitorilor pe care-i comentează, astfel Constantin Călin nu ar putea fi perceput altfel decât un intelectual autentic și echilibrat, „moralist fără ostentație” și „judecător sever” al lumii prin care a trecut, dar și al propriului sine.

Cronicarul își începe uneori comentariul de la imaginea, senzația, impresia pe care i le trezesc vederea sau atingerea cărții în sine, căci, așa cum recunoaște, Cartea este mai întâi percepută ca obiect. Așadar, copertele oferă primele indicii, localizând, mai mult sau mai puțin, axul tematic fundamental, domeniul, ținta principală. Analize clare și sugestive îi prilejuiesc autoarei și o sumedenie de alte cărți semnate de Eugen Simion, regretatul Mircea Dinuț, Daniel Cristea-Enache, Ioan Adam, Marin Iancu, Ioana Părvulescu, Adrian Alui Gheorghe și încă mulți alții, poeți și critici, prozatori și memorialiști, imposibil de amintit totii aici.

Mai mereu, cronicile Rodicăi Lăzărescu încep după o atentă documentare prealabilă; de aceea judecata critică vine ferm, fără ocolișuri, autoarea preferând (conform intuiției noastre) cărțile tranșante și stilul direct, lămuritor, asumarea opiniei. Tonul analizelor este relaxat, glumeț-ironic pe alocuri, dar, în aceeași măsură, serios, implicat, hotărât. Astfel, cronicarul Ioan Adam este un „foarte bun cunoscător al istoriei de partid (comunist) și al istoriilor de alcool!”, Daniel Cristea-Enache „și scormonește trecutul afectiv”, iar Ioana Părvulescu „stăpânește bine tehnica suspansului, lecție învățată, desigur, de la Caragiale”. Un alt volum, semnat de această dată de Marin Iancu, *Portret de grup. Albatros. Sărmă ghimpată. Gândul nostru*, „adevărat document literar și sufletesc”, reține atenția prin semnificația sa istorico-literară, documentarea impresionantă, ineditul unor materiale, la fel ca și prin nota de autenticitate. Așa cum sublinia autoarea, Marin Iancu „nu insistă asupra creației literare a albatrosiștilor, ci marchează elementele susceptibile de a configura *biografia sufletească* a acestui grup literar”, cu tot contextul social-politic și reconstituirea ambianței cultural-literare în care acesta s-a manifestat.

După cum se poate vedea, *Semnele de carte* ale Rodicăi Lăzărescu reprezintă pentru cititori „semnale” care luminează simbolic puncte-cheie, aspecte importante, noi apariții editoriale ale unor scriitori mai mult sau mai puțin cunoscuți, mai mult sau mai puțin provinciali, menținând ritmul lecturii la cotele profesioniste. Și ca să preluăm modelul finalului (abrupt, lapidar, tăiat) practicat de autoare, mai amintim doar că am citit aceste pagini cu plăcere și interes.

Monica GROSU

Alexandru Ovidiu Vintilă

Traian Brăileanu.

Dialectica

unei istorii personale

Istoric și filosof, Alexandru Ovidiu Vintilă pune în lumină o personalitate mai puțin cunoscută, chiar controversată, a culturii române într-o lucrare amplă și riguroasă sintetizată: *Traian Brăileanu. Dialectica unei istorii perso-*

nale (București, „Tracus Arte”, 2013, 404 p.). Trăind deopotrivă viața și activitatea lui Traian Brăileanu, autorul ne prezintă contextul devenirii sale și viziunea despre lume a profesorului universitar de la Cernăuți, sociolog, publicist, traducător, filosof, om politic, ministru, dar și legionar (ceea ce-l plasează într-un con de umbră și-l eclipsează patrimoniul spiritual).

Citind această carte, îl cunoaștem pe Traian Brăileanu dintr-o triplă perspectivă: persoană, personalitate și personaj (al culturii noastre). Studiul cuprinde o Introducere, urmată de 4 mari capitole și subcapitole (I. Traian Brăileanu, excurs biobibliografic; II. Preocupările literare ale lui Traian Brăileanu. Revista „Iconar”, o efervescentă dialectică; III. Noi căutări și experimente. Traian Brăileanu. Grupul de la Cernăuți și „Însemnările sociologice”; IV: Traian Brăileanu. O arhitectonică distinctă a cugetării), Concluzii, Bibliografie și Anexe.

Dacă în primul capitol îl descoperim pe Traian Brăileanu omul (mediul în care a trăit, unde a studiat și treptele formării culturale), începând cu cel deal II-lea capitol ies în prim-plan scriitorul și gânditorul, care a publicat în revista bucovineană „Iconar” numeroase articole cu tematică sociologică sau politică. În capitolul al III-lea se impune atenției noastre sociologul Traian Brăileanu, ale cărui idei au fost consemnate în „Însemnări sociologice”, periodicul ce devine vocea Grupului de la Cernăuți. Contribuția sa în domeniul sociologiei nu trebuie trecută cu vederea, dimpotrivă; este necesar să subliniem că Traian Brăileanu și Grupul de la Cernăuți întregesc panorama sociologiei românești din epoca interbelică, situându-se alături de Dimitrie Gusti și Școala de la București, Virgil Bărbat de la Cluj și Petre Andrei de la Iași.

Ultimul capitol al lucrării scoate în evidență activitatea științifică întreprinsă de Traian Brăileanu. Chiar dacă nu toate proiectele au fost finalizate, ideile acestui cărturar sunt demne de luat în seamă datorită argumentelor solide, exprimate printr-o frazare elegantă și rafinată. Este menționată și munca sa de traducător, punându-se accent pe traducerea din Aristotel și Kant.

Școlul lui Alexandru Ovidiu Vintilă este de a reabilita imaginea lui Traian Brăileanu și de a înclina balanța în favoarea argumentelor pozitive, ce-i conferă acestuia statutul de personalitate a culturii române. Remarcăm un autor perfect conștient de imaginile negative pe care trebuie să le estompeze și, din fericire, reușește datorită unei investigații efectuate sistematic, minuțioasă și focalizate pe aspectele definitorii ale vieții sociale și profesionale a sociologului și filosofului în discuție. Un studiu bine documentat, ce oferă perspective multiple de înțelegere și abordare a activității lui Traian Brăileanu, astfel încât acest nume să nu mai fieomenit cu jumătate de glas. Iar argumentele pertinente ale autorului m-au convins!

Silvia MUNTEANU

Doina Cernica

**Cititoarea,
călătorează**

„Marile construcții ale vârstei mici sunt inexpugnabile. Ele coexistă cu realitatea de mai târziu și de aceea, apropiindu-mă de colonadă, am avut un soi de nesigurantă sau mai curând o senzație de dedublare, înaintam în două lumi, una eternă și alta, deși durabilă, marcată puternic de însemnele zilei, ale orei. Dar nu era vorba numai de Piața San Pietro, ci de Roma întreagă, aceasta, a cărei piatră o puteam atinge, a cărei apă o puteam bea și a cărei aromă o puteam inspira, susținând-o pe vârfurile ei – creștelul pinilor și al platanilor, coroana Colosseumului, ochiul Panteonului, crucea care înalță obeliscul din Piazza del Popolo – pe cealaltă, zidită din materia infabilă a imaginației, visului. Totul era vechi, știut acolo, deasupra, într-o solitudine dulce, totul nou, de descoperit aici, integrându-ne fabuloasei mulțimi care repeta cu extraordinară densitate umană conturul elipsoidal al Pieței San Pietro”. Este un fragment care dimensionează cu precizie, între două granițe resimțite organic, un loc specific celor care își vor fi dat seama într-un moment de grație, că viața e împletitură a mai multor experiențe; într-adevăr, după cum ne mărturisește autoarea volumului la care facem referire – „călătoriile îți apropie lumea”.

Apărută în 2014 la Editura „Mușatinii” Suceava, *Cititoarea, călătorează* se instituie sub forma unui ghid în „Jumea interioarelor” - marca Doina Cernica. De o delicatete cu totul aparte, autoarea evită să așeze în continuarea celor două cuvinte ce formează titlul cărții și pe cel care ar indica una dintre marile calități ale domniei sale, mai precis aceea de a scrie bine, fascinant, la obiect, neuitând nici măcar pentru câteva clipe că, una peste alta, experiențele fericite sunt înnobrate de o limbă literară adecvată, de cunoștințe ce vin deopotrivă din aria filologiei, cât și dintr-o cultură de tip renașterist. Așadar – cititoarea, călătorează, scriitoarea ne invită să realizăm un fericit excurs, împărțându-ne însemnări de călătorie, din ultimii șapte ani, din Franta, Grecia, Italia, Malta, Marea Britanie, Republica Moldova, Rusia, Portugalia, Turcia, Ucraina, Ungaria.

„Cuvântul înainte” e mărturia directă – dacă mai era cazul – că Doina Cernica este o fidelă a bibliotecilor și, oarecum bogesian, ne reamintește: „cărțile te caută dar și asteaptă să fie căutate”. Bucuria primelor lecturi va fi plecat de la una dintre cărțile bunicii, Dumitru Brânzei, - o carte de citire pentru școlile primare, dar care făcea în fapt figura unei mici enciclopedii a școlărității elementare. De amintirea acestei cărți se leagă sentimentul cunoașterii.

Doina Cernica are rara știință de a provoca imaginația cititorului dar și de a-l face părtașul-confident al propriilor trăiri. Rândurile nu rămân în zona simplor note de călătorie; accentul nu cade pe *unde, când ori cum*, ci – așa cum ne-am fi așteptat – pe ecurile declanșate de situațiile (ne)prevăzute. Evident, descrierea nu are rol pur decorativ, ci realizează conexiuni din domenii diverse. Doina Cernica are certe cunoștințe de arhitectură – urbanism, știe să aprecieze la justa valoare operele de artă, nu rămâne nici în afara unor precizări demografice, politice, administrativ-culturale etc. De multe ori, când nu te aștepti, te vei pomeni în mijlocul unor frazări ce închid o atitudine lirică. Așa se întâmplă și cu prilejul unei excursii la Londra, care îi prilejuiește, printre altele, și o mică istorie a metroului londonez: „In vârful tulpinii ce se înalță din stația care poartă numele de Podul Londrei, între frunze tinere, cântă o pasăre asemenea. Frunzele se înverșeză sub ochii mei, iar păsăruica se auzesc în soare. Nu e un efect al hărții, al cernelii, ci al cerului liber: stația

aceasta este la suprafață, linia în ansamblu ei este însă în adâncime, suntem aproape singure, cu toate că linia neagră cunoaște cel mai dens trafic. Negrul este una din cele douăsprezece culori care alcătuiesc urzeala covorului subteran țesut zilnic în Londra, din zori până spre miezul nopții”. Un alt prilej ne certifică momente de grație asemănătoare: „In zori, am ieșit pe terasa hotelului ca să sorbim, proaspete, mireasma cafelei și priveliștea Istanbulului. Deodată un ciocânt ușor ne-a atras atenția. Un pescăruș se uita nemișcat la noi. Ne-am ținut respirația ca să-l vedem mai bine. Era, oare, într-adevăr, un pescăruș sau privirea milenară a orășului zăbovind asupra noastră?”

Sunt rânduri frumoase, a căror destinație finală ar putea fi și o recuperare secvențială a mitului. Omul cultural e atemporal: trăiește deopotrivă în Atena, Roma, Lisabona, se bucură cu fiecare prilej când ajunge în ținuturile Bucovinei ori chiar ale Republicii Moldova. Mai presus de aceste călătorii, autoarea crede în firescul legăturilor de prietenie; în multe cazuri, acestea vor fi fost și motorul călătoriilor. Către final, în „Vara ierminii”, e formulat în chip viabil un crez ce ne certifică pentru încă o dată – dacă mai era cazul – apartenența fericită a Doiniei Cernica la acea rară categorie a intelectualului plămădit în focul viu al cunoașterii: „Cred într-o călătorie ca într-o bibliotecă”.

Marius MANTA

Titi Damian

**Cronicle
muscelenilor**

Cu trilogia *Muscelenii* – Fagul (2005), Umbra (2008), Norul (2011) – Titi Damian oferă nu doar un tablou al calvarului colectivizării, ci și o poveste a vieții satului, depănată pe 1 100 de pagini, ca și cum Șeherezada i-ar șopti mereu că povestea nu trebuie să se termine niciodată. Între timp, criticii i-au și premiat cele trei volume, unele voci așezându-l, prin tematică și calitatea discursului, într-o galerie în care tonul strigătuului hăituitului sat românesc este dat de Marin Preda. Horia Gârbea zice, de pildă, despre *Fagul* că „este, dacă vreți, un *Morometii II* scris pe bune, fără cosmetizări și jumătăți de adevăr”. Fagul, umbra, norul devin simboluri în trilogie, motiv pentru care putem percepe discursul românesc și ca pe o elevată saga a strigătuului unui sat care parcă nu se mai lecuiește de singurătate și de umilintă, de dezădejde și de orizonturi mereu incendiate de răufăcătorii istoriei.

Gesture excelent al evoluției și consacrării sale, Titi Damian a reunit în volumul *Cronicle muscelenilor* (Editura Editgraph, 2013) aproape șaptezeci de cronici de întâmpinare, care au fost publicate despre trilogia sa în diferite reviste literare. Iată câteva frânturi din aceste cronici... „Stilul este omul. Titi Damian e un reprezentant al cerului, al concentricității. În mijlocul acestui rond s-a aflat și se află cu obstinație, satul. N-am să-l compar pe autor cu nimeni, pentru că are, cu certitudine, originalitatea lui” (Passionaria Stoicescu, „De la Aristofan la Titi Damian sau despre măiestria cerului”). „*Muscelenii* este mai mult decât o trilogie a calvarului colectivizării forțate, poate fi citit ca un roman al familiei, al satului, al inițierii, al formării, cu splendide scene de dragoste, un duos roman al școlii și al dascălului exemplar, un roman social, politic, istoric, îngemănând eternele teme universale – Dragostea, Moartea și Destinul – toate pe un fond mitologic, liric și tragic, deopotrivă” (Florentin Popescu, „In loc de incheiere”). „Există în romanul acesta, ca de altfel în toată trilogia, o «pădure de simboluri», ca să folosesc un termen baudelairean (fagul, muntele, singurătatea, umbra, norul, șapalii, lupul turbat, vânătoarea, drumul, călătoria, noriul,

ceața, ploaia etc) care, devenind tot atâtea motive literare, dau substanță volumelor” (Angela Voicilă, „De ce «Norul»”). *Nota bene*, volumul „Cronicle muscelenilor” include și opinii care, uneori, nu primesc, probabil, toate aplauzele lui Titi Damian. Astfel, Aurel Anghel („Digresiunea lirică în romanul «Norul»”), după ce așează interesante accente pe virtuțile romanului, sugerează că „din păcate, ultimele pagini, pentru mine rămân discutabile. Atitudinea muscelenilor față de șapcalii, dacă la bază a fost un fapt real, eu ca scriitor nu aș fi avut curajul s-o prezint (...) E o scenă cumplită, vizând fabulosul, ori eu nu am organul percepției unei asemenea cumplite atitudini”.

Spuneam, în urmă cu puțin timp, într-una din cronicile mele, că în trilogia lui Titi Damian descoperim o lume fără busolă, o istorie care a luat-o razna de tot, o ființare colectivă aflată mereu în regim de supraviețuire cronică, un univers aruncat mereu la capătul unui tipă pe care nu-l poate vindeca nimeni de vânăta. Dar, mai ales, scriitorul ialomitean deapănă o saga despre curaj, despre destin și despre o memorie care trebuie să-și aducă aminte chiar și de uitare.

În „Cronicle muscelenilor”, criticii și istoricii literari îi găsesc scriitorului, așa cum spuneam, „înrudiri” – nu doar de tematică – mai ales cu Marin Preda, sugerând și faptul că nașii săi literari ar putea fi Ștefan Bănuțescu, Fănuș Neagu, Zaharia Stancu sau Sadoveanu. Evoluția lui Titi Damian, ca prozator, merită a fi urmărită. Ar fi interesant de văzut cum și-ar „adapta” pana/ inspiratia la zvârcolurile orașului de ieri și de astăzi, la marele zgomot al lumii, în general, căci, locuit cum este de o chemare către o interesantă metafizică a simbolurilor, cu siguranță, resursele sale literare nu-l vor cantona doar în universul ruralului.

Ion FERCU

Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu

**Scrisori
către Monica**

Cunoscută drept fosta soție a criticului E. Lovinescu sau ca regretata mamă a Monicăi Lovinescu, Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu își va ocupa, în curând, locul meritat în peisajul cultural românesc, prin publicarea volumelor epistolare (prezonizate a fi în număr de trei) *Scrisori către Monica*. Primul volum, apărut la *Humanitas* în 2012, într-o ediție îngrijită de Astrid Cambose, cuprinde scrisorile adresate de mamă fiicei în perioada 1947-1951, de la plecarea tinerei la Paris, pentru studii doctorale. Deși era prevăzută pentru doar trei ani, plecarea aceasta îi dă Ecaterinei Bălăcioiu prezentimentul unei despărțiri fizice definitive de fiica sa, o lipsă care o va mistui, dar îi va da și îndărijirea de a lupta împotriva unui sistem statal absurd, criminal. Așa cum mărturisește însăși autoarea, unele texte sunt „scrisor-testament”, din care străbate dorința de împlinire a destinului fetei: „*Fii prudentă în relații, în prietenii (...) Nu uita că nimic nu e sigur și nu te încrede în puterile tale fizice. Nu te îmbăta de succesul tău. Bucură-te de Paris așa cum te-ai bucurat până acum de viață.*”

Aflată în arhivele Securității cu numele de cod Stela, Monica Lovinescu va trăi experiența pariziană cu nesatul tânărului eliberat de rigori abrutizante, de o politică haotică, ucigătoare a spiritului și a visurilor intelectuale pe care și le cultivase în familia sburătoristă. Putând fi considerat și o parte a unui roman al dragostei materne, dar și o filă de istorie generatoare de suferință, volumul își conturează și o evidentă dimensiune memorialistică, EBL relatând chiar punctual, diaristic, toate detaliile cotidianului, filele scrise îngrijit și mărunț având rolul de a reproduce, în aerul parizian, toată viața lăsată în urmă de exilată.

Prin epistolele scrise cu greu și trimise cu foarte mari eforturi și riscuri, mama își oferă în doze mici libertatea gândului, transpus adesea codificat, sentimentul adorației proprii fice, augmentat de o distanță fizică uriașă și transformat într-o venerație cvasisacrală(n)ită. Relieful stilistic bogat transformă epistolele într-un veritabil expozeu artistic, hiperedulcorat de iubirea maternă.

Se creionează, subiectiv, profilul vieții culturale a vremii, ce încearcă înaintarea emersă, deasupra apelor tulburi ale politicii. Astfel, figuri marcante populează scrisorile în ipostaza prietenilor, colaboratorilor sau cunoștințelor, în contextul familial al Lovineștilor, al revistei „Sburătorul” și a din ce în ce mai strâmtului cerc al rezistenței prin cultură: Mircea Eliade, Dan Brătianu, Cella Delavrancea, Monique de la Bruchollette, Maria Botta, Nicholas Bataille ș.a. Notele de subsol, consistente și edificatoare, pe alocuri ușor derutante sau redundante (probabil din subiectivism) plasează evenimentele relate în context, realizează asocierile necesare unei înțelegeri a fenomenului referențial socio-cultural. Numele schimbate, limba codificată stabilită înainte de plecare și mesajele transmise invers maschează și evită cenzura comunistă omniprezentă, chiar dacă (sau mai ales că) majoritatea erau scrise în limba franceză și trimise prin curier diplomatic secret de la Institutul Francez.

Atât expediția textelor, cât și destinația sunt embleme ale intelectualității feminine românești, prin inteligentă, prin rolul catalizator al fenomenului literar românesc, prin puterea și voința de a se opune cu orice preț valului distrugător, degingoladei iscate de comunism. Experiențele trăite și relateate doar adiacent sunt împletite adesea cu tragism, un exemplu fiind nota ce prezintă călătoria spre Paris a Monicăi, o parte din aceasta fiind străbătută într-un vagon de tren, în mormantul de cărbuni, în care soldații îngheau baionetele pentru a căuta fugarii. Paradoxal, ținăra plecase cu documente în regulă, chiar cu o bursă de studii oferită de statul român.

Un alt episod cutremurător este cel al confiscării bibliotecii Lovinescu, act barbar, care stărnise lacrimile chiar în rândul studenților ce treceau în acel moment pe stradă, apoi confiscarea mobilierului, chirișului impus, pierderea moșiei Cruseț, toate săpând adânc în sufletul fiicei, care conștientizează că ea, plecarea ei, este cauza tuturor acestor opresiuni. Cititorul care cunoaște sfârșitul poveștii empatizează cu personajele, care, deși supuse umilinței și suferințelor, își păstrează distincția și eleganta. Totuși, nu putem să ne reacționăm, cel puțin curios și compătimitor, la premonițiile EBL în ceea ce privește propria moarte: „*Spaima mea e că voi auzi, că voi trăi, misterios, după moarte.*” În realitate, după chinurile groaznice din închisoare și neadministrarea medicamentelor, în 1960, la Văcărești, EBL a fost considerată decedată, târâtă la morgă, apoi, trezindu-se printre cadavre, a fost readusă în celulă, unde a murit.

Scrisorile din acest prim volum se opresc la anul 1951, cu teama iminentei întreruperi datorate cenzurii și lipsei de hârtie, înainte de a se discuta despre Virgil Ierunca, cel care în 1952 îi va deveni soț Monicăi. Așteptând cu nerăbdare și celelalte două tomuri promise ale seriei, considerăm, așa cum însăși EBL recunoștea, că are „talent săvignesc”, că o putem încadra în aceeași clasă literară cu Marchiza de Sévigné, autoarea celebrelor *Scrisori* adresate fiicei sale.

Mă băntuie, însă, ca o fantomă într-un spital al idelilor, gândul că la București, în 2010, s-a construit mallul Sun Plaza pe locul vechiului penitenciar Văcărești, fără a se dezproza osemintele din fostul cimitir al penitenciarului. Acolo au rămas uitate și oasele Ecaterinei Bălăcioiu-Lovinescu, între altele, multe, tăcute și grele de istorie.

Ana-Maria TICU

1. Note despre „Cântarea cântărilor”

Ar fi momentul să mă întorc către modelul absolut, poate, al poeziei erotice, *Cântarea cântărilor*. Atribuită, prin tradiție, lui Solomon, fiul regelui David, nu există până la urmă nici un temel istoric pentru această atribuire, decât numele pomenit al regelui, în text. Nu s-a căzut de acord nici în privința momentului când ar fi fost elaborată. În orice caz, mult după domnia miticului rege Solomon (cam prin secolele V-IV, î. Hr.), însă materialul folosit pare să fie mult mai vechi și de sorginte folclorică. Unii au considerat-o poezie erotică profană, iar alții au interpretat-o teologic (simbolic, alegoric), în măsura în care textul a fost păstrat în canonul „Vechiului Testament”. De-a lungul a două milenii, comentatorii ei au fost mirați de prezența acestui „poem” între cărțile sacre de învățătură. E deja de înțeles că interpretarea simbolică și alegorică a păstrat *Cântarea cântărilor* între cărțile „Vechiului Testament”. „Poemul”, dacă i se poate spune așa (fiindcă nu omul religios, ci omul cultural vede în această *Cântare* o poezie), a suscitat interesul cercetătorilor. În traducerea lui Ioan Alexandru, intitulată *Cântarea cântărilor* (apărută la Editura științifică și enciclopedică, Buc., 1977), există șase pagini care însumează peste o sută de sugestii bibliografice, traduceri, comentarii și studii despre opera în discuție. În ce privește structura ei formală, în funcție de textul original avut ca sursă, Ioan Alexandru împarte materialul în opt „capitole”, o antologie, scrie el, de treizeci de poezii erotice „ce se rostiau în cele opt zile legate de evenimentul nunții” la evrei.

Petru Creția, traducând și comentând într-o lucrare a sa mai multe cărți ale „Vechiului Testament” (între care și *Cântarea cântărilor*, Humanitas, Buc., 1995), afirmă că acest text canonic cuprinde cinci poeme de iubire, încadrate între un prolog și o încheiere, însă având ca sursă „Biblia de la Ierusalim”. Această structură, spune Petru Creția, corespunde celor șapte(!) zile din săptămâna nunții, numită și „săptămâna regelui”, fiindcă cei doi miri erau numiți rege și regină. Având în vedere influența egipteană negăduită de cercetători și care are legătură cu „inestul regal” din familia faraonilor, mirele o numește pe mireasa lui „soră”, în „Biblia sau Sfânta Scriptură”, apărută la Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Buc., 1994, *Cântarea cântărilor* are șapte capitole și înclin să mă orientez după această traducere. În sfârșit, textul *Cântării cântărilor* însumează „poeme” erotice cu aspect dramatic, în care personajele, mirele și mireasa, se caută, se pierd, se regăsesc, fiecare preamărind minunata făptură a celuilalt. Tradițiile privitoare la nunță, din acele străvechi vremuri, pot fi considerate punct de plecare pentru aceste *epitalamuri*, cântece nupțiale adică. Se poate afirma însă că textul *Cântării cântărilor* a fost admis în canonul biblic pentru că, în interpretare teologică, el reprezintă o alegorie a poveștii de dragoste dintre poporul lui Israel și Dumnezeu. Și asta în măsura în care Dumnezeu este numit, cel mai adesea, „mire” sau „soț” al poporului său în „Ipsaia”, „Ieremia”, „Ezdra”, „Osea”, iar relația este descrisă în termeni nupțiali. Și în „Noul Testament”, în cunoscutele Epistole ale Apostolului Pavel fie către Corinteni, fie către Efeseni, relația dintre Iisus și credincioși, dintre Iisus și Biserica este descrisă în aceiași termeni nupțiali. Din această perspectivă, desigur, este vorba de o iubire sacră, de o unire sacră între divinitate și poporul său, adică o *hierogamie*.

Ca poem profan, cum este tentația interpretărilor mai apropiate de noi, deși ar putea părea paradoxal, iubirea dintre Sulamita și mirele ei, dintre bărbat și femeie, nu strică prin nimic minunea pe care I-a impus morala iudeo-creștină, *Cântarea cântărilor* este un poem îndrăzneț în ceea ce privește vocabularul poetic. Îndrăgostii alcătuiesc, fiecare în parte, o apologie a frumuseții trușesti și celuilalt. „Portretul” iubitelui, afirmă în comentariul său Ioan Alexandru, în cartea amintită mai sus, este construit în spiritul plasticii egiptene, bărbatul fiind acolo colorat, de obicei, în roșu-brun, iar picioarele îi sunt de alabastru, așa cum le vede iubita în poem, așezate pe o talpă masivă de aur. Toate acestea și altele ar sugera influența artei plastice egiptene asupra autorului *Cântării*, care, departe de a fi o creație populară colectivă, pare să fie creația

Dan PETRUȘCĂ

Despre iubire (6)

unei individualități culte anonime, căreia îi erau familiare caracteristicile acelei arte și care a creat poemul sub semnul tradițiilor poporului evreu. În treacă fie spus, *frumusețea* trupului, în literatura veche ebraică, apare foarte rar. O statistică realizată de Ioan Alexandru, în comentariul din cartea sa amintită mai înainte, arată că o femeie este frumoasă pentru că devine soție și femeie „roditoare”. Cel mai adesea, ea este asemănată cu o cerboaică sau cu o căprioară. Frumusețea fizică era înțeleasă ca iluzorie (cum și este, de fapt, din păcate!), idee care apare în „Pildele lui Solomon” (sau „Proverbe”, în funcție de traducere), Cap. XXXI, 30: „Inselător este farmeul și deșartă este frumusețea; femeia care se teme de Domnul trebuie lăudată”. După cum se vede, frumusețea trebuie citită în cheie morală. Atributul „frumos”, constata Ioan Alexandru, cu referire la *trup*, apare în toată literatura ebraică veche doar de douăzeci și șapte de ori, însă de unsprezece ori în „Cântarea cântărilor”. E simptomatic, nu-i așa?

Iubirea din acest poem este, poate, singura *iubire fericită* care a rămas în memoria lumii. Iubirea fericită, așa cum spuneam altă dată, parafrazând pe alții, nu are istorie. Doar iubirile nefericite au făcut *rating* în istoria lumii. În „Cântarea cântărilor”, Sulamita și mirele ei trăiesc în fericirea nesfârșită a iubirii lor și în gloria acestei iubiri, cum zice, în comentariul său, Petru Creția. Iubirea lor este surprinsă într-un moment apoteotic și nimic nu anunță ce se va întâmpla în viitor. Cuplul își este suficient siesi, iubirea se hrănește din ea însăși, amintindu-se, o singură dată, spre sfârșitul poemului, că iubirea vine de la Dumnezeu. Se poate spune așadar că „Nu găsim în acest cuprins sfîni, rusinări sau rețineri, îndoiele, neîncrederi sau gelozii. Dacă ar fi pătruns astfel de lucruri în el, întregul poem s-ar fi transformat în cenusă”, cum afirmă același Petru Creția. Și gândindu-ne la restricțiile pe care morala și etica iudeo-creștină le-au impus, „îndrăznele” vocabularului erotic sunt de mirare. Sulamita spune în mai multe rânduri că este „bolnavă de iubire”. Pentru mire, trupul concret al iubitei sale este „o grădină în ciuciată [...] fantană acoperită și izvor pecețului”. Doar o singură dată spune el că frumusețea ei este „Cumplită precum cetele războinice”, mirele fiind convins că ochii și privirea iubitei sale l-au „smintit”.

Viața celor doi îndrăgostiți are însă o singură reprezentare: „El m-a dus în casa de ospăț și sus drept steag era iubirea”, sustine ea. Femeia se înțelege pe sine ca „o grădină” și se oferă lui ca o grădină. El spune: „Venit-am în grădina mea, sora mea, mireasa mea! Străns-am miruri aromate, miere am mâncat din faguri, vin și lapte am băut”(Cap.V,1). În alt loc, ea: „Iar iubitul meu să vină, în grădina sa să intre și din roadele ei scumpe să culeagă, să mănânce”(Cap.IV, 16). Sulamita își asemăna iubitul cu un măr: „Și stau la umbra mărului îmi place, dulce este rodul lui în gura mea!” (Cap.II, 3). Citind literal, este aici o vopluțate a dorinței fizice „ascunse” într-un limbaj erotic aluziv, care sustine dăruirea trupului doar în contextul existenței sentimentului. Acest limbaj erotic aluziv este mult mai incitant și excitant decât cuvintele neaoșe care populează unele „opere” literare ale prezentului. Când este iubire, nicio urmă de rușine în dăruirea trupului, nicio tușă pornografică. Rodele grădinii trupului ei sunt dulci în cerul gurii lui sau a ei, obrajii ei sunt jumătăți de rodie, dinții îi sunt „o turmă de miei/ Ce ies din adaptoare”, părul, „o turmă de capre”, buricul, „o cupă rotundă”, în care o picătură de vin aromatizat așteaptă să fie sorbită de el, sănii ei sunt miei albi care pască printre crini, mireasa izvorăște sub limba lui sau a ei, sărutările sau dezmierdările sunt mai bune decât vinul... Atmosfera are coordonate idilice, natura este edenică, iar cei doi se integrează acesteia, fac parte din ea cu totul. E un fel de erotomorfism în toate, pentru că nimic nu e și țipător în imagini: gănguresc păsări și susură ape, totul este plăcut la pipăit și la gust. Natura întregă e plină de miresme și parfumuri (vii înflorite, nard, aloe, măr, trandafiri, crini, scoarțisoară, smirnă și tămâie...), însă „nimic nu miroase

mai îmbătător [...] decât trupul iubitei și trupul iubitelui”, mai adaugă Petru Creția în același loc. E atâta generozitate în dăruire și atâta sinceritate, încât nimic din toate acestea nu este vulgar. E o frenezia a iubirii, o pasiune sănătoasă și debordantă, iar dacă limba ei (sau a lui) secretă miere, aceasta trebuie gustată cu bucurie.

Structura dramatică a „Cântării” e aparentă, nu se prea poate delimita ceea ce spune el despre ea sau ea despre el, discursurile se amestecă, nu există un început sau un deznodământ, nu există o succesiune a „faptelor”. Nu știm prea bine condiția socială a așezărilor personajele, aflându-ne fie într-o atmosferă pastorală, fie la o curte regală, cu aluzii la arme și la războaie și cu trimiteri la existența unui harem.Toate cuvintele operii fac parte din câmpul semantic al iubirii, toate sunt așezate sub stindardul ei. În final, în Cap. VII, 6-7, se spun lucruri tulburătoare, care, asemenea altora, nu prea pot fi înțelese: „Că iubirea ca moartea e de tare și ca iadul de grozavă este gelozia. Săgețile ei sunt săgeți de foc și flacăra ei ca fulgerul din cer./Marea nu poate slinge dragostea, nici răurile s-o potolească...” Poate că aici se găsește începutul complementarității temelor pentru literatura lumii, Eros și Thanatos.

Însă, ieșind din universul erotic al „Cântării cântărilor”, așa vrea să zăbovească asupra Epistolei întâi către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel, Cap. XIII, și asta pentru că universitarul crivoavean Marius Ghica, într-un studiu, dintr-un șir, publicat în „Convorbiri literare” prin 2010, intitulat asemănător cu al meu, „Despre iubire (V)”, atrăgea atenția asupra zicerii impuse de Marin Preda: „dacă dragoste nu e, nimic nu e”, formulare care ocupă spațiul public al cititorului neatenț, majoritar. Cine citește cu atenție capitolul amintit va putea constata că niciodată n-a spus Apostolul Pavel acele cuvinte. Voi cita doar un segment din Cap. XIII, 2: „Și de așa avea darul proorociei și tainele toate le-aș cunoaște și orice știință, și de așa avea atâta credință încât să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu sunt.” Apostolul spune ceva mult mai subtil, punând în al loc „a avea” și „a fi”, făcându-le compatibile. Nu ești/nu există, decât în măsura în care „ai” dragoste. Numai dacă ai dragoste ești/exiști... Oricum ar fi întoarse cuvintele, este ceva ce scapă, totuși, înțelegerii și, mai pe deasupra, s-ar putea înțelege că iubirea este condiția profundă a ființării, că ea dă acesteia Sens. Numai dacă ești consubstanțial cu iubirea îl descoperi pe Dumnezeu, pe celălalt, pe tine însuși. Adică ești...

2. „Cu adâncă mulțumire am scăpat de iubire”...

Micul citat de mai sus face parte din Platon, *Opere V*, („Republica”), Editura Științifică și Enciclopedică, Buc., 1986, Partea I, Cartea I, 2, la care voi reveni imediat. Vorbind mai înainte despre „Cântarea cântărilor”, după ce am citit-o în mai multe traduceri, un mic fragment mi-a atras atenția: „Întoarceți ochii de la mine, că ei de tot m-au scos din fire”; „Întoarceți ochii tăi de la mine./Căci ei m-au smintit”, în două traduceri diferite, ambele susținând că trebuie tulburat echilibrul intern al îndrăgostitului, că ea îl scoate din fire sau îl sminteste, ceea ce este același lucru. Zicerea biblică mi-a adus aminte de o întâmplare cu tâlc, dar și foarte hazlie din dialogul amintit al lui Platon. Știindu-se că îndrăgostitul, conform celor mai temeinice tradiții, își pierde mințile, cel mai adesea este ertat de ceilalți, care au trăit experiențe asemănătoare. Cert este că toate energiile afective ale îndrăgostitului sunt orientate către obiectul pasiunii, tulburând astfel rațiunea. Așadar, dragostea reprezintă o agresiune care tinde să distrugă identitatea individului. Îndrăgostitul nu mai trăiește pentru sine, ci întru celălalt. Dincolo de mentalitatea

poporului român (și a altor popoare, desigur) care consideră iubirea un mare pericol de care e bine să se ferească omul, fragmentul din „Cântare” citat mai sus mi-a amintit, cum spuneam, de incipitul celebrului dialog, „Republica”. Aflăm astfel că celebrul Socrate a „coborât” din Atena în portul Pireu pentru a asista la sărbătorile zeiței Bendis, sora tracă a zeiței Artemis. La sfârșitul sărbătorii, împreună cu Glaucon (fratele lui Platon), Socrate a fost invitat de Polemarchos la cină. Acolo se afla și tatăl lui Polemarchos, pe nume Cephalos, prieten cu Socrate și mai bătrân decât filozoful. Comentarii dialogului spun că acest Cephalos era din Syracuza și că se stabilise la Atena în urmă cu vreo treizeci de ani la invitația lui Pericle, că avea la Pireu o manufactură de arme și că era metec. Conversația dintre mai bătrânul Cephalos și Socrate are în vedere, mai întâi, bătrânețea, apoi iubirea. Cephalos îi sugerează lui Socrate că ar trebui să coboare mai des în Pireu și să-și viziteze: „Căci să știi că pe cât mai palide devin pentru mine plăcerile iscate de trup, pe atât sporesc dorințele și plăcerile iscate de convorbiri”. Socrate, mai tânăr decât interlocutorul său, vrea să afle de la acesta dacă „bătrânețea este greul vieții”. Venerabilul Cephalos încearcă să-i explice lui Socrate eroarea în care se găsește oamenii bătrâni care se amărăsc atunci când își amintesc de vremurile trecute, adică „de iubiri, vin bun, oșpețe și alte asemenea”, pierzând însă din vedere adevărata pricină a necazurilor din tinerețe, care este iubirea, după cum vom vedea. Iată ce-i spune Cephalos lui Socrate: „Odată, am fost de față când cineva l-a întrebat pe poetul Sofocle: «Cum stat, Sofocle, cu plăcerile iubirii? Mai poți oare să te bucuri de o femeie?» Poetul răspunde: «Cu adâncă mulțumire am scăpat de iubire, de parcă aș fi fugit de un stăpân smintit și sălbatic.» Vorbele sale mi s-au părut și atunci cu miez și nici acum nu-mi par altfel. Căci bătrânețea, scăpându-te de iubire, e pricină de multă pace și libertate. Atunci când poftele conțenească să te imboldească și se potolească, se întâmplă din plin ce spunea Sofocle: te îndepărtezi de stăpâni nemiloși și turbati”. Într-adevăr, iubirea acaparează într-atât fiinta îndrăgostitului, încât acesta nu mai trăiește pentru sine, pierzându-și, intrucâtva, identitatea. De aici și multe gesturi ieșite din logica vieții obișnuite pe care îndrăgostitul le comit adesea și pe care ceilalți le tratează cu indulgență, considerându-i pe aceștia fi „bolnavi”, fie atinși de „nebulonia” iubirii.

Iubirea are o natură antinomica, pe care mai întâi poezii au sesizat-o și au topit-o în versuri memorabile, în măsura în care, paradoxal, dragostea conlocuiește cu durerea și suferința. Un catren dintr-un sonet al lui Francesco Petrarca, în traducerea lui Ștefan Augustin Doinaș, ar putea susține acest paradox al iubirii:

„De nu-i iubire, ce simt cu ființa?
Iar dacă e, din ce substăntă-i oare?
De-i lucru bun, de ce-i cumplit și doare?
De-i rău, de ce mi-i dulce suferința?”

Îmi propusesem, cu vreo jumătate de an în urmă, să scriu despre Michel Onfray, „Prigoana plăcerilor”, o carte absolut surprinzătoare, din care transpare ideea că lumea contemporană occidentală tinde să se rupă de morala (agresivă) iudeo-creștină în ceea ce privește dragostea. Suntem o civilizație „complexată”, din pricina interdicțiilor, pare a spune Onfray, care a considerat bucuriile trupului un păcat. De aceste complexe se ocupă, de vreau secol, psihologii și psihiatrii. Contemporanii noștri, cei mai tineri adică, rezolvă deja metafizica iubirii prin fizica ei. Au făcut-o și alții de-a lungul timpului, revoltându-se împotriva regulilor instituite de vreo autoritate sau în momentele de decădere ale diverselor forme de civilizație care ne-au precedat. Astăzi, parcă mai mult ca oricând, plăcerea fizică tinde să treacă în fața sentimentului, de care, cel mai adesea, mulți se ferec. Un mare pericol ar putea fi, astăzi, lipsa de simțire, teama de a simți. Se ajunge la ideea unui fel de terapie prin sex, prin care se rezolvă problema stresului. Totuși, nu trebuie să credem în „amurgul iubirii”, de care vorbește Aurel Codoban, cel amintit de mine în alt loc, pentru că omul este construit astfel încât să se îndrăgostească: să umble cu imaginea celui iubit în suflet, să înflorească, să se frământa sau să sufere, dar să se și bucare de dulceața buzelor și a limbii din care picură miere și de miresmele trupului celui iubit, ca în „Cântarea cântărilor”.

**Gheorghe
CHIȚIMUȘ**

**Din Romanțele și Psalmii
poporului român**

**Cântul II
Fragmentul 2**

Drum acoperit.

Surpate încăperi.

mai multe nopți în Babylon
scăzuseră în România
peste milenii zilele.

se dezlegau fiind uitate:
blesteme funcționau
prin parcuri din Bacău.

La nordul Dunării deja
ardea-ntră codri timpul viitor.
bacăurile apăreau.
Nu se mișca nimic.

Tepușele orizontale
cereau efort moral
spre nordul pomenit la sud.

din București
pe-ntrărea țară viitoare
se răspândeau psihologii de umbre.

fumul, păstrat în podul caselor,
se ridică din paie negre, umede.
și înapoiatul rai așa se sufoca.
și iadul fu propus modernizării.

Creștea din colțul muced,
politic-nou,
un cinematograful.

În sală,
Trecutul-înfiert ne promitea
că în scurt timp va reveni –

și insistent, ușor ca dragostea,
ne atingea piciorul
pe-ntunerice.

sfârșiră-în coasta gârlei
bistrîțene străzile –
Cu versurile,
de atâtea ori trecură.

(Venea - trecuse vremea
când veșnicia
de timp se pregătea).

Se opintea în piața gării
un avion în frânghii.

urma cam cât o epocă -
O prăbușire.

o relansare
Finalul să aducă,
nu își găsea un rost.

sub cerul spart
îmbătrânea văzduhul.
se deslușea
cum o femeie
pe-o muzică de rochii
la sfârșit
se dezbrăca.

Visa o floare:
cu-amortizor
la butonieră. – muriseră

și n-au mai prins –
ca mai demult Nichita
cu ceilalți,
încă și mai demult.

În 2015
anul 1971
încă nu va fi trecut –.

Scăpa.
a fi localizată țara -
în care, cuvintele
nu mai găseau
măcar o voce

se permitea
doar cu-mprumut
și se scădea întruna
din tot ce s-a comunicat.

De schimbătoare
cât era posteritatea –
mormintele
aveau ceva
de dovedit.

O splendidă poveste eminescologică

Câte sfârșitul anului 2013, prof. univ. dr. Ștefan Munteanu a publicat, în revista „Acta Universitatis George Bacovia. Juridica”, studiul „Mihai Eminescu's Contribution to the Philosophy of Law” (*Contribuția lui Mihai Eminescu la filosofia dreptului*). După apariția publicației, redacția revistei a plasat studiul și pe internet, atât în limba engleză, în traducerea lect. univ. drd. Nicoleta Botez, cât și în limba română. Textul articolului poate fi consultat și pe internet. Studiul a fost descoperit, astfel, și de consilierii de la Casa Editorială „Lambert Academic Publishing” din Germania. Drept urmare, în data de 14 martie 2014, printr-o corespondență electronică, Ștefan Munteanu este invitat să dezvolte studiul respectiv, pentru a fi publicat sub forma unei cărți, în limba engleză, la Casa Editorială din Germania. Profesorul și-a evaluat

at posibilitățile, s-a consultat cu lect. univ. dr. Nicoleta Botez, care avea să asigure traducerea, a cerut editurii un răgaz de trei luni și s-a angajat să onoreze oferta. Astfel, în ziua de 24 iulie 2014, lucrarea a fost înscrisă în catalogul editurii „Lambert Academic Publishing”. Lucrarea poate fi accesată la adresa: www.lap-publishing.com. Despre dimensiunea științifică a acestei splendide povești eminescologice voi reveni, neapărat, cu altă ocazie. Deocamdată, subliniez doar noutatea și originalitatea cercetării. Evidențiez și minunata perseverență pe care Profesorul Ștefan Munteanu o manifestă în onorarea promisiunilor față de Eminescu. Pentru că nu este puțin lucru să reușești lansarea meritelor poetului-cugetător pe piața europeană de carte. Deocamdată, prefațăm anunțata intenție cu un gând

exprimat de Ștefan Munteanu în „Mihai Eminescu's Contribution to the Philosophy of Law”: „Urmărind filonul juridic al gândirii lui Mihai Eminescu ajungem, în mod inevitabil, la problematica libertății, esențială pentru toți creatorii de geniu. Eminescu nu a insistat să elaboreze o teorie filosofică asupra libertății individuale, deși a formulat idei și în acest sens, ci a fost preocupat, cu precădere, de aspectul social, practic, de libertățile cetățenești, de drepturile politice ale membrilor societății. De aceea, pe lângă reflecțiile filosofice privind problematica libertății, a cercetat aspectele politologice, sociologice și juridice de convingere socială echitabilă. El nu a putut rămâne indiferent la multimea nedreptăților și inechităților suportate de confrății săi.”

Ion FERCU

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

**A avea inima
și stomacul
unui rege**

De la o vreme încoace, ori de câte ori deschid pagini de ziare românești virtuale, îmi invadează ecranul tot felul de imagini și sloganuri care trebuie mereu închise, dar care se redeschid, ca niște viruși agasanti. E mai rău decât de obicei, e un fel de paroxism, o violență colorată care vrea cu orice preț să-mi aduc aminte de ceva, să fac ceva, să gândesc cumva. Portretele doritorilor de fotoliu prezidențial, alăturare într-un colaj spilcuit, alcătuiesc un cor strident, obsedant: e campanie electorală!

Cum ai putea să uiți? Prin spatele fețelor radioase și pline de promisiuni dulci se petrece o vânzoleală crâncenă ai cărei aburi otrăviți ies din belșug în jurnalele de știri și în presa scrisă. Sunt încălcate reguli elementare de toate felurile, se fac atacuri la persoană pentru care, în țările mai asezate, s-ar primi pedepse usturătoare. Figuri care păreau infailibile cad dintr-o dată, ca niște cuburi dintr-un joc de copil. Miza este uriașă, dar felul în care se desfășoară strategiile de câștigare a puterii pervertesc însăși ideea de putere, deposedând-o de atribuțiile ei pozitive și dând un gust amar publicului.

Potentialii alegători, în loc să simtă că sunt mai înțeleși, mai băgați în seamă, realizează că stupoare că jocul nu le aparține deloc, că păpușarii din spatele măștilor nu au nicio legătură cu nevoile și aspirațiile lor. Un simptom clar al acestei lehamite generalizate sunt campaniile de presă prin care se urmărește trezirea instinctului de votant. La mare căutare e ideea că avem nevoie de o schimbare, deși acea schimbare nu e definită cu adevărat în spațiul public: ce e de schimbat? (o doctrină cu alta? care din ele? nu sunt ele toate, în varianta de politică dămboviteană, cam același lucru?); cine e de schimbat? (Băsescu oricum trebuie să plece. Atunci pe cine schimbăm? Pe Ponta cu Johannis? Pe Johannis cu Macovei? etc.).

Ideea schimbării se asociază, evident, cu aceea a puterii date de dreptul la vot, prin care cetățeanul poate să își hrănească iluzia că își controlează întrucâtva destinul. Campania pentru ieșirea la vot a devenit mai importantă decât campania electorală în sine. Această răsturnare nu e întâmplătoare. E suficient să treci în revistă, fără prea mult efort, pe toți candidații, ca să realizezi cu tristețe că nu te mișcă niciunul. În termeni nord-atlantici, s-ar putea spune că avem o problemă cu *leadership-ul*, adică nu avem conducători adevărați, înnașcuți (la urma urmei, păstrând proporțiile, asta e o problemă mondială). Vorba unui distins invitat la un talk-show, România nu a avut, în ultimele două decade, lideri, ci persoane care au ocupat funcții de conducere. Cu alte cuvinte, niciunul nu s-a ridicat cu adevărat la înălțimea misiunii pe care a avut-o, iar prezidențiabilii de azi nu arată nici ei deloc mai bine.

Se încearcă din răspuțuri să se găsească, în fiecare tabără, discursul miraculos, cuvintele meșteșugite pentru ademenirea publicului. E adevărat, cuvintele sunt esențiale în politică, ne demonstrează istoria. Auzim și azi, cutremurându-ne, glasul unui Ștefan cel Mare lăsând moștenire Moldova „urmașilor urmașilor” săi. Tot cam pe atunci, în Anglia, Elisabeta I le vorbea soldaților săi pe câmpul de luptă, înainte de confruntarea cu Armada spaniolă, la fel de memorabil: „Știu că am trupul unei femei slabe și firave; dar am inima și stomacul unui rege, și încă al unui rege englez, și am cel mai mare dispreț pentru orice prinț al Europei care ar îndrăzni să-mi invadeze țara.” Aceeași dărzenie apare peste câteva secole în celebra alocuțiune din 1940 a lui Winston Churchill: „Vom merge până la capăt. Vom lupta în Franța, vom lupta pe mări și pe oceane, vom lupta cu încredere și putere sporită în aer, ne vom apăra insula cu orice preț. Vom lupta pe plaje, vom lupta pe câmpuri și pe străzi, vom lupta pe dealuri; nu ne vom preda niciodată.”

Discursurile politice de azi sunt adeseori cu mult mai meșteșugite decât cele citate și, totuși, nu reușesc să emoționeze. În mod clar, problema nu se poate rezolva doar prin cuvântării ingenioase, nu pentru că acestea ar fi ineficiente în sine, ci pentru că nu au în spatele lor o viziune, un crez, o aderare onestă, credibilă, dovedită, la un ideal comunitar relevant pentru toți. Figura mitică pe care și-o dorește, în secret, orice aspirant la prima poziție în stat nu poate fi atinsă decât cu prețul unui sacrificiu ce nu poate fi trucat, în favoarea binelui comun. Elisabeta I, regina necăsătorită a Angliei renașcentiste, declara, fără să exagereze, că se căsătorise cu Anglia și-i numea pe ostașii săi „soți.” E vorba aici de un pact public cu propria conștiință care ia azi alte forme, dar care, în esență, e același. Căli, însă, au „inima și stomacul” necesare să și-l asume cu adevărat?

Niciodată toamna

Stimate coleg,
Domnule M.M.,

...lată, încă retrăiesc emoționantele momente ale întâlnirii de la Bacău: **Semicentenarul Revistei Ateneu**, ce rămâne o dată de neuitat. La amintirea anilor tineri sufletul meu s-a înduioșat, paginile revistei mi s-au deschis cu un surâs de statornică iubire, privirile-mi obosite de timp lung au redevenit cutezătoare, chipuri și întâmplări, ca într-un vast panopticum, m-au împresurat bucurându-mi vârsta de azi cu îndrăzneala vârstei în care atunci am învins. Nu a fost ușor, dar voința noastră de a schimba *ceva* prin noi înșine ne-a susținut. Da, și **am fost primii** la acea înnoire a presei culturale, exemplul nostru fiind urmat mai apoi de o adevărată falangă a publicațiilor din principalele centre ale țării.

Simate coleg,

revenind în urbea băcăuană (azi înnoită în rigorile civilizației moderne), exclamă și eu - precum odinioară Odobescu în „Pseudokinegeticos”: **Et in Arcadia ego!** Încă din anii de început, tineri fiind, am sprijinit și promovat tineretea talentată, din cei de atunci unii devenind în timp scriitori de linia întâi, onorând locul de unde a pornit revista Ateneu. Această politică culturală și îmbogățirea paginilor publicației cu nume sonore românești și străine au dat Ateneului băcăuan pres-

tigu și distincție inconfundabilă. Faptul că în acei ani revista noastră se tipărea în mii de exemplare cu difuzare în toată țara, ba și peste hotare, spune multe despre interesul cu care era căutată. De altfel, de-a lungul anilor, colegii care i-au dirijat rostul și trăinicia – spre lauda lor – i-au păstrat profilul. În cei zece lustri ai existenței sale de până acum, revista Ateneu a continuat să fie un centru iradiant de idei și fapte exemplare pentru această parte a țării, și nu numai.

La acest luminos jubileu, când punctăm cei 133 de ani de la nașterea **Poetului**

În același timp cu „Toamna bacoviană – 133 – George Bacovia” și Jubileul Revistei **Ateneu** (cu colociul „Ateneul ieri și azi”), se desfășurau în țară alte evenimente culturale de amploare. La Cluj, la Iași – dovedind că toamna e bogată și cultural și roadele se pot culege nu doar de pe tarile. Despre sala unde s-au ținut colociile, a Bibliotecii Universității Vasile Alecsandri, criticul Vasile Spiridon a spus că n-a mai fost așa plină din vremea când era... discotecă. Puteai să o vezi pe Mihaela Grădinaru în apropierea acad. Mihai Cimpoi, pe culoarul dintre scaune pe acad. Vasile Tărățeanu, pe George Vulturescu lângă Adam Pujlovic (membru și dânsul a două Academii), pe Ovidiu Dunăreanu în apropierea lui Eugen Uricaru, iar Radu Cârnelci se afla în față, ca sărbătorit principal al revistei. Ziaristi, șefi și redactori de reviste, profesori universitari, studenți – umpleau cu suflarea lor sala. Atmosfera era animată, plină de căldură.

Carmen Mihalache a deschis Colocviile prin prezentarea evenimentelor ce se vor desfășura și prin prezentarea invitațiilor, amintind că poetul Radu Cârnelci, inițiatorul seriei noi a revistei Ateneu a numit revista „casa visurilor noastre”. Întâlnirea de la Colocvii a fost una de suflet, cu rememorări din parcursul Ateneului, cu povestea începuturilor ei și a bățăliilor din rezistența revistei. A vorbit apoi Radu Cârnelci despre anul 1964 (lansarea seriei noi – alături de

valul de reviste ce luau naștere la Craiova, Constanța, Cluj, Iași), despre creșterea și evoluția revistei, realizată de „oameni cu dăruire și inițiativă”. În 1964 s-a ajuns la totală profunzime a ideii de Ateneu și revista a devenit cunoscută și recunoscută pe plan național, a apreciat Radu Cârnelci.

Historicul literar Nicolae Scurtu a vorbit despre volumul în pregătire conținând corespondența lui Radu Cârnelci cât timp a fost la revista Ateneu, un volum de circa 850 pagini și apoi a prezentat-o pe Cristina Dascălu, poetă ce a debutat în Ateneu și care a adus și-a dat citire Cuvântului Anei Blandiana trimis cu ocazia jubileului revistei.

Poetul George Vulturescu, director al revistei Poesis a amintit de cei 25 de ani de existență a revistei conduse de domnia sa, sărbătorii nu cu mult în urmă și a amintit despre problemele cu care se confruntă astăzi revistele culturale.

Eugen Uricaru a spus: „sunt dintre cei crescuți la Ateneu, am debutat acum 48 de ani” și a vorbit despre o latură a revistei, traducerea din literatura universală, ca deschidere necesară spre cultura lumii și a tras un semnal de alarmă privind proasta circulație a cărților, ce poate duce la subculturi locale, la fărâmițare culturală și lingvistică, apreciind că reprezintă o amenințare la unitatea națională.

Județean prin persoana poetului Dumitru Brăneanu, care a adus în „Țara Bacovia” un impresionant număr de scriitori și alți oameni de cultură. Aș împlini aceste câteva precizări prin a saluta contribuția la organizarea marilor sărbători bacoviene a Filialei Uniunii Scriitorilor, condusă de remarcabilul Calistrat Costin, precum și a Centrului Cultural „George Apostu”, organizator și gazdă aleasă, în persoana directorului, actorul și scriitorul Geo Popa.

Cunoscând din îndelungami activitate problemele ce trebuie rezolvate în asemenea împrejurări, aduc mulțumiri tuturor celor care, din dragoste și prețuire pentru marele Poet, au sprijinit ființarea acestui jubileu.

Stimate coleg și prieten, domnule M.M.

Îmi rămâne în continuare satisfacția că fapta noastră (incepută acum o jumătate de veac) au preluat-o cu vrednicie cei de după noi, iar generația de intelectuali de astăzi o împlinesc cu înțelegere modernă, într-un nou timp al puterii de neam.

...Da, în speranța de a mai dăinui încă, ne rămâne în suflet lumina celor zidite cândva, iar apoi... Dar, cum spunea Apollinaire: „...amintirea-i corn de vânătoare / cu dulci vuiți pierzându-se pe vânt!”.

Cu prietenie și prețuire
colegială,
Radu Cârnelci
București, octombrie 2014

Țara Bacovia

• Scrisoare sentimentală •

esențial, dar și cei 43 de la dezvelirea statuii ce îl eternizează în bronz, pot exclama cu nedismulată mândrie: da, am fost acolo, atunci, în vârful de îndrăzneală!...

Dragă prietene,

la Bacău s-au adunat cu acest prilej scriitorii, demni ziditori ai literelor române din toată țara; întâlnirile, discuțiile și propunerile privind soarta revistelor de cultură au dat acestei reuniuni caracterul unui adevărat simpozion, totul gravitând către esențiala idee a poetului național Bacovia! Mai

mult, acest eveniment cuprinzător și demonstrativ mi-a luminat ideea de... **Țara Bacovia!** Nu am rostit-o atunci, dar o înfățișez acum zicând: întrucât există în cuprinsul românesc din vechi istorii acele determinări și denumiri voievodale ca Țara Vrancei, a Crișurilor, Țara Fagilor, Țara Bârsei, a Lăpușului, Țara Loviștei și încă alte „țări”, toate purtând noblețea de neam, propun pentru viitor ca întrunirile din cadrul „Toamnei Băcăuane” să se întâmple de acum înainte sub această nobilă emblemă: **Țara Bacovia!** Cred că spiritul Poetului ne-ar surăde protegitor...

Stimate coleg și prieten,

rândurile *manu*-scrise, pe care mi le-ai adresat la plecarea spre București, m-au emoționat, îndemnându-mă să-mi revăd trăirile de odinioară, dar și să mă bucur de noul chip al Bacăului cultural. Referindu-mă doar la revista Ateneu, la entuziastul colectiv de redacție coordonat cu har și pricepere de neobosită doamnă Carmen Mihalache, pot fi sigur de drumul mereu suitor al publicației noastre. La fel, găsesc potrivit a sublinia sprijinul generos al Consiliului

nu fu mai frumoasă...

Prozatorul Ovidiu Dunăreanu, șeful revistei *Ex Ponto*, a amintit de solidaritatea existentă între scriitorii din Bacău și Constanța, din perioada lui Radu Cârneli și păstrată până în prezent.

Incântător a fost și discursul lui Adam Pujlovic (traducător a peste 80 volume din literatura română), început cu ideea că, de vreme ce Ateneul își sărbătorește jubileul, pășeste pe calea viitorului centenar. Cum vorba sa e aurită, credem că așa va fi. A făcut promisiunea unei colaborări mai active cu revistele culturale românești, apreciind că ele sunt „un făgaș viu al culturii”. A relatat și despre prima sa traducere din Bacovia, care a fost și prima traducere din literatura română. „Bacovia a trecut prin infern, spune Nicolae Manolescu, dar a trecut și prin Bach, prin Beethoven, prin muzica aceasta cosmică. E un caz total special”. - „Cu cine să încep traduceri din limba română?”, l-a întrebat Adam Pujlovic pe Nichita Stănescu. „- Cu Bacovia!”, a fost răspunsul.

Au vorbit mulți alții, între care Florentin Popescu, Mihai Cimpoi (cu pronunțatul său simț al umorului), Vasile Tărățeanu și Constantin Călin, fost redactor-șef la Ateneu, apreciind că revista a creat un climat cultural în Bacău și Moldova de mijloc și a reliefat rolul lui Radu Cârneli în apariția Ateneului.

Partea a doua a jubileului a constat în festivitatea decernării Premiilor revistei

Ateneu, eveniment ce a avut loc la Centrul Internațional de Cultură și Artă George Apostu din Bacău. Și aici atmosferă excepțională, oameni mai mulți decât scaune și momente de mare încălzură emoțională, ca recitalul actorului Geo Popa din poezia laureatului Ion Tudor Iovian. Premianții au fost:

Premiul OPERA OMNIA – Radu Cârneli. Poet, traducător, om cultural, înfăptuitor de cultură, ambasador al culturii române peste hotare, primul redactor șef al seriei noi a Revistei Ateneu.

Premiul pentru proză – Eugen Uricaru, fost redactor al revistei Ateneu în anii '60, cu o operă strălucitoare. „Eu am debutat în revista Ateneu. La 14 ani luam bătaie pentru că citeam cărți, la 16 ani, am înțeles că și alții citează, dar mai și scriu. Erau scriitorii de la Ateneu”

Premiul pentru poezie – Ion Tudor Iovian, „Poetul mirajelor candide, al senzațiilor fragede, în caligrafia cărora abia dacă se presimte, și e transcris, un grăunte de violență” (Al. Cistelecă); Poet care se autodenumește „Împăratul”, „Orfeu cel negru”.

Premiile pentru critică și istorie literară – Cristian Livescu și Theodor Codreanu, exegeți ai operelor lui Mihai Eminescu și George Bacovia.

Premiul special – Victor Mitocaru, pentru cartea „O istorie vie a Ateneului”.

În 1964, în condițiile unei deschideri culturale dintre cele mai benefice pentru anii de după dominația proletcultismului de impunere sovietică, s-a petrecut, la Bacău, un eveniment pe care abia astăzi, după jumătatea de secol, îl putem evalua în toată amploarea lui de fenomen spiritual. Un grup de scriitori, în frunte cu Radu Cârneli (George Bălăiță, Sergiu Adam, Constantin Călin, Ovidiu Genaru, Ioanid Romanescu, George Genoiu, Mihail Sabin, Ion Roșu, Cicerone Cernegură), puși în situația de a opta pentru înființarea unei reviste de cultură, s-au oprit, cum era firesc, la numele *Ateneu*, spre a marca o reluare a unei tradiții locale, *Ateneul Cultural*, publicată scosă în 1925 de G. Bacovia și Grigore Tabacaru. Și, într-adevăr, *Ateneu* a devenit una dintre cele mai prestigioase reviste literare din țară, cu o remarcabilă continuitate, de la întemeietorii până la cei de azi, în frunte cu doamna Carmen Mihalache: Dan Perșu, Marius Manta, Ștefan Radu, Violeta Savu și Adrian Jicu.

Dacă parcurgi o carte, proaspăt iesească de sub teascuri, *Bacovia în revista „Ateneu”, 1964 – 2014. Studiu introductiv și bibliografie*, semnată de Liviu Chiscop (Rovimed Publishers, Bacău, 2014), constăți câte nume prestigioase au colaborat, în cei cincizeci de ani de apariție, la publicația băcăuană, cu studii, articole, eseuri, cronici, recenzii despre genul care a dat și dă prestigiu mereu în creștere Bacăului tradițional și modern. Între aceștia (în ordine cvasialfabetică): Agatha Grigorescu-Bacovia, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Constantin Ciopraga, Constantin Călin, Mihai Cimpoi, Daniel Dimitriu, Dinu Flămând, Gheorghe Grigurcu, Al. Husar, Eugen Jebelăneanu, Nicolae Manolescu, Cristian Livescu, Edgar Papu, Adrian Dinu Rachieru, Eugen Simion, Ioanid Romanescu, Marin Sorescu, Svetlana Paleologu-Matta, Mihail Petroveanu, Lautrențiu Ulici, Petru Popescu, Gheorghe Tomozei, Constantin Trandafir, Eugen

Theodor CODREANU

Fenomenul „ATENEU”

Uricaru, Cornel Ungureanu, Mihai Ursachi, Romulus Vulpescu, Adrian Voica, C.D. Zeletin și mulți alții. O istorie a literaturii române ar putea vorbi despre o veritabilă „Școală de la Bacău”, precum cea de la Târgoviște sau Cercul Literar de la Sibiu, nu atât pentru că revista a reușit să adune în jurul ei cele mai valoroase condeie ale locurilor, dar, mai ales, pentru cultivarea spiritului bacovian (vezi Constantin Călin, cel mai de seamă exeget bacovian, Ovidiu Genaru, cu „pecetea” lirică a *Patimilor după Bacovia*, Sergiu Adam, Ion Tudor Iovian,

Cristian LIVESCU

Un premiu care m-a adus înapoi, la Ateneu

Premiul revistei „Ateneu” a însemnat în primul rând o reînnoire a legăturilor mele cu gruparea literară din Bacău, o grupare puternică, centrată în jurul acestei reviste semicentenare, unde de altfel am și debutat în critica literară, în 1972. Am publicat multe articole aici, până în 1991, când interesul mi s-a orientat în alte direcții, ca să nu spun că am cerut un moment de răgaz. Să fii cronicar literar, lunar să scrii un articol care de cele mai multe ori se întinde pe 5-10 pagini, este o obligație pe care ți-o asumi și pe care trebuie s-o respecti cu termene, fără întârziere. Pentru

„Ateneu” am scris multe cronici și eseuri, care au constituit materia cărților mele „Scene din viața imaginată” (1983) și „Volutele labirintului” (1995). Nu mai spun că primele mele studii despre G. Bacovia și Mihai Eminescu tot aici le-am publicat, laolaltă cu cele despre fantasticul în proza românească și traducerile din Mircea Eliade. În al doilea rând, voi spune că premiul de la Bacău confirmă ecurile favorabile de care s-au bucurat cărțile mele „Eminescu și enigmele *Caietului vienez*” (2011), „Magistri & hermeneuți. Prin ruinele canonului literar” (2007), precum și recenta lucrare „Ion Creangă în viziunea contemporanilor. De la imagine la mit” (2013). Și nu în ultimul rând așa situa contribuția la revista „Antiteze”, bine recepțată, în țară și străinătate, un bun mesager al fenomenului literar din Neamț. Convingerea mea este că atunci când te dedici cum se cuvine domeniului la care ții, nu se poate să nu ai succese și satisfacții pe măsură.

Gheorghe Pătrar, Liviu Chiscop) în contextul interesului național pentru Bacovia și bacovianism.

De altfel, trebuie să remarcăm, în mod deosebit, că *Ateneu* a reușit, prin numere speciale dedicate lui Bacovia, prin rubrici, prin numeroasele scrieri, traduceri, poeme dedicate poetului, prezentarea unor evenimente culturale închinată lui, să devină fenomenul unic de promovare a bacovianismului în literatura română, fenomen care nu s-a mai întâmpat cu vreun alt scriitor în raport cu vreo altă revistă, chiar când a fost vorba de Eminescu (vezi, de pildă, *Luceafărul*, nume de rezonanță eminesciană). Mai mult, tot la Bacău a apărut, în urmă cu zece ani, și o altă revistă „bacoviană”, *Plumb*. Doar publicații ca *Hyperion* din Botoșani (cu rubrica permanentă „Eminescu în aeternum”) și efemeride precum *Caiete eminesciene* sau colecții speciale ca „Eminesciana” de la Editura Junimea din Iași și „Studii eminesciene” de la meteorica Editură Porto-Franco din Galați au cultivat sau cultivă memoria poetului. Depun mărturie că și cartea mea *Complexul Bacovia* (apărută în două ediții, la Junimea, 2002, și Litera Internațional, Chișinău-București, 2003) s-a născut datorită bacovianismului cultivat de *Ateneu*. Aici, la îndemnul lui Constantin Călin, (apoi în *Cronica* și în *Convorbiri literare*), am publicat fragmente din primele capitole, încă înainte de 1989.

La a 50-a aniversare, revista *Ateneu* și-a recapitulat trecutul de excepție cu o manifestare aidoma, în ziua de 9 octombrie 2014, cu un colocoliu onorat de numeroși scriitori din țară, de peste hotare și din Bacău, dar și de studenți, în încăpătoarea sală a Bibliotecii Universității „Vasile Alecsandri”, după care, seara, la Centrul Cultural „George Apostu”, cu aceeași rigoare elitară de invidiat, s-au acordat premiile revistei.

La mulți ani *Ateneului* și valoroșilor ei redactori și colaboratori!

Iarăși interesante, la Gala „Ateneu”, mi s-au părut discuțiile pe seama importanței unei specii publicistice la care trebuie să ținem în continuare – e vorba de *cronica literară*, a cărei misiune este să culegă atent și cu discernământ estetic, valorile adevărate din actualitatea literară curentă, un destul de compositiv, cu mediocrități și diletanți vanitoși la tot pasul (invazia de pe *Internet* e alarmantă), care aspiră la glorie rapidă. Aș mai menționa că „nemțenii” sunt bine reprezentați în paginile de azi ale „Ateneului”, dacă ar fi să mă refer la Vasile Spiridon, Ion Dănilă, Liviu Dănceanu, Victor Mitocaru, Victor Munteanu, Ion Mitrea ș. a., pe care îi citeșc totdeauna cu plăcere, ca și pe tinerii „cronicari” Adrian Jicu și Marius Manta, din garnitura douămiistă. Iarăși bucuros am fost că în sală, la Centrul cultural „George Apostu”, s-au aflat profesorul Constantin Călin, la solicitarea căruia mi-am început colaborarea la „Ateneu”, și academicianul Mihai Cimpoi, care a susținut laudativ studiul meu despre Eminescu, citându-l intens în monumentală sa lucrare „Enciclopedia Eminescu”. Sunt bucurii irepetabile!

Niciodată toamna

„Vedere de pe pod în infranegru e o carte a bucuriilor încrâncenate și a victoriilor inutile, a elanurilor rețezate de un funest sentiment al pustiuului; e cartea eșecurilor, a retragerii însângerate într-o ultimă THULE, în care singura bucurie e să ne acceptăm sfârșitul de semne stelare în care Divinitatea s-a cheltuit în van. Poate că suntem condamnați să contemplăm, în sfârșit liniștiți, împăcați, eșecul ființării noastre de-o clipă, transformarea, în pulberea nimicniciei, a orgoliului superb de a-i concura pe zei. Poate că suntem silii să contemplăm convertirea beției de viață într-un memento fără speranță. Poate că suntem condamnați să ascultăm, după victorie, zăngănitul găunos și discordant din odele noastre războinice. Acelea menite a intensifica flacăra aventurii de aruncare în necunoscut. Ori acelea menite să susțină proiectele unei iluzorii luări în stăpânire a lumii.

Cartea reconfirmă talentul viguros al acestui poet remarcabil, subtil, original (N. Manolescu), poet foarte dotat, unul dintre cei mai promitători din ultima vreme (L. Ulici). Poetica sa energică... s-a sublimat într-o melancolie creativă în care regăsim proiectul mitic al poeziei în confruntare cu moartea, proiect, în fond, al vampirismului vocației și al poemului – jertfelnic, imers înă într-o idilă funestă ce nu-și mai clamează prigoana“ (Al. Cistelean).

eu scriu ca să generez existență

nu mai ai putere asupra mea –
ți-a rămas
doar ura
să te sculpteze după chipul și
asemănarea ei
să te țină în viață

ura –
ultimul tău capitol înainte ca tu însuți
să te livrezi morții –
drog pentru zilele fără adevăr fără
dragoste
– poveste înclică
orbule întunecatele

și te prefaci că istoria s-a sfârșit și
judecătorii
dorm
în jilțuri –
saci de cartofi în putrefacție peste care
nicicind

Ion Tudor IOVIAN

eu scriu ca să generez existență

nu va pluti
suful Tău Doamne îndureratule –

dar istoria chiar s-a sfârșit
și salvare
nu mai există

– niciodată n-a fost – îți șoptește
Nimeni hulitorul
și nu vom putea ieși din zmircurile
acestui coșmar – zice –
care sîntem noi înșine – un text cu sin-
taxa explodată în ruină

și va veni
apocalipsa textului
cu spasme rupturi prăbușirii în vîlvori
de pucioasă și oțet și emoții
vinovate

cu omisiuni
cu hălci de realitate defini-
tiv pierdute

infemul e Celălalt – îți spui – și te vezi
în Celălalt
prins în cătușe – un animăluț tare sper-
riat și singur –
poate că și el în tine
își duce crucea

dar noi sîntem adierea parfumată
de primăvară
peste pestilența orașelor și a sufletelor

noi sîntem
poemele în libertate
cu intestinale scoase afară cu venele
umflate

chiar dacă rădăcinile ne spînzură-n aer
înetate de dragoste
nici un pămînt nu ne primește
nici cerul –
sămînta ne e strivită de bocancii lui
Nimeni

din măduva cuvintelor
se-nfruptă – rîgîind de plăcere
moartea și nimeni

cîntecele
sună

a pustiu
și frig
cum să scap
de spaima că mă voi prăbuși
în
golul căscat în text

(și o stea tocmai a căzut
a căzut)

dar eu scriu
ca să generez existență
pentru mine
pentru tine
pentru celălalt

Mai întâi, mărturisesc că am fost surprins de lectura extraordinară a unuia dintre poemele din cartea mea „Vedere de pe pod în infranegru. Poezii gris – piper sau Și va veni apocalipsa textului“, lectură făcută de domnul Geo Popa, un actor de forță, care a recreat, printr-un iureș de trăiri intense când în explozie, când în surdină, textul *pe viu*, în fața unui auditoriu încercat, de solidă educație estetică. Auditoriul l-a urmat entuziasmat, înțeleg, în această aventură. Cred că actorul l-a cucerit nu numai prin valoarea poemului ales, ci și prin jocul subtil cu imaginile generatoare de tensiune, prin exploatarea inteligentă a resurselor cuvintelor, dar și prin investirea spațiilor albe cu semnificații inedite. Gesturile aci ample, aci abia reținute, intonația expresivă, contrapunctică, privirile pline de energie ori de apăsătoare melancolie au împlinit un fapt artistic emoționant. Mulțumesc actorului Geo Popa. De asemenea, m-a surprins poeta Violeta Savu cu lectura unui poem de-al meu, „Migdale prăjite“. A făcut-o cu inspirație dublată de fin spirit critic ca argument pentru alegerea mea ca premiant al acestei ediții. Masca venețiană pe care a pur-

tat-o în timpul lecturii i-au sporit delicatetea și misterul mediteranean... În tot, a fost, pentru mine, o seară de neuitat! Sper că și pentru alții...

Apoi,

Mulțumesc lui Dumnezeu că a făcut posibilă această întâlnire, la ceas aniversar, între colaboratorii de ieri și de azi ai Ateneului, redactorii și, desigur, cititorii săi. Mulțumesc lui Dumnezeu că i-a făcut pe zămisliorii de azi ai Ateneului să se gândească la poezia mea și să-mi acorde **Premiul George Bacovia**; asta cu atât mai mult cu cât, de multă vreme, între mine și prestigioasa revistă s-au așezat distanțe enorme ca între continente, (deși, geografic vorbind, sîntem relativ aproape). Nu-mi dau seama când anume și de ce între noi s-a instalat un *malentendu* păgubos și un frig protocolar deloc de dorit... (Bineînțeles că știu și de ce, și când, dar amărăciunea că am permis să se întâmple asta nu trebuie sporită, mai ales acum).

Mulțumesc tot lui Dumnezeu că m-a făcut să pun între paranteze răceala asta relativă și să mă las inundat de căldura umană a actualei echipe redacționale. Apreciez mult înțelegerea critică de primă mână asupra cărților mele dovedită de remarcabilii *atenești* Constantin Călin, Adrian Jicu, Vasile Spiridon, Vasile Sporic, Marius Manta... Nu pot să nu mă bucur că i-am cunoscut pe George Bălăiță, Sergiu Adam, Radu Cărneci, Ovidiu Genaru, nume cu greutate în literatura română. Sunt mișcat de noblețea doamnei Carmen Mihalache, care a știut, cu eleganță și bunăcredință, să treacă peste animozități și să reintroneze atmosfera de civilitate, respectul valorii, rigoarea în susținerea demersului critic, a ideilor, fair-play-ul în campaniile polemice, camaraderia în vremuri de cumpănă și nu numai... Să nu-l uit pe cuceritorul povestaș Dan Perșa, la rugămintea căruia am trimis, din nou, câteva poeme la Ateneu – prima revistă importantă din existența mea de scriitor, cucerită pe când abia împlinisem cinsprezece toamna („am cinsprezece toamna, iubito“, așa se numea unul din poemele mele...).

La mulți ani, **Ateneu!**

nu fu mai frumoasă...

Eugen URICARU

După jumătate de secol

lată că după aproape jumătate de secol, doar doi ani lipsesc, am primit, în sfârșit, premiul pentru proză al revistei în care am debutat. Este, cred, cel mai onorant premiu din viața mea literară deoarece îmi este oferit de un Juriu care pentru mine reprezintă vocea autorizată a revistei în care am debutat cu două povestiri, două povestiri care oricum ar fi ele, mă definesc. Să mă explic – acceptarea lor la revistă a fost posibilă datorită lui George Bălăiță, dintotdeauna un spirit selectiv și generos în același timp, curajul meu de a veni la redacție cu acele pagini fusese insuflat de Ovidiu Genaru și de Sergiu Adam, iar publicarea s-a săvârșit în acele pagini pentru că ele existau, existau deoarece Radu Cârnelci a avut intuiția, perseverența și credința că revista Ateneu poate și trebuie să existe atunci și încă o jumătate de veac, după cum se vede. Revista a fost un moment de glorie a unui spirit – spiritul prieteniei literare și al convingerii că merită să trăiești în literatură și nu din literatură. Cei de la Ateneu s-au dovedit a fi talente puternice, suflete mari și spirite ale unei libertăți interioare atât de puternice încât iradia în partea lor de lume o forță ce a trebuit să fie respectată chiar și de către cei ce nu prea înțelegeau ce este și mai ales la ce se folosește această libertate, fie ea și interioară.

Am fost un om norocos înfrînându-i pe acești scriitori adevărați într-un moment în care fiecare

pas în viață contează. A fost o împrejurare de viață care m-a făcut să cred că este important nu doar să scrii literatură ci și să trăiești în așa fel încât scrisul să fie cel mai important fapt din viața ta, singurul lucru la care nu poți renunța chiar dacă el te va împiedica să mai trăiești. Unii dintre scriitorii de la Ateneu nu mai sunt printre noi. De fapt noi încă nu suntem cu ei. Dar dincolo de această anomalie, literatura și prietenia nu s-au fisurat, nu s-au fragmentat. Dimpotrivă, asemeni cerului, ele se întind și protejează noi teritorii, noi insule, noi tărâmuri care se adaugă lumii cunoscute. Aceste noi pământuri sunt noile generații care au preluat revista, care întrețin flacăra creației, a generozității și a vieții literare. Revista aceasta, care mi-a acordat Premiul pentru proză în acest an aniversar, jumătate de secol, este unul dintre argumentele fundamentale ale existenței poporului român – ea produce cultură națională! Ne-au mai rămas puține valori specifice în această lume cuprinsă de globalizare, iar unul dintre acestea este cultura. Cultura și limba pe care o vorbim. Fără ele noi nu mai suntem noi! Iar Ateneu este un generator al culturii noastre. Să-i stăm alături și să ne bucurăm de lumina care ne-o dăruiește și acum, după 50 de ani. E un noroc, asemeni debutului, pentru mine să primesc acest premiu de confirmare. Un premiu îndelung așteptat și îndelung chibzuit. Vă mulțumesc pentru această clipă de echilibru!

Victor MITOCARU

Un zbor neîntrerupt al ideii

lubiți participanți la jubileul revistei *Ateneu* și, în sens mai larg, la renașterea lui Bacovia, aflată într-unul din momentele ei sonore, vreau, mai întâi de toate, să aduc mulțumiri generosului juriu, doamnei Carmen Mihalache pentru *premiul special*, care mă onorează cu asupra de măsură.

Am fost redactor al revistei mai mulți ani, traversând și momente de înălțare sufletească și – dacă nu e prea mult – de propensiune creatoare, dar și unele tensionate, din păcate, nu puține. O colegialitate de bun augur inspirau prezența tonică a doamnei Carmen Mihalache și, de fapt, cam toți ai redacției de pe atunci, care îmi erau și exemple, rămase vii în memorie, precum este acela al domnului Constantin Călin, participant și la această reuniune festivă, regăsindu-se totodată și în paginile revistei din zilele noastre, celebrată aici.

Cartea *O istorie vie a revistei Ateneu*, atât de elegant prezentată de doamna Carmen Mihalache, nu este propriu-zis un excurs monografic, cât mai mult un eseu cu elemente de monografie, așa cum de altfel a ținut să precizeze autoarea prezentării. Împrejurările istorice ca și eroii care au inițiat apariția revistei și i-au asigurat dăinuirea, menționând aici în chip special demerurile constante ale domnului Radu Cârnelci, conținutul ideatic desprins ca un zbor neîntrerupt al ideii m-au determinat să infuzez în carte multă mișcare sufletească și să acord preemțiune vietii, în așa fel ca trăirea – dacă nu e cumva o exagerare – să se elibereze din document, să învieze momente, dispute, relații, deveniri, atitudini. Nu am reușit chiar peste tot, dar în câteva locuri cred că am izbutit. Firește, se va spune că nu s-a făcut o legătură, deși aluziile nu lipsesc, cu seria veche inițiată de Tabacaru și Bacovia. Dar cartea are în intenție împlinirea semicentenarului seriei noi.

De-a lungul timpului, revista însăși, văzută din apropiere sau din depărtări, a fost percepută, cum e și firesc, ca un factor de iradiere culturală. Pe de altă parte, a stimulat efervescenta creatoare locală, dar a și contribuit din plin la renașterea lui Bacovia, care e, la ora actuală, un fenomen literar proeminent, alăturându-se benefic ideii de „sfârșit continuu”.

În încheiere, aș reaminti aici o glumă pe care am spus-o cu alt prilej asemănător: Domnilor, dacă s-au spus cuvinte atât de frumoase despre această carte, fiți siguri că, de cum voi ajunge acasă, o voi citi și eu ca să văd dacă aprecierile acestea se confirmă.

Răzvan ȚUPA

Măsura talentului și geniul distrugător al ignoranței

Din când în când cineva își pune problema dramei tinerilor „talentați” care dispar cu desăvârșire din domeniul pe care păreau să fie înzestrați și îl îmbogățesc. Cum lucrez cu elevi de liceu și studenți de aproape 10 ani, m-am lovit de această situație încă de la primele jurizări. Atunci când punctajele cele mai mari mergeau la textele cele mai echilibrate, care erau convingătoare prin echilibrul și control al limbajului, după câțiva ani descoperam că autorul nu mai scrie deloc, abandonând literatura pentru un alt domeniu în care se descurcă destul de bine (medicină, drept, economie) iar autori nesiguri în adolescență au devenit poeți puternici. E vorba numai de perspectiva pe care o alegem asupra poeziei.

Putem să ne mulțumim cu spațiul poetic delimitat în termeni ca „talent”, „geniu” și alte câteva clișee. Abia după ce am cerut unui critic literar destul de activ în ultimii ani să îmi indice o bibliografie oricât de vagă pentru felul în care folosește cuvântul „talent” în textele sale, am putut să-i înțeleg pe cei care abandonează poezia după ce le este constatată talentul. „Eseul lui T.S. Eliot, «Tradiția și talentul personal» este una dintre referințe” mi-a spus criticul.

Pentru că nu am încredere în memoria mea am căutat atât traducerile în română cât și originalul textului respectiv. Este un exercițiu util pentru oricine își dorește să înțeleagă câte deformări are de suportat demersul poetic pe teritoriile clișeeilor de zi cu zi. În afara titlului, Eliot nu mai folosește cuvântul „talent” nicăieri în consistentele sale eseuri. Mai mult, Petru Creția traduce: „Spiritul poetului e de fapt un receptacul care captează și imaginează nenumărate sentimente, formulări, imagini, păstrate acolo până ce toate particulele susceptibile de a se uni într-o combinație nouă se află laolaltă.” În original, Eliot își începe fraza cu „The poet's mind”. „Spiritul” conține în limba română sensul original dacă ne gândim la „om de spirit” (intelectual) sau „tip spiritual” (pentru „glumet”), dar sensul religios tinde să deturmeze înțelegerea noastră. Și asta pentru că asocierea „spirit” (sau „minte”) – „talent” este fondată pe originea acestui termen.

În limba română, etimologia cuvântului trimite la originea franceză a termenului, iar din franceză suntem trimiși spre latină (talentum) și greacă (talanthon). De la unitate de măsură, sumă de bani, greutate pentru balanță, monedă, descoperim o distincție relevantă. La începutul secolului XX se vorbea despre rădăcina indo-europeană a cuvântului, „teleh”, ajunsă „tulo” în latină, „a purta”. În greacă, însă, „phero” ne este indicat drept opusul lui „flăcă”. Dacă primul cuvânt are sensul de „a purta” (eventual valoare, sens, etc.), cel de-al doilea se referă la „a purta prin asumare, luând asupra sa”, nefiind folosit niciodată cu privire la obiecte.

Vorbim foarte des despre „talent” în poezie și foarte rar despre dezvoltarea și folosirea acestuia,

mulțumindu-ne pe urmele „pildei talanților” din Noul Testament să ne concentrăm asupra descendenței divine a darului și mai puțin asupra responsabilității noastre de a încuraja ducerea mai departe a ușurii exprimării pe care cineva o arată într-un domeniu. Ori, obsedat de calificative și adjective, ceea ce numim sistem literar încurajează mai degrabă îmbalsămarea și regretul după moartea unui autor decât identificarea mizelor reale pe care le propune un poem.

Radu VANCU

Poezia înseamnă individuație

Fenomenul acesta, al copiilor Mozart sau al micuților Mozart, e deja un subiect academic al sociologiei culturale: se scriu despre el teze de doctorat, se fac proiecte de cercetare etc. E cert, într-adevăr, că un mic număr dintre copiii Mozart confirmă la maturitate promisiunea excepțională pe care o ilustrau în anii mici. Dacă mă întrebați pe mine, aș spune că există cauze de mai multe feluri pentru „ratarea” acestora. Iată-le pe cele mai importante două, după părerea mea.

1) Presiunea mediului familial. Deși prea puțin metafizică, se poate totuși să fie explicația cea mai simplă: părinții își doresc o carieră ceva mai sigură pentru odrorul lor decât aceea, de tot incertă, oricum precară (cel puțin în primul/primele decenii), de artist – oricât de înzestrat ar fi el/ea. Așa încât îi cer să urmeze Medicina sau Dreptul, în nici un caz Literale sau Conservatorul. De unde, consecutiv, demoralizarea & abandonul.

2) Nefinalizarea individuației. După cum știți, din punctul meu de vedere, poezia înseamnă individuație. Adică, spus în termeni mai jungieni, constituirea sinelui. Ei bine, atunci când acești copii Mozart compun sau pictează sau scriu la 10-12 ani precum unii dintre marii lor antecesorii, ei sunt într-o fază avansată a individuației – însă nu sunt încă realmente individualizați. Și, din cauză că individuația e de fapt un proces dureros (nașterea sinelui nu e mai puțin dureroasă decât nașterea trupului, ne avertizează Jung), cei mai mulți au reacția firească atunci când încep „durerile facerii” – anume încetarea procesului. Doar foarte puțini, cei pentru care voința de a deveni artiști e mai mare decât frica de durere, aleg să ducă individuația până la capăt.

Acum, ca să ajung la mine: mă întrebați de ce anume n-am abandonat – sau, ca să traduc în termenii mei, de ce am perseverat în ocupația asta bizară. Perverserați, maestre, perverserați! îi spunea Ion Horea lui I. Negoitescu prin anii '70. Asta am făcut și eu: am perseverat în viciul meu, indiferent la aproape toate semnalele sociale din jur, convins că numai faptul că scrisul îmi procura plăcere are vreo importanță.

Așadar, plăcerea vicioasă a scrisului a fost primul motiv. Al doilea, la fel de important: preceea mea megalomanie. Am avut de mic reveria adrianpăunesciană a scriitorului care vorbește de la tribune maselor – nu știu cine mi-o fi vădat-o în creier, cu siguranță că vinea din familie nu. Și, cred, nici altcineva de la școală – fiindcă la

Creativitatea între potențial și împlinire

În articolul „Mozaic”, publicat în numărul jubiliar al revistei „Ateneu” (iulie-august 2014), Constantin Călin aduce în discuție „O (mică) enigmă”. Așa se intitulează paragraful în care Domnia Sa își amintește de o fetiță de 10 ani, care în anul 1966 a uimit, cu talentul ei, pe redactorii revistei „Ateneu”. Aflăm că poeziile lui Secureanu au fost publicate între anii 1965 și 1967. De curând, criticul literar a (re)găsit, rătăcită printre alte hârtii, o scrisoare datată 31 august 1968, pe care copila i-o adresează lui Ovidiu Genaru. Dar după acea dată, nimeni nu a mai auzit de Iulia Secureanu. Nu se știe de ce... În cuvântul său, Constantin Călin afirmă: „poate sugerezu cuiva să se aplece asupra cazurilor de poeți considerați deosebit de promițători la debut (nu numai ale celor trecuți prin revista noastră) și care au dispărut aproape inexplicabil, prea brusc și definitiv, din *cîmpul literaturii*.” Autorul acestei provocări consideră că, în cazul expus, o eventuală explicație ar putea fi deslușită dintr-o frază formulată în scrisoare: „Am să vă trimit și altele (versuri – n.m.) în curând, dacă vor ieși până la urmă bune măcar pe gustul meu.” El nu soluționează cazul, dar lansează o supoziție: „Fraza [...] pare cheia enigmei care ne preocupă. În ea sînt semnele dorinței de a continua să scrie, cât și a eventualității de a înceta s-o mai facă. Ivoirea în conștiința a unui mai pronunțat simț autocritic să fi fost, oare, în cele din urmă, cauza despărțirii de poezie?”.

Mi-am propus să deschid o anchetă cu intenția de a atrage atenția asupra sugestiei propuse de Constantin Călin. Subiectul mi se pare incitant, dar, în același timp, dificil. Nu știu dacă se poate răspunde concret la întrebarea de ce anume persoane care, de la o vârstă fragedă, au demonstrat un anumit și real talent (literar, artistic, științific etc.) nu și-au urmat apoi „steaua” și, așa cum se afirmă și în articolul adus în discuție, „au dispărut aproape inexplicabil, prea brusc și definitiv”. Invitația de a încerca să răspundă acestei întrebări o lanseză câtorva prieteni scriitori care se pot mândri că au în palmaresul lor mai multe cărți publicate, apreciate atât de cititori, cât și de critica

școala de cartier pe care am făcut-o asemenea reverii nu erau nici normă, nici normale. O fi secretat-o, probabil, creierul meu, într-un moment de profundă virusare. Iar virusul a incubat, a infestat gazonul, a făcut-o dependentă de plăcerea actului quasi-secret – și iată-mă aici.

Plăcere & megalomanie, așadar – la asta se reduce toată enorma motivație culturală a scrisului meu.

Anca MIZUMSCHI

Atunci când trece îngerul

Nu există un timp general al scrisului, sau al artei. Există doar un timp „al tău”, pe care l-aș denumi „atunci când trece îngerul”, care stănd într-o zi în atelierul pictorului Vasile Mureșan Murivale, pe vremea când lucram împreună la ilustrațiile de la „Anca lui Noe”, Muri a recitat câteva versuri din carte și apoi a spus sentențios, ca un diagnostic de mare precizie, când ai scris asta a trecut îngerul prin viața ta.

M-am întrebat deseori ca scriitor și psiholog ce e talentul și cu ce te naști, și am încercat de-a lungul vieții mele să dau răspuns la această întrebare. Răspunsurile au variat în funcție de vârstă dar toate au avut ca numitor comun faptul că orice talent presupune o

de specialitate. Îi invit pe cei intervievați să îmi răspundă și ce anume i-a motivat pe ei să nu renunțe la vis, să nu renunțe la creație. De ce destul lor literar - artistic a fost diferit față de cel al lui Secureanu?

Mi-am amintit și de Rimbaud care a renunțat la 21 de ani la poezie. Dar nu un astfel de caz este în atenția noastră. Rimbaud a rămas în istoria marii literaturi universale. Figura lui, emblematică pentru simbolism, este cea a adolescentului de geniu. Apoi, chiar dacă nu a mai scris poezie după 20 de ani, de la Rimbaud a rămas o colecție impresionantă de scrisori. Ele au fost publicate pentru prima oară în anul 1931, în volumul „Lettres” (1870-1891), prin grija editorului Jean-Marie Carré.

Printr-o coincidență stranie dar fericită, în numărul anterior al revistei, răspunde, indirect, acestei anchete, artistul plastic Letiția Oprisan. Întrebările sunt formulate de poeta Raluca Neagu: „Când a venit confirmarea talentului?”, „Originalitatea unui artist. În ce constă ea? Cum au influențat întâmplările din viața personală stilul artistic? Ați dorit vreodată să renunțați?” etc. Iar răspunsurile distinsei pictorițe sunt tranșante: „Stilul există apriori în structura artistului. Nimic nu poate făuri artistul ignorându-l. / Să renunț? Imposibil! Cine în locul meu ar fi putut s-o facă? / Eu însămi sunt prietena prietenilor picturilor mele.” Despre motivație, întâmplări din viață faste sau nefaste cultivării propriului talent, despre balanța între îndoiala și încrederea în sine, dar poate mai ales despre *stil* vorbesc și repondenții acestei anchete, unul direct, alții, printr-o rânduie.

A avea talent nu este echivalent cu a fi creativ. Atunci când, pe lângă talent, se adaugă și alte caracteristici (cum ar fi, inteligență superioară, imaginație, originalitate, adaptare, evoluție, constructivitate, libertate interioară, puterea de distanțare” – cf. Michel și Bernardette Fustier), persoana înzestrată cu talent cu greu va renunța la crearea de a crea.

Violeta SAVU

percepție diferită a lumii, o înțelegere diferită a ei. În viața de zi cu zi, este foarte greu să afli că ești diferit de ceilalți și, pare și mai greu, să trăiești cu asta asumându-ți condiția. Și atunci? Și atunci este simplu să explici de ce în tinerețea profundă a fiecăruia dintre noi – „că nu e om și nu fi scris o poezie” este simplu să te manifesti în mod creator și cu totul altceva să menții această stare ca un efort de durată în pofida presiunii sociale, familiale sau a timpului pe care îl trăiești (de exemplu, o diktatură politică). Pentru asta, e nevoie de un talent real, vărtos, irepresibil fără de care să nu poți exista sau în afara căruia îți pierzi pur și simplu identitatea. Așa se întâmplă când, după ani și ani de existență formală (uneori în aparență plină de succes social) îți dai seama că nu mai știi cine ești și te hotărăști să îți asumi talentul, asumându-te de fapt pe tine.

Mircea Cărtărescu spunea la un moment dat, îl citez aproximativ din memorie, că poeții debutează cu o carte pe care apoi o multiplică la nesfârșit în poezia lor și că nu există posibilitatea de a crea o nouă poezie la vârsta maturității.

Nu cred asta și am suficiente exemple să o contrazic, începând cu Argezi, însă cred altceva. Cred că tărie că un talent suficient de puternic structural se va manifesta la orice vârstă sub orice

formă, este un fel de vulcan subacvatic care poate sta acolo decenii și atunci când irupe schimbă relieful și asta se poate întâmpla oricând, înainte de 21 de ani sau după 40-50 de ani.

Cred că marea majoritate a celor menționați ca fiind artiști nu sunt posesorii unui astfel de vulcan subacvatic, ci posesorii unui mic pârâu care trece prin spatele casei și care nu e în stare să miste nici măcar o roată de moară de apă, darămite un om și atunci neavând puterea să recunoască asta, trag la nesfârșit pe la xerox cu imaginea photoshopată a pârâului din spatele casei lor, poze pe care le denumesc „un nou volum de poezie”. Cred, dincolo de orice, că a avea tăria de a-ți împlini talentul este și un lucru care ține de destin pentru că privind cifrele de mortalitate infantilă din Asia și Africa, mă gândesc obsesiv la câte mii sau zeci de mii de genii în artă sau în știință mor sub cinci ani de foame, fără a conștientiza vreo clipă „că au talent” sau că s-ar putea realiza prin el.

Adrian JICU

Răspuns invers

Nu știu alții cum sunt, dar eu când mă gândesc la problema scrisului îmi vine în minte, inevitabil, întrebarea care i-a frământat pe mulți de-a lungul

Colocviile Revistei „Ateneu” - 2014

vremii: *cui prodest?* Firește, unii au abandonat, alții au continuat. O vorbă populară spune: „Cel mai deștept cedează primul”. Se pare că nu sunt în categoria celor deștepti căci continui să scriu, chit că interesul pentru literatură e tot mai scăzut, iar pentru critică e sublim, dar lipsește... Ei bine, am uneori sentimentul că tocmai acest derizoriu mă împinge să fac ceea ce fac. Poate nu întâmplător mi-am intitulat cea mai recentă carte *Caruselul cu hamsteri. Decupaje din literatura postdecembriștă*, titlu ce vrea să sugereze tocmai acest amestec indicibil de inerție și utopie care mă motivează. Pentru mine scrisul e o chestiune de obișnuință. Mi-a creat o anume dependență care îmi amintește de chinurile care se adunau să fumeze opium deși unii dintre ei nu mai ieșeau niciodată vîi de acolo. Și totuși mergeau...

Cât privește celelalte întrebări ale Violetei Savu, ar fi multe de spus, dar voi fi scurt. Nu știu de ce renunță unii scriitorii talentați. Chiar nu știu. Fiecare cu povestea lui. Eu mă voi opri doar la două cazuri. Titu Maiorescu, autor de versuri adolescentine, pe care le-a aruncat, după cum pretinde în *Jurnal și epistolar*, în foc. Spirit (auto)critic? Poză? Ipocondrie? Mistificare? Sunt n întrebări pe care o asemenea mărturisire le ridică. Și n presupuneri. Singurul răspuns pe care îl am la îndemână este cariera lui Maiorescu. Cert e că avocatul și politicianul au bătut scriitorul. Nu știu dacă problema poate fi rezolvată în termeni de *ori cariera, ori scris*, însă știu că teoreticianul junimist a ales bine.

Celălalt exemplu, cunoscut și el, este Nicolae Labiș, silist să renunțe din cauza unei morți premature, care a generat speculații nefârșite, aruncându-l în legendă și aducându-i o notorietate pe care o activitate literară obișnuită (cu câteva volume) nu i-ar fi adus-o. Nu știu de ce, dar am senzația că ar fi devenit un poet de pluton... În chip de concluzie, voi răspunde cu o întrebare inversă, care ar putea deveni, la rândul ei, pretextul unei alte anchete. Pe mine mă preocupă nu de ce renunță unii scriitorii talentați, ci, să am pardon, de ce nu renunță cei lipsiți de talent?

Chris TĂNĂSESCU (MARGENTO)

Poetul îngropat în poetul cunoscut

Paradoxul aparent e că nu putem vorbi despre poeți sau scriitori (cândva) potențial mari dar rămași necunoscuți decât... uitându-ne la cei cunoscuți. De ce, pentru că, bineînțeles, pe alții nu-i cunoaștem. Nu știm, ca în cazul sfințeniei, că „lumina nu poate fi ținută sub obroc”, deoarece în literatură avem de-a face numai cu lumini ieșite de sub obroc (chiar și

atunci când ne ocupăm de autori obscuri căci iată, cumva au ajuns la noi). Mult mai frecvent și cu tălc pentru literatură, vorbim de potențial obscuri sau necunoscuți care au ajuns mari reperi – manuscrisele lui Kafka, slavă Domnului, nearse după moartea lui în ciuda cerinței expresive, sipetul plin de poezie și poeți unul mai diferit ca altul al lui Pessoa, bafta chioară a lui Tagore de a fi citit și promovat de Pound și Yeats (care se vor decide de el când vor vedea la ce amploare se ajunge, inclusiv la Nobel) când abia dacă era știut (doar cât să fie controversat) la el în provincie.

Dar nu despre asta vreau să vorbesc, oricum n-ar fi o mare noutate, ci despre acel scriitor din fiecare scriitor care ar fi putut să se dezvolte dar s-a oprit în favoarea celui dominant, despre acel alter ego sau potențial heteronim care este eclipsat de eul manifest al scriitorului, cel ce s-a impus. Acest scriitor neafirmat poate fi, dar nu e neapărat opusul celui consacrat, ci mai degrabă ca Nefăratul din mitologia română, e un complementar, poate o variantă integrală a acestuia, dacă nu chiar împlinirea sa, evitată pentru că ar fi dus la blocaj sau chiar aneantizare.

Ziceam în ancheta despre Bacovia de acum câțiva ani despre Constantin Acosmei și obsesia sa pentru textele postume ale maestrului, unde eroziunea, descompunerea sunt finalmente lăsate să cangreneze, să dezmembreze totul. Acesta e adevăratul Bacovia, ar zice Acosmei, care, ca orice poet viu, vorbind despre alții vorbește despre sine, căci îi poartă într-adevăr în sine.

Harold Bloom spunea despre Whitman că e, în ciuda aparențelor, foarte complex și sofisticat. Aș adăuga: și în ciuda clișeeilor. De fapt poetul nepublicat din fiecare poet este cel care îl va salva de fiecare dată din toate sertărasele în care îl va băga aparent lumea (literară). David Baker, apropos de Whitman, are un eseu foarte interesant despre contracurenții de adâncime din poezia bardului, cei care curg în mod insidios și dizolvant în sens contrar față de starea și direcția aparentă a poemului. Dar cât de valabil e acest lucru despre orice alt poet adevărat, de fapt!

Acel „văz monstruos” pe care-l știm noi ca al lui Caragiale e găsit de Baker și la Whitman (bineînțeles, totodată „simțind enorm” auro-ral-american), căci îi identifică drept dar precumpănitor vederea ce mătură totul, panoramică. Dar prin pași abia simțiți, prin curgere și gradații subterane, văzul se scufundă în adevăratul simț enorm (scufundat în specific), al pipăitului – prin care, zice Baker, America se maturizează brutal în urma războiului, când poetul mângâie mbrunzi, se atinge de moarte, de președintele asasinat, de mlaștina putrefacției și de celălalt, în actul „particular și conectiv” al

„transcendenței palpabile” a atingerii. Dar acest poet din Whitman exista, totuși, dinaintea experiențelor târzii, cel obsedat de un cosmo-erotic al atingerii chiar și doar bănuite, cel complet copleșit și numai să stea alături de altcineva în „Song of Myself”...

Așa la Eminescu, alternanțele ritmice experimentale din „O călărire în zori” sunt apoi aparent abandonate, iar jucăușul improvizator pare să fie înghit de „clasicul romantic”. Așa să fie? Opera postumă, desigur, ne arată un poet neștiut, ludic, baroc, eclectic, dar ce ne interesează e și poetul literalmente nepublicat (antum), ci acela care a rămas nepublicat, fiind, de fapt, înglobat și camuflat în poezia publicată. Este vorba de daimonul ascuns, cel ce n-deamnă la nebanuim „jam session-uri” unde metrul (și eroticismul) safic, de pildă, sunt altoite cu registrul folcloric și amorul romantic și astfel, un profund eclectic și experimentalism sunt integrate adănc, în contracurent, cu o măiestrie ce trece dincolo de orice meșteșug vizibil...

Dan PERȘA

Scrisul e o fabuloasă aventură

Sora mamei mele putea vorbi, la vârsta de cinci ani, în franceză, spaniolă, engleză și rusă, știa „pe de rost” mii de poezii și era o promițătoare poetă. N-a mai scris, pentru că a murit de meningită. Maică-mea, a fost o promițătoare poetă în adolescență, a publicat în revistele vremii, dar n-a mai avut chef și vreme de poezie după ce a avut copii. Și, probabil, fiecare poet promițător ce-a dispărut, își are povestea sa, unică. Ei ar trebui întrebați ce și cum. Ioan Dan Nicolescu debutează cu un roman excepțional și, dacă nu mă înșel, a mai scris unul, apoi tăcere. L-am întâlnit la un târg de carte, era un om vesel, inteligent, foarte viu. Nu l-am întrebat de ce n-a mai scris. N-a mai vrut. Și ca el, atâția alții – chestiuni existențiale, politice sau mai știu eu ce. Cristian Pricop s-a oprit după două volume...

Probleme de viață au intervenit.

Într-un interviu acordat lui Ovidiu Dunăreanu acum câțiva ani, am înșirat calitățile care credeam eu că sunt necesare unui om ca să fie scriitor. Sunt o grămadă de calități necesare și e nevoie de toate. E de ajuns ca una să lipsească și nu poți ajunge scriitor. De pildă, tăria de a sta cu fundul pe scaun ca să scrii, când alții se duc în cluburi, se joacă pe computer, văd filme sau se distrează la concert. Ei bine, în ce privește adolescenții promițători ce dispar subit, eu cred că explicația e următoarea. Adolescența e o perioadă aparte din viața unui om. Problemele ce le întâmpină adolescentul îi dau o stare de energie aparte, îi dau o conștiință vie. Astfel se suplinesc unele dintre calitățile necesare pentru a fi scriitor și adolescentul poate scrie. Dar adolescența trece și nu mai are cine suplinească calitățile reale necesare. Acest om dispare ca scriitor. Își vede de viața lui. Este, bănuiesc, și cazul poeziei în fașă dată ca exemplu aici. Și ca el, atâția alții. Pentru adevărații scriitori, cred că scrisul se transformă într-un mod de viață. Scrisul e o fabuloasă aventură, mai grozavă decât orice aventuri trăite pe drumurile lumii.

Mai interesantă decât dispariția unor „talente” adolescentine de pe scena literaturii, mi se pare altceva. Apar scriitorii ce debutează excepțional, iar după aceea scriu mai prost. La chestiunea aceasta pot răspunde. Cauza e lumea românească (la noi, la alții lumea în care trăiesc ei). Mizeria din jurul scriitorului, înșii grobieni de care sunt nevoiți să se ferească, sărăcia, lipsa unui statut al scriitorului în România, nerecunoașterea valorii lor, neretrierea muncii lor etc. Atunci când scrii, ești ca un melc ieșit din cochilie. Orice talpă te poate strivi. Ca să nu te strivească, trebuie să aduni pe tine o cochilie cât mai tare. Însă ea îți răpește libertatea. Marii scriitori sunt cei care au avut curajul să iasă, să rămână afară, să fie striviți. Ca Esenin, Silvia Plath, Mandelstam și atâția alții.

Felix NICOLAU

Ne lăsăm de literatură, ca să ne apucăm de moarte

Am avut un prof în facultă, George Munteanu, autor al unei subtile „Istorie a literaturii române. Epoca marilor clasici”. El spunea că poeții dau totul în primele cărți, apoi se sting, pe când romancierii, dacă rezistă, devin mai buni.

Întrebarea corelativă este – cum de nu se lasă de scris cei care scriu o viață întreagă la foc continuu? Inevitabil ei se repetă – unii ar zice că îmbunătățesc, rafinolează -, deci plictisesc îngrozitor. Până la urmă, scrisul într-o anumită direcție ar trebui să fie o stare de grație. Și iar, până la urmă, toți ne lăsăm de literatură, ca să ne apucăm de moarte. E cam nasol, de fapt, să treci din literatură în moarte. Modesta mea părere e că abandonul ar trebui făcut ceva mai devreme, ca să ai timp să înțelegi moartea. Știi cum devine asta? Ca tipa eroină din Ucraina care, împușcată pe Maidan, a mai dat un tweet cu „Mor”. Câți scriitori n-ar scrie și pe locul de moarte încă un textuleț, ceva? Deci poate e de respectat decizia celor care s-au putut lăsa de scris la timp...

A doua întrebare: eu m-am lăsat și nu m-am lăsat de scris. Sunt și călare și pe jos. Nu fac fașoane acum, e pe bune. Nu pot scrie dacă știu că nu mi se solicită textul respectiv. Apoi, nu pot scrie dacă nu simt că ceva explodează, că gâresc o perspectivă nouă. Pe scurt – nu am stofă de Sadoveanu-Agârbiceanu. Dar nu-i nicio tragedie! Atâția alții o au.

Stoian G. BOGDAN (SGB)

Sunt nenumărate motivele pentru care cineva poate renunța la scris

Dacă privim istoria, în special pe cea neoficială, despre cea oficială până și Napoleon Bonaparte a spus că e o minciună pe care nimeni n-o contestă, putem constata sau deduce că multe dintre geniile umanității, în ciuda beneficiilor aduse și progresului la care au contribuit prin existența, gândurile și/sau creațiile lor, au avut parte în timpul vieților lor de opresiuni, hărțuri, agresiuni samd din partea Guvernurilor și/sau membrilor Clerului, ba multe dintre ele au sfârșit omorâte prin deciziile

acestora. Iată doar câteva nume: Iisus Hristos, Virgilius, Copernic, Giordano Bruno, Nicolo Paganini, Mihai Eminescu, Nicolae Labiș, Nikola Tesla și multe alte sute de mii. Ce au în comun toate aceste genii și multe altele de sunt reprimare cu atâta violență, ba unele chiar omorâte? Simplu: Faptul că deșteaptă masele și faptul că invențiile lor, vorbesc aici în cazul oamenilor de știință, ajută masele să fie mai puțin dependente, sau chiar independente. Practic prezintă pericol pentru anumite instituții, dar mai ales pentru cei care beneficiază gras de pe urma lor. Să-l luăm pe Iisus Hristos: pentru cine prezenta el pericol, deși „pericol” este impropriu spus? Pentru Cler și totodată pentru Împăratul Romei care se dădea drept zeu. Să-l luăm pe Giordano Bruno acum: pentru cine prezenta el pericol? Pentru Biserica Catolică, pentru că îi contesta prin scrierile sale înșăși fundamentul. Mihai Eminescu, pentru cine prezenta el pericol? Pentru Monarhie și pentru beneficiarii ei. Nikola Tesla inventase un generator de energie nepoluantă, nelimitată și care putea fi distribuită fără fir pe întreg globul pământesc și utilizată de fiecare om gratuit. Pentru cine prezenta pericol? Pentru cei care vedeau electricitate, petrol, gaze, care erau unii dintre cei mai bogați și mai puternici oameni ai lumii.

Sigur, aceste spuse sunt vag conexe cu subiectul anchetei și pot oripila cititorul, dar asta nu poate fi decât benefic pentru el, pentru că îi va ridica multe semne de întrebare, dar și mai multe semne de exclamare, iar asta îl va aduce cu picioarele pe pământul sigur al adevărului, sau cel puțin mai aproape de Adevărul despre care Iisus Hristos spunea că te va elibera.

Guvernele care s-au perindat la conducerea țării noastre au exterminat nenumărate genii – se știe că România este tara extremelor, se nasc și trăiesc cele mai proaste și abominabile ființe aici, dar și cele mai strălucitoare genii. Este posibil ca poeta Iulia Secureanu să fi fost oprită să mai scrie sau să mai publice de către anumite organe ale Statului respectiv. La fel de posibil este ca ea să se fi oprit din scris sau publicat datorită unui invidios autocritic puternic, chiar și pentru vârsta ei, prin intermediul căruia să-și fi conștientizat o eventuală micime sau limitare literară, prin autocomparație cu marii creatori ai umanității, sau să fi conștientizat că nu ar putea decât să repete, cu altă retorică sau cu una inferioară, ideile lor. Sau este posibil ca pur și simplu să-și fi focalizat energia creatoare în altă direcție, cine știe? Sau este posibil ca ea să fi fost o invenție a unui securist cu umor, mă gândesc la asta avându-i în vedere numele de familie. Cine poate ști?!

Cât despre Rimbaud, care practic a revoluționat literatura occidentală, ce să zic? Este posibil ca acesta să fi conștientizat că nu mai are nimic de spus superior celor spuse anterior. Este o dovadă de mare înțelepciune să taci când nu mai ai nimic de spus, sau când nu ai ceva important de spus. Sunt nenumărate motivele pentru care cineva poate renunța la scris sau la publicat... eu aș fi mult mai curios să știu de ce și pentru ce scriu poeții, scriitorii în general, căci am multe motive să cred că majoritatea lor scriu ca să se audă scriind.

Vasile PRUTEANU

Opera de cameră „Unu plus minus unu”

Pentru a înțelege rezonanțele uimitoare ale acestei opere cu deschidere filisofică și religioasă universală, auditorilor le sunt necesare atât cunoașterea cât și intuirea accentelor cerute de inflexiunile melodice sau modulatorii ale lucrării, faptul că autorul a limitat necesarul de neutralitate la minimum, cu un simț al conflictului dramatic ieșit din comun și cu darul de a așeza și urmări cu acuitate toate fazele unui parcurs muzical marcat de mituri și simboluri aparținătoare diferitelor concepții religioase, științelor, ori legităților în interiorul căreia se mișcă întregul univers. Opera „Unu plus minus unu” compusă de Liviu Dănceanu este de o elevație stilistică de cea mai nobilă apartenență, are o forță a interiozității remarcabilă, iar simfonizarea ei este total lipsită de artificii sau convenționalism. Prezentată într-un spațiu arid, cu o acustică aproximativă și cu o scenografie minimală la Centrul Cultural „George Apostu”, opera izbuteste, totuși, o expresivitate sonoră de rară calitate, grație talentului de excepție a sopranei Simona Nicoleta Jidveanu, a tânărului Christian Petrescu și a componentilor septetului „Archaeus”: Anca V (violoncel), Rodica Dănceanu (keyboards), Dorin G (oboi), Ion Nedelciu (clarinet), Șerban Novac (fagot), Marius Lăcraru (vioară) și Sorin Rotaru (percuție). Acest minunat ansamblu instrumental, împreună cu cei doi soliști, păstrează emoția în proporțiile ei firești, fără ostentație, fără abuz de accentuări și fără să elimine amănuntul sonor de la situarea lui în planul general al muzicii. Resursele de adaptare a muzicii lui Liviu Dănceanu (compozitor și dirijor) ne uimesc. Firul dramatic al operii „Unu plus minus unu” tratează, în fond, mișcarea și evoluția umanității, redată în simboluri de absolută acuitate, care e cel al melcului, de pildă. O ființă tăcută, care și poartă în spate tot ce are. Impresionează muzica cu ecouri din aproape toate curentele: preclasic, baroc, romantic, clasic, post-modernism etc, precum și rezolvarea sonoră a „paradisului pierdut”, al raporturilor ideatice dintre bărbat și femeie. De fapt, sunt evocate toate cele trei mituri ale omenirii; „Mitul creației”, „Mitul morții și al Regenerării” și „Mitul Creșterii și Ascensiunii către constanta Luminii eterne”, care este însăși „Divinitatea creatoare”. Opera este compusă din șapte tablouri – cifră simbol, regăsită în creația divină în 7 zile, în săptămâna de 7 zile, în cele 7 note ale gamei, în cele 7 planete sau cele 7 culori ale curcubeului. Așadar, cifra 7 posedă proprietăți spirituale cosmice, esoterice și mitice. Pe aceste coordonate mistico - științifice s-a așezat interpretarea vocală a celor doi soliști, fiecare impresionând prin anume calități. Soprana Simona Nicoleta Jidveanu (cu o voce amplă, catifelată și delicat timbrată) merită toate elogiile pentru viața și stilul ei, pentru maniera superioară de cânt, susținută cu cizelată artă, pentru accentele pătrunzătoare și însuflețirea cu care a știut să restituie o muzică de evidentă abstracțiune. De altfel, solista a și scris un studiu extrem de aprofundat despre opera de cameră a lui Liviu Dănceanu, de care este profund atașată. La rândul lui, tenorul Christian Al. Petrescu s-a remarcat prin fantezie, verva și iscusința în găsirea comiculului burlesc, care traversează multe pasaje din cele 7 secțiuni ale operii. Cunoașterea muzicală a lui Liviu Dănceanu a fost excelent excelent înfăptuită, minunat meșteșugită și esențială în articularea reprezentăției, dantelând partitura cu multiple efecte de paletă, suavizând, astfel, întreaga operă cu infinită măiestrie.

Zilele Muzicii

• ediția a XXVIII-a •

Ozana KALMUSKI ZAREA

Tablouri muzicale contemporane

Zilele Muzicii Contemporane, festival de tradiție și prestigiu s-a desfășurat la sala „Ateneu” și Centrul de Cultură „George Apostu” din 2 și până în 5 octombrie.

La ediția cu numărul 28, compozitorul Liviu Dănceanu a propus o temă foarte interesantă, „Între idioritmie și chinovialitate”, în care analizează profilul compozitorului contemporan idioritm, „de sine”, atent la „beneficiile breslei ori ale meseriei” și al celor „de obște” – chinoviali, ce sunt pe cale să dispară.

Prima seară din festival – „fără ostentație” asupra căreia vom zăbovi a fost structurată într-un recital de pian cu lucrări de Frank Stemper în interpretarea pianistei coreene Jungwha Lee. Un program consistent urmat de concertul dirijat de Ovidiu Bălan cu două lucrări de sorginte românească, în primă audție absolută: „La piatra de hotar” a Feliciei Dănceanu și „Zamolxis” de Gabriel Mălăncioiu (solist Sergiu Cârstea – trompetă), cu participarea actorului Geo Popa.

Cea mai recentă lucrare a Feliciei Dănceanu, compoziție născută în Bacău, balada *La piatra de hotar* are semnificații metafizice, declarate în textul ce prefațează interpretarea lucrării.

„De pe când era tânăr, Dumitru avusese o mare temere nu cumva atunci când îi va fi sorocul să treacă pragul pentru eternitate să nu i se cante veșnică pomenire altunde decât în satul său. Lângă groapa bunilor săi. (...) Acolo va fi piatra hotarului meu între două țărâmurii”. După război, este strâpuns de o schiță, aproape când să ajungă acasă. „Oh, hotarele astea cum își mai schimbă locul!”...

O lucrare pe care abia s-a uscat cerneala, cu semnificații profunde și intonații pur românești, gândită pentru orchestră de coarde, cu o muzicalitate petrecută prin isoane și pasaje solistice, ce creează o atmosferă

străbătută de temeri limpezite de reînțorcerea la matcă.

Audiția acestei noi lucrări, m-a trimis cu gândul la cuvintele regretatei soprane Mirela Zafiri, interpretă a emoționantului *Pater imon*, care nota: „Felicja Dănceanu este una dintre aceste personalități de înaltă clasă pe frontispiciul culturii românești, pe care am avut onoarea să o întâlnesc. Dintre elevele lui Mihail Jora, Felicia Dănceanu poate fi considerată o artistă aparte. Nu numai compozitoare, ci și scriitoare și plasticiană, doamna Dănceanu are o accentuată înclinație spre literatură sau poate mai bine spus, spre îngemănarea dintre cuvânt și sunetul muzical. Felicia Dănceanu este o compozitoare ale cărei merite sunt general recunoscute. A fost *distinsă* cu: Mențiune specială la Concursul Internațional de Compoziție de la Mannheim, 1961; Premiul III la Concursul Ion Vidu, 1964; multe Premii ale Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România; Premiul George Enescu al Academiei Române; Premiul I la Concursul de muzică religioasă al Asociației pentru Pacea Religioasă 1997. A realizat numeroase prezentări radiofonice, a susținut conferințe și concerte lecții, a scris texte pentru muzica proprie și pentru diverse lucrări corale aparținând unor compozitori români, a scris scenariu radio și pentru spectacole muzical – coregrafice. De asemenea este creatoare a diverse instrumente de percuție folosite în muzica pe care o scrie, cât și a unor vitralii de mare rafinament. Felicia Dănceanu nu este tributară nici unui curent. E ceea ce George Breazul numea o compoziție independentă.”.

Superbe citatele din „Legile lui Zamolxe” de Remer Ra (Editura Deceneu), folosite ca motto – uri muzicale pentru cele 5 secțiuni ale lucrării semnate de Gabriel Mălăncioiu, talentat compozitor născut în

Brașov în 1979, cu studii universitare la Politehnică și muzică în Timișoara și doctorat la Cluj. Lucrările îi sunt interpretate în țară, în SUA, Europa de muzicieni recunoscuți.

„El este dincolo de viață și de moarte, dincolo de bine și rău, dincolo de frumos și urât, dincolo de curgerea timpului”.

„Fără inhibiții” s-a dorit a fi portretul aniversar al compozitorului Liviu Dănceanu. Liviu Dănceanu este compozitor, autorul mai multor volume muzicologice, a nenumărate articole muzicale, din 1990 profesor de istoria muzicii, compoziție, estetică și stilistică la Universitatea Națională de Muzică din București, organizatorul mai multor festivaluri de muzică nouă.

Aș îndrăzni să afirm că sărbătorirea a continuat și în seara subintitulată „fără prejudecăți”, când la Centrul de Cultură „George Apostu” am audiat opera de cameră în șapte tablouri „Unu Plus Minus Unu” pentru soprană (Simona Jidveanu), tenor (Cristian Alexandru Petrescu) și septet instrumental (Ansamblul „Archaeus”). Atât muzica cât și textul aparțin lui Liviu Dănceanu, ce asigură, ca de fiecare dată, conducerea muzicală. Autorul găsește inspirate modalități de exprimare în opus-urile 148-154, originale denumiri ce înmănușează rondoul în simfonie, ciaccona în sonată, habanera în tocată, cantata și sonata, finalul în nocturnă. Aceste „jocuri” ce se regăsesc și la nivelul conținutului, trezesc curiozitatea, atenția și deopotrivă interesul ascultătorului.

Ediția reușită ce tocmai s-a încheiat a marcat audierea unor lucrări în primă audție, tablouri muzicale din diverse zone de stil care îmi aduc în minte cuvintele/ temă de gândire pentru noi toți din booklet-ul festivalului: „Ideal ar fi ca mintea să simtă și inima să înțeleagă”.

„Elogiul filosofiei românești“

Reorganizată în primele zile din 1990, Academia Română și-a lărgit cadrele, primind în rândurile ei (ca membri titulari, corespondenți și de onoare) câteva zeci de personalități eminente ale științei, literaturii și artei, din țară și din străinătate. Una dintre acestea a fost Alexandru Surdu, corespondent în 1992 și titular din 7 septembrie 1993. Anul următor, în 15 aprilie 1994, d-sa și-a ținut discursul de recepție: *Elogiul filosofiei românești*, pe care, recent, Ed. Paideia l-a scos într-o „ediție specială“ (78 pagini, format 14/7). Titlul amintește de Lucian Blaga (*Elogiul satului românesc*), de Liviu Rebreanu (*Laudă țărănelui român*) sau de G. Petrașcu (*O privire asupra evoluției picturii românești*), care în discursurile lor de recepție n-au făcut elogiul unui singur „nemuritor“, înaintaș direct sau mai îndepărtat, ci au îmbrățișat un fenomen ori un domeniu.

Discursul acad. Alexandru Surdu ilustrează metafora hegeliană a filosofiei ca „sanctuar“ al conștiinței unui popor. Care au fost, la noi, cei ce au contribuit la ridicarea lui? Dimitrie Cantemir, reprezentanții Școlii Ardelene, Titu Maiorescu și discipolii săi, marii profesori din epoca interbelică. Autorul subliniază faptul că aceștia au fost ați „fii ai timpului lor“, cit și ai spațiului în care au trăit, dovadă convergența unora dintre preocupări, ca, de pildă, cea pentru logică, de care s-au folosit în demonstrarea continuității și unității naționale, a drepturilor istorice.

Expozitiv la început, ca o prelegere, discursul crește în rezonanță spre mijlocul lui, când sînt enumerate „prioritățile românești“: „Joan Petrovici a elaborat, cu 10 ani înaintea lui Edmond Goblot, celebra raportare inversă a noțiunilor pe bază de sferă și conținut“; „Constantin Rădulescu-Motru are o lucrare remarcabilă despre *Logica genetică*, ceva asemănător elaborării, mult mai târziu, Jean Piaget“; „conceptul [lui Nicolae Paulescu] de *bioplasma*, despre care vorbea la sfîrșitul secolului XIX, este astăzi un termen curent [...] Bioplasma este considerată [...] a cincea stare a materiei, căreia i-ar corespunde o energie specifică, pe care Paulescu o numise «agent animator», și, uneori, «sufflet»“; Nae Ionescu „a fost primul filosof român care a scris o lucrare de doctorat bazată pe cercetări de logică simbolică și fundamentele matematice, în 1916, cînd dezbaterile pe aceste teme erau încă la început“. Și exemplele continuă, fiind amintite numele lui Octav Onicescu, Grigore C. Moisil, Mircea Eliade, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, Mircea Djuvara, Eugeniu Speranția, Stefan Lupășcu, Stefan Odojelea, Paul Postelnicu ș.a.

Evocarea drumului pînă la „momentul de apogeu“ (anii '30 ai secolului trecut) și a dramei care l-a urmat (anii postbelici) se încheie astfel: „A fost o vreme în care filosofia românească era cu adevărat sanctuarul culturii noastre. Astăzi, ne găsim departe de acele timpuri [...]“.

În ciuda decepției din ultima frază, a piedicilor mai noi ce-au apărut în calea filosofiei, discursul e optimist. Om cu convingeri profesionale și naționale puternice, Alexandru Surdu (care, tot în acest an, a publicat partea a III-a din *Filosofia pentadică: Existența nemijlocită*) crede în posibilitatea reînnoirii „edificiului“, așadar a „reînvierii ca atare a filosofiei românești“. Dens, cu sinteze formulate sigur, o demonstrație viguroasă, bine orientată, *Elogiul* său e una din operele majore ale oratoriei academice, cu adevărat de referință.

Vorbe scurte

– Omul e, probabil, singura ființă care se roagă, iar mărirea lui constă în faptul că își poate îndrepta gîndurile în sus, spre cer.

– Prezența „Duhului“ se simte cu inima și cu mintea, nu cu narile.

– Moderniștii scuză greșelile invocînd excepția.

– Democrația azi: un cuvînt făcut să acopere chiar și cele mai murdare interese.

– Odiioară expresii-standart, „drepturile omului“, „drepturile minorităților“ etc. au devenit expresii-călug.

arte & meserii

Constantin CĂLIN

Mozaic (9)

– Ce faci?, m-a întrebat. Mă gîndesc la situațiile în care petecul pare mai important decît sacul, i-am răspuns.

– Nu-mi ascund părerile greșite, ci exprimările greșite.

– Îndoiala e un aliat mai sigur decît încrederea: pe mine m-a scutit de erori în zeci de situații.

– Vreau să fiu un „om deschis“, sincer, dar nu-mi doresc o inimă cu uși batante, să intre și să iasă oricine pe ea.

– Cînd i-am spus „cîștigul vulgarizează“, citînd pe un autor dintr-o altă generație, m-a privit ca pe un dușman.

– Concluzie: nu mi-a mai rămas nimic de făcut decît munca!...

Pseudonime din presa locală

Fără îndoială – și sînt zeci de motive pentru aceasta –, merită să fie cunoscute. Nu vi s-a întîmplat niciodată să citiți ceva și să nu fiți sigur dacă textul respectiv e semnat cu numele real al autorului sau cu pseudonim? Mie da, și nu numai o singură dată. Uneori – pe bază de analogii și deducții – am reușit să aflui, alături nu. Și ce-i mai dureros, interesîndu-mă țîrziu, nici n-am mai avut pe cine să întreb. Știe cineva, azi, pseudonimele din *Bacăul, Curentul Bacăului, Moldova? Nu cred. De pildă, cine erau Frații Spiriduş? Desfid chiar și pe cel ce ar pretinde că le cunoaște pe toate din *Steagul roșu*, ziarul băcăuan din deceniul VI-IX, deci mai aproape de noi, și din *Ateneu*.*

Mă opresc, înții, la *Stelian Nănianu* (1935-2003), care a lucrat la ambele publicații, ca reporter (din sectorul industrial) și secretar de redacție. Felul său de a-și semna articolele pare nu o dată capricios, încît e greu să-l urmărești. Într-o singură săptămînă, e cînd *St. Polică Nănianu* (v. *Steagul roșu* din 18 noiembrie 1958), cînd *N. Stelian* (*Steagul roșu* din 23 noiembrie 1958). Apoi: *N.P. Stelian* (*Steagul roșu*, 10 noiembrie 1959) și *St.P. Nănianu* (*Steagul roșu*, 4 decembrie 1959). (În acte purta numele *Paul Stelian Nănianu*). Și semnăturile continuă să varieze. Acum (v. „Ce e sfîrșitul și cum se folosește el?“ în *Steagul roșu* din 18 mai 1962) e *Stelian Nănianu*, acum (v. „La tot pasul – rod al hărniciei“, în *Steagul roșu* din 23 mai 1963) se răsucește și devine *N.P. Stelian* ori, din inițiale, *N.St.* și *N.St.P.* Sau (sînt convins că tot el e) *N.St. Prunaru* (*Steagul roșu*, 15 octombrie 1958), *Stelian Moina* (*Steagul roșu*, 10 ianuarie 1964) și *Stere Nicodim* (*Steagul roșu*, 6 ianuarie 1974).

La sfîrșitul anilor '50 și începutul anilor '60, una din semnăturile frecvente în ziarul local (regional) era cea a lui *Gr.V. Coban* (1914-1986), jurist la origine, ajuns, ca și alți basarabeni, profesor de limba rusă, ulterior lector universitar. Condei harnic, își fructifică oportun cu stîntințele scriind cronici plastice, medaloane literare, făcînd traduceri, alcătuiind diverse „camete sovietice“. Multe din aceste materiale le-a semnat cu pseudonimul *Gr. Doru*. După apariția *Ateneului*, va fi principalul critic de artă al revistei. Aci va folosi cel mai adesea numele real, dar va recurge și la pseudonimul amintit, cit și al celui de *Tiberiu Doru* (v. „Arta și publicul“, în nr. 3/1973; „*Pictori ieșeni* de Claudiu Paradaiser“, nr. 4/1973 și „Retrospectiva I. Sava“, nr. 6/1973).

Răsfînd colecția, un cercetător insuficient informat despre viața literară băcăuană va fi intrigat de dispariția rapidă a unor autori pre-

cum *Constantin Pușcută, Mihai Poenaru, Sorin Tomșa*.

Primul a intrat în paginile *Ateneului* în noiembrie 1966 și, pînă în octombrie 1967, va mai apărea de patru ori cu cite una sau două poezii. După asta nu va mai fi întîlnit niciodată. Însă el n-a încetat să scrie, ci doar și-a schimbat identitatea. *Pușcută* nu era un nume de luat în serios ca scriitor, însuși purtătorul lui îl simțea ca pe o piedică în calea afirmării sale. Peste două luni, în decembrie 1967, el va reveni în coloanele revistei sub un nume nou: *Octavian Voicu*, pe care îl va păstra pînă la moarte (2005).

Al doilea a oscilat între numele real și pseudonim. Văzînd că nu reușește ca *Iancu Grama* a încercat ca *Mihai Poenaru*. Pe acesta *Ateneu* l-a publicat în decembrie 1976, după care n-a mai fost văzut în revistă. Nici el nu renunțase la scris. După aproape trei ani (în iunie 1979) își face din nou loc, dar cu numele din acte, *Iancu Grama*, sub care continuă să publice versuri și azi.

Din cu totul alte motive, și al treilea dintre autorii citați s-a întors de la pseudonim (*Sorin Tomșa*, prezent cu trei schițe în *Ateneu* din martie 1980) la numele real: *Sorin Preda*. Neaport al celui ce a scris *Morometii* și *Viata ca o pradă*, el s-a ferit inițial de a-și etala înrudirea cu celebrul său unchi. Răvîsitoare, moartea acestuia i-a trezit orgoliul de continuator literar și l-a determinat să renunțe la paravanul numelui de împrumut, chiar dacă era unul istoric.

Un caz surprinzător îl constituie *Ion Tudor Iovian*, care a adoptat acest pseudonim după ce 13 ani a publicat cu numele de familie (*Ioan Ivan*) și a debutat editorial cu el (v. *Să aruncăm în aer trîntetea*, Ed. Junimea, 1982).

În *Ateneu* de pînă în 1989, pseudonimul erau și *Toma Spătaru*, vigurosul novelist și autor al romanului *Zbateri*, preotul *Constantin Crișan* (1902-1985), *C. Iulian*, folosit de *Carol Isac* (1929-2008), secretarul Teatrului de Stat, *Ernest Troțuș*, luat de freneticul *Ernest Gavrilovici* (1926-1990), *M.C. Delasabar*, prin care își marca originea muntească *Marin Cosmescu* (1916-2009), profesor emerit și cercetător dedicat Bacăului cultural, *Carmen Tudora* (n. 1943), în buletin *Carmen Flores*, iar după căsătoria *Chehaian*, *Emil Nicolae* (ce aparține poezului și eseistului de largă cuprindere intelectuală *Emanuel Nadler*), *Dan Verona* (pentru care a optat poetul *Nicolae Crețu*), *I. Ceausu* și *I. Ceausan* (luate, pentru notele de la „Breviar“, de profesorul *Ioan Neacsu*), *Ioan Enea Moldovan* și *C.G. Simion* (obișnuite de ziaristii *Ioan Enache* și *Cornel Galben*), *Constantin Severin* (suceveanul *Constantin Lazarovici*, poet, prozator și, mai încoace, pictor, „botezat“ de Sergiu Adam), *Elena Clara Delavici* (adică profesoara *Elena Bostan*), *Radu Vladia* (încercat o singură dată de *Radu Romedea*, unul din corectorii revistei).

Pseudonim frumos – greu de ghicit – era *Deianira* (numele unei eroine tragice, scos din dicționarul mitologic grecesc), ales de esteticianul și criticul de teatru *Mihai Nadin* pentru o așa-zisă „Cronică a naivului“, mereu plină de observații inteligente.

În *Steagul roșu* pseudonimele constituiau o necesitate pentru autorii prolifici (prezenți cu două sau mai multe texte într-un număr) și pentru cei incisivși, cu acuitate critică și mobilitate stilistică. Pe citiva i-am recunoscut și o să-i „divulg“ acum, pe alții urmează să-i aflui. Așadar: *Mitică de la Grigoreni* sau *Mitică Grigoreni* era *Dumitru Finaru* (1925-1991), profesor la Școala Pedagogică, vicepreședinte al Filialei Regionale a Societății Științelor Matematice și Fizice, ulterior cadru

didactic universitar și doctor în pedagogie; *Victor Gherăieșteanu* – *Victor Enășoae* (1930-1999), care va ajunge secretar cu propagandă și va contribui la realizarea unora dintre cele mai valoroase inițiative culturale ale momentului, una fiind Festivalul Literar-Artistic „George Bacovia“, îndeosebi statuia poetului și a celorlalte sculpturi; *A.S. Grigoraș*, *A. Vrînceanu* și *A.S. Micovin* – *Aurel Stanciu*, condei sprinten, autor de folioane satirice, cronici rimate și mici fabule; *I. Nor*, *I. Nooreanu* – *Roni Căciularu*, responsabil în ziar de „sectorul servirii publice“, sănătate, circulație etc., reporter în linia clasică și „acuarelist“ sensibil, activ și azi; *Florin Raduțeanu* și *B. Artiste* – *Mihai Buznea*, redactor cu probleme economice și cronicator „faptelor diverse“; *T.D. Solont* – *Toma Dudău*; *A. Dumbrăveanu* – *Al. Grigorescu*; *C. Mures* – bucovineanul *Mures Covățaru* (1929-2003), animator al mișcării artistice de amatori; *C. Vadu*, *C.J. Vadu* – *Constantin Juncu*; *S. Vasile* – *Vasile Sporic*; *S. Andrei* – *Sergiu Adam*. Nu numai ultimii doi, ci majoritatea celor citați au devenit și autori de cărți.

Estetica numelor

Radu Cărneci făcea, nu o dată, alergie la numele celor ce urmau să figureze în sumarele revistei. El ar fi vrut ca, toate, să fie „mai de Doamne ajută“, estetice, din cele ce se impun de la sine. Neîndoielnice, numele contează în ansamblul impresiilor cu care rămîni cititorii după lectura unui text. Cînd deschizi revista și dai peste un articol sau o recenzie semnată Miliuță Bortă, iar în pagina de poezie de Crețu și Letu (adică de Nicolae Crețu și Ion Letu), lucrul acesta îți diminuează pofta de lectură. Pe Radu Cărneci îl enervau semnăturile care, ca în exemplul de mai sus, alăturare, rimau. Odată, la o ședință de sumar, Vasile Sporic a venit cu propunerea ca în paginile pe care le coordona să apară articolele de Ștefan Cichi (directorul Institutului Regional de Proiectări), Emanuel Sîchi (inginer de la Trulst de Construcții) și de Lichi (prenumele îl-am uitat), cercetător la Stațiunea din Hemeișii. Radu Cărneci a sărit ca fript de la biroul său, „Vasile – l-a apostrofat el pe Sporic, care era redactor-sef adjunct –, tu nu vezi și nu auzi cum sună numele astea? *Sfichi* – *Cichi* – *Lichi*...! Mă trebuia *Catchi*!...“. Sporic l-a privit un minut bînd des din pleoape, semn de nedumerire, și n-a schițat nici o replică. Pe el, ironiile îl derutau. Catchi era curierul redacției!...

Aplauze pentru o Doamnă

Dintre premiile ediției recent încheiate a Festivalului „Toamna bacoviană“, cel pe care l-am aplaudat via, cu deplină convingere, a fost Premiul pentru Publicistică Literară acordat Doinei Cernica. Oricît de paradoxal ar suna, d-sa este cel mai atent cronicar al principalelor evenimente literare și artistice din județul nostru. Minuțioase, dările sale de seamă din *Crai nou* (Suceava) sînt, de fiecare dată, mai cuprinzătoare și mai exacte decît cele din presa locală. Modul său de a relate denotă, pe lîngă experiența îndelungată în domeniul cultural, multă bunăvoință. De altminteri, tot ce scrie se caracterizează prin comprehensiune și generozitate; scris de persoană empatică, aproape todeauna cald. Am observat-o nu o dată în timpul documentărilor: concentrată, preocupată să recepteze corect orice nume, orice titlu, orice aluzie; curioasă și răbdătoare; exemplu rar într-o breaslă cu mulți reporteri expeditivi, aproximativi, „exteriori“, prea puțin capabili să facă pasul de la știre la comentariu. La fel de justificat, Doina Cernica ar fi putut primi un premiu din partea Filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor pentru *Cititoare*, *căltătore* (Ed. Mușatinii, 2014), carte cu numeroase pagini solare, impregnată de sentimentul bucuriei, remarcabilă prin subtilitatea unor analogii, prin dese îmbinări ale descrierilor cu amintirile și, în general, prin acuratețea stilului (natural, lipsit de afectare).

Stefan MUNTEANU

Demetrio Marin despre indianismul lui Eminescu (II)

Cum era de așteptat, în studiile sale, Demetrio Marin se oprește, cu insistență, asupra pesimismului eminescian. Pentru a atrage atenția cititorilor, încă din textul intitulat „Originea indiană a pesimismului eminescian”, publicat în 1956, el afirmă: „Față de optimismul robust pe care-l manifestă în genere poporul român, pesimismul îndurerat al lui M. Eminescu reprezintă o excepție. E ca o pată neagră ce se proiectează pe un orizont solar” (p. 31). Iar influența acestei concepții asupra celorlalți scriitori români, posteriori lui Eminescu, s-ar explica – crede exegetul – prin noutatea ei. Dar dincolo de orice explicație, ideea pe care o slujește Demetrio Marin este aceea că pesimismul eminescian nu numai că nu are termen de comparație în literatura română, dar nici măcar în literatura universală. Ca să exemplifice, criticul reia discuția privind paralela Eminescu-Leopardi. Și observă că Leopardi „este mai echilibrat și mai senin, rod, desigur, al unei mari adânciri a lumii clasice greco-latine și al unei cunoașteri, în schimb, mai puțin profunde a lumii clasice indiene” (pp. 31-32). De partea cealaltă, în cazul lui Eminescu, „aceste premise spirituale se răstoarnă: lumea clasică greco-latină trece pe planul al doilea, fiind inundată, s-ar putea spune, în mare măsură, de lumea clasică indiană” (p. 32). Din păcate, Demetrio Marin nu reușește să explice și justificarea acestei opțiuni, întrucât pune totul pe seama fazelor de pătrundere a învățăturii indiene în cultura europeană.

Consecvent cu sine, Demetrio Marin refuză, parțial, chiar și corelația făcută de G. Călinescu între versurile din „Glossa” și tristetea străvechiului Ecleziast („Deșertăciunea deșertăciunilor, totul este deșertăciune”), ajungând la concluzia că, prin felul în care îndeamnă de a „rămânea la toate rece”, „Eminescu se deosebește total de Biblie și cu atât mai mult de creștinism” (p. 33). Ideea susținută este aceea că doctrina creștină neagă valorile existenței sensibile pentru conștientizarea singurei valori absolute, conceptul de Dumnezeu, întrucât numai după această conștientizare omul se va împăca cu realitatea sensibilă și va înțelege rostul îndumnezeirii sale. Pe când, crede exegetul, sub acest aspect, „Eminescu se află exact în plină doctrină indiană (imediat postvedică și apoi permanentă), potrivit căreia lumea «fenomenică» nu este decât o simplă iluzie, o nălucire a simțurilor, o maya, o «inexistență» sub latura ontologică, care, ca atare, nu merită să fie trăită. Cu cât omul se desprinde de ea, se îndepărtează de datele simțurilor, cu atât devine mai liber față de «contingent» și, prin urmare, mai capabil să privească «nemuritor și rece», ca Luceafărul eminescian, scurgerea iluzorie, heracliteană, a evenimentelor vieții sensibile” (p. 33).

Cum a ajuns Eminescu la această concepție? La această

întrebare Demetrio Marin folosește răspunsul consacrat, inclusiv de către George Călinescu, indicând filosofia lui Schopenhauer. Spre deosebire de Călinescu însă, D. Marin are meritul de a fi observat că Eminescu a mers mai departe decât Schopenhauer. În acest sens, orientalistul scrie: „Este o greșeală, însă, de a reduce pesimismul lui Eminescu la pesimismul lui Schopenhauer, căci nici în acesta din urmă pesimismul nu era original. Și filosoful german îi considera ca maeștri pe Platon, Kant și Veda” (p. 34). Altfel spus, dincolo de influența lui Schopenhauer, „Eminescu se găsi și el cuprins de euforia giganticele dar iluzoriilor speranțe deșteptate de descoperirea acestei noi lumi spirituale a antichității. El i se dăruie cu tot elanul de care era capabil sufletul său însetat de absolut și de frumos” (pp. 34-35). Cu toată această îndovedere, Demetrio Marin se dovedește parțial inconsecvent în aprecierea pesimismului eminescian. Pentru că, doi ani mai târziu, în studiul „Doi pesimiști romantici sub influența gândirii indiene antice” scrie despre pesimismul eminescian că „prezintă aceleași trăsături caracteristice ca cele semnalate la Schopenhauer” (p. 24). Eminescologul nu a înțeles că cei doi romantici, chiar dacă au ca reper aceeași filozofie veche indiană, au ajuns la viziuni sensibile diferite. Oricum, nu trebuie să uităm remarcă lui Sergiu Al-Ghorge: „Gândirea indiană preluată de Schopenhauer era de domeniul discursivității metafizice; Eminescu însă, deși receptase acest aspect discursiv al gândirii indiene, prin structura sa coincide mai degrabă cu gândirea prediscursivă, cea a reprezentărilor simbolice din care s-a născut, în fapt, discursul filosofic indian” („Arhaic și universal”, Editura Eminescu, București, 1981, pp. 277-278).

Revenind la analiza pesimismului eminescian, pe care Demetrio Marin o face în studiul „Doi pesimiști romantici sub influența gândirii indiene antice”, observăm că exegetul poposește, mai întâi, asupra poeziei *Rugăciunea unui dac*, unde descoperă, chipurile, o adevărată sete de stingere, de sinucidere. „Aici, fără cunoașterea doctrinei budiste, nu am putea înțelege semnificația profundă a «straniei rugăciuni» eminesciene” (p. 26). Și totuși, chiar înaintea lui Demetrio Marin, Emil Cioran, într-o manieră mai mult valahă decât budistă, dă următorul sens rugăciunii dacului: „Toată viața mea, în tinerețea mea mai ales, *Rugăciunea unui Dac* m-a ajutat să rezist ispitei de a renunța la tot. Poate că nu este inutil să semnaliez aici că ultima pagină din *Manualul de descompunere*, prima mea carte scrisă în franceză, este, prin ton și violentă, foarte aproape de excesele Daclului... *Rugăciunea unui Dac* este expresia exasperată, extremă, a neantului valah, a unui blestem fără precedent, lovind un colt de lume sabotat de zei... Că Eminescu ar fi înțeles totul încă de la început ne-o dovedește această rugăciune a sa, cea mai clarvăzătoare, cea mai necrutătoare care a fost scrisă vreodată” (Apud: Marin Mincu: *Correspondență cu Emil Cioran*, în revista „Viața Românească”, nr. 6-7/2005).

Demetrio Marin nu se oprește însă doar la „*Rugăciunea unui dac*”. El crede că aceeași puternică influență budistă există și în „*Glossă*”. „Eminescu exprimă exact această stare sufletească a renunțării în celebra sa *Glossă*” (p. 26).

Mai departe, tot aici, în studiul „Doi pesimiști romantici sub influența gândirii indiene antice”, încercând să devină și mai convingător, Demetrio Marin poposește și asupra semnifi-

cației poemului „*Luceafărul*”, „considerat, în mod obișnuit, nu numai capodopera liricii filosofice eminesciene, ci și a liricii filosofice românești în general” (p. 27). Exegetul își creează astfel o ocazie pentru a rezuma ideile afirmate în studiul „*Semnificația Luceafărului*”, publicat în 1956. Iată punctul de plecare: „Cei doi tineri se îndrăgostesc unul de celălalt. Luceafărul coboară pe pământ pentru a o ademeni pe fata de împărat, Cătălina; o invită să-și lase «lumea» și să-l urmeze în regatul lui uranian, sau, mai exact, transcendent, reprezentat plastic, când de Mare, când de Cer. În pofida dorinței puternice de care este dominată, fata se află, totuși, în imposibilitatea fizică – aș spune chiar ontologică – de a face acest pas și, de aceea, îi cere Luceafărului supremul sacrificiu, și anume, să devină muritor ca ea. Luceafărul este gata să-și îndeplinească dorința, dar Divinitatea, reprezentată de un Zeu nenumit, având trăsăturile unui *neant nirvanic*, îi arată deosebirea esențială între cele două lumi: dintre lumea astrală (numenală) și cea omenească (fenomenală), prima, «eternă», deși «rece», a doua, «efemeră», deși «norocoasă». Ca dovadă concretă Luceafărul este invitat să privească pe pământ, să vadă ce-l așteaptă. Între timp, Cătălina se îndrăgostește de Cătălin, un simplu paj, din aceeași plămădă «fenomenală». Pus pe neașteptate în fața realității crude, Luceafărul se întoarce «nemuritor și rece» la locul său predestinat din ceruri” (pp. 27-28). De reținut că în studiul din 1956 Divinitatea era un „Zeu necunoscut”, iar în cel din 1958 Divinitatea este un „Zeu nenumit, având trăsăturile unui *neant nirvanic*”.

Încă din studiul publicat în 1956, Demetrio Marin adoptă o atitudine de nemulțumire față de interpretările formulate până atunci în legătură cu filosofia poemului. Nu îl mulțumește nici poziția lui George Călinescu, bazată pe mărturiile lui Eminescu. Exegetul pleacă de la următoarea convingere: „Trebuie să subliniem de la bun început că în spiritualitatea eminesciană se îmbină, printre altele, două «filoane» de gândire, care își dispută până la sfârșit întâietatea: gândirea creștină, care rămâne mai degrabă în stare latentă și gândirea indiană, în sens larg, cu o pronunțată influență budistă. Suntem inclinați să afirmăm că dezechilibrul mintal al poetului se datorează contradicției dintre cele două concepții ireconciliabile” (p. 39). El ajunge la această convingere analizând condiția ontologică a personajelor poemului „*Luceafărul*”. Ajunge astfel la teoretizarea, în

manieră kantiană, a incompatibilității dintre lumea numenală a bărbatului (*Luceafărul*) și lumea fenomenală a femeii (Cătălina). „Observăm că cele trei personaje (cărora li se adaugă «conceptul» Divinității) ale poemului sunt impregnate de influența directă a uneia sau a alteia dintre concepțiile menționate” (p. 39). Constatăm deci că autorul insistă să pună în evidență forța influențelor venite asupra lui Eminescu, de la creștinism, ori de la budism, acestea din urmă mediate de Schopenhauer.

Astfel, referindu-se la condiția femeii (Cătălina), Demetrio Marin notează: „În primul rând *femeia* nu este, cu siguranță, femeia creștină care influențează bărbatul pe calea mântuirii; dimpotrivă, are rol de intermediar. Dorințele sale astrale sunt sufocate de viața terestră, fenomenală și încearcă să-l atragă și pe Luceafăr, care nutrește idealuri înalte” (p. 39). Se subînțelege că, potrivit înțelegerii lui Demetrio Marin, dacă nu este viziunea creștină asupra femeii, înseamnă că este o ziupne preluată din concepția indiană. În acest sens, el scrie: „Este ușor să deducem că tipul acesta de femeie a fost preluat de poet de la Schopenhauer, «der wütendste Misogyn» («furișul misogin»), cum a fost denumit, care caracterizează femeile ca fiind «copii miopi, fără memorie și lipsiți de preocupări, care trăiesc doar în prezent, cu minte de animal, cu rațiune puțină, mincinoase prin excelență și făcute să rămână permanent sub tutelă». Însă Schopenhauer a preluat acest concept din gândirea indiană, în care, încă din epoca brahmanilor (800-500 î.Hr.), se spunea că «o fată este o nenorocire», iar un băiat «o lumină din înaltul cerului». Într-adevăr, în doctrina riturilor Indiei antice, femeia era considerată în relație cu pământul, cu principiul fenomenal, în opoziție cu bărbatul, legat de cer, de principiul numenal” (pp. 39-40). Aceste aprecieri ale lui Demetrio Marin vor trebui puse în corelație cu studiile sale mai vechi.

Deocamdată, rămânând la „*Semnificația Luceafărului*”, trebuie să aflăm și ce spune în legătură cu bărbatul. „Bărbatul, masculul, imediat după perioada postvedică, în expresia sa cea mai înaltă, de ascet, se identifice cu Spiritul Universal în formula «tat twam asi»: «acest macrocosm ești tu, microcosmos» sau «acest spirit universal ești tu, spirit individual»” (p. 40).

Cu această înțelegere a noțiunilor de femeie și de bărbat, Demetrio Marin se apleacă asupra filosofiei din poemul „*Luceafărul*”. Aplicând noțiunile acestora personajelor poemului *Luceafărul*, rezultă că, în opoziție cu Luceafărul seriei, care este, în ultima instanță, *uranian*, principiul numenal, transcendent, Cătălina reprezintă elementul htonic, pământean, fenomenal, împreună cu acoliții ei, Cătălin, o Cătălină în haine bărbătești” (p. 40). Vom vedea mai departe care sunt consecințele acestui punct de vedere.

• Letitia Oprisan – Poarta verde
Premiul „Mihail Grecu” – UAP din Republica Moldova

N. 18 august 1914, în Moinești, județul Bacău - m. 19 ianuarie 2003, la București. **Filosof, profesor universitar, poet, eseist, publicist.** Provine dintr-o familie de preoți și învățători. Își începe studiile în localitatea natală, continuându-le în Capitală, unde absolvă, în 1933, cursurile Colegiului Național „Sfântul Sava”. Scrie poezie încă din timpul liceului, cu un an înainte de obținerea bacalaureatului încredințând presei literare primele articole, urmate apoi de cronici literare, eseuri, foiletoane și recenzii, pe care, în calitate de colaborator sau de redactor, le-a semnat constant în paginile publicațiilor **Cuvântul liber, Dacia rediviva, Discobolul, Mesterul Manole, Pământul Românesc, Revista Fundațiilor Regale, Symposion, Vremea** și, mai târziu, în cele ale **Revistei de pedagogie.** Între anii 1933 și 1938 a urmat cursurile Facultății de Filosofie din cadrul Universității București, iar un an mai târziu revine pe culoarele Colegiului bucareștan, de data aceasta în calitate de profesor de filosofie. Timp de trei ani (1940-1942), pașii îl poartă prin Viena, Freiburg și Leipzig, unde studiază filosofia, ca Ordentlicher Hörer sau Gasthörer, la celebrele universități de aici. Ca să se poată întreține, lucrează în paralel la Biblioteca Națională din Viena și la Deutsche Bücherei din Leipzig, obținând titlul de doctor în filosofie cu teza **Finalitatea ideală a existenței umane**, în 1942, cu mențiunea „magna cum laudae”. Între timp debutase editorial cu placheta **Sosirea lavelor** (Editura Adevărul, București, 1934), urmată în 1943 de cea de a doua carte de versuri, **Psyché** (Editura Pavel Suru, București). Tot în 1942 își începe scurta carieră universitară, mai întâi ca asistent la catedra de Istoria filosofiei moderne, Epistemologie și Metafizică a Facultății de Filosofie București (1942-1944), unde-și susținuse doctoratul, apoi în calitate de conferențiar de filosofie, la Facultatea de Teologie București (1943-1947). Concomitent cu evoluția la catedră, se dedică aproape în totalitate studiului, publicând rând pe rând, **Die Relativität der Erkenntnis und das Suchen des Absoluten** (Vorlesung gehalten am 27 februar 1942 an dem Philosophischen Institut der Leipziger Universität unter der Führung von Professor Hans Georg Gadamer), **Homo ludens sau funcționalitatea ideală a jocului și**

Personalități băcăuane

Centenar Constantin Micu-Stavila

rolul lui în nașterea culturii (Tiparul Universitar, București, 1942), **Cunoaștere și mântuire în problematica filosofică a prof. I. Petrovici** (Tipografia Cărilor Bisericești, București, 1943), **Finalitatea ideală a existenței umane** (teza de doctorat în filosofie, Editura Casa Școalelor, București, 1943), **Problema umanismului din punct de vedere al spiritualității românești** (Tiparul Universitar, 1943), **Relația om-natură în concepția românească asupra lumii** (Tipografia Cărilor Bisericești, 1943), **Bibliographie der rumanischen Philosophie** (Kant-Studien, Heft 1-2, 1944), **Valoarea ontologică a cunoașterii** (Tipografia Bucovina, București, 1945), **Existență și Adevăr** (idem, 1945) și **Spre o nouă filosofie a naturii** (Librăria Universitară I. Carabaș, București, 1946). În aceeași perioadă a fost director de cabinet al lui Ion Petrovici, ministrul Educației Naționale, după instaurarea „puterii populare” fiind silit să trăiască în clandestinitate. Îndepărtat din învățământul universitar în 1947, a fost arestat în 1950 și condamnat la muncă silnică, trecând prin lungul sir al închisorilor și lagărelor comuniste, inclusiv prin Colonia Măia de la Canalul Morții. După ispășirea pedepsei se izolează în propria casă, neacceptând nicio formă de angajare din partea statului și refuzând, în 1959, propunerea făcută de Tudor Vianu și Mihai Ralea de a primi un post de cercetător științific la Academia Română. Solicită, în schimb, să părăsească țara, tentativa sa de a deveni liber izbindu-se de fiecare dată de obtuzitatea autorităților. Duce, în consecință, o viață plină de privațiuni alături de soția sa, Viorica Vlădescu-Stavila, care refuză, la rândul-i, orice ofertă de a accepta funcții publice, și se dedică în exclusivitate muncii de cercetare și de redactare a ceea ce avea să devină capodopera creației sale, **Descoperirea vieții personale.** În

urma intervenției președintelui Charles de Gaulle, făcută cu prilejul vizitei sale la București, primește în cele din urmă viza pentru Franța și, în 1969, se stabilește, împreună cu fiinta ce i-a fost mereu aproape, la Issy-Les-Moulineaux. Integrarea în noua societate e mai dificilă la început, dar după un an devine consilier cultural la Societatea de Istorie a Protestantismului Francez și începe să susțină lecții, în cadrul Cursului de Filosofie și Apologetică Generală, la Facultatea de Teologie Protestantă din Paris (1970-1975). Moderează, de asemenea, mesele rotunde organizate la Centrul Cultural American, antrenând în dezbateri importante personalități ale timpului, între care s-au numărat scriitorii și liber-cugetătorii Jean Brun, André Dumas, Pierre Emmanuel, Gabriel Marcel, Paul Ricour, Traian Vuia ș.a. În 1975 e primit în Comisia de Filosofie a Cercului Național al Cercetării Științifice, care îi comandă lucrările **La Crise de l'idéologie industrielle de la Science, L'Appel Libérateur de l'Espace** (eseu colectiv după o idee a lui René Huyghe, de la Academia Franceză) și **La Révolte contre la nouvel trahison des Cercs du XXe siècle**, ce vor fi publicate pe spezele acestuia, în intervalul 1975-1980. În aceeași perioadă colaborează, în paralel, cu Postul de Radio „Europa liberă”, prezentând în cadrul emisiunii „Lumea creștină” diverse opere de filosofie creștină, texte ce le va încredința apoi revistei **Foi et Vie** și publicațiilor cu profil religios. Colaborarea cu redacția prestigioasei reviste a început la recomandarea profesorului Jacques Ellul, de la Universitatea din Bordeaux, între anii 1975 și 1985 apărând în paginile acesteia cu mai multe studii pe teme culturale și filosofice, dintre care o parte le va reuni în volumele **Trente ans après Yalta** (Paris, 1975), **Un Coup de Théâtre Philosophique (La consécration spirituelle de l'homme**

nu et sans masque technologique) - Paris, 1976, **La Droit a la Différence** (Paris, 1981), **Vers un nouvel Art de Penser et de Vivre** (Paris, 1985), **Le Mani-feste Poétique de l'Humanisme Romain**, cu o postfață de Nicole Ionesco și o scrisoare de prezentare de Ivan Drouet de la Thibauderie, membru al Academiei Naționale de Istorie și membru corespondent al Academiei de Filologie Clasică din Roma (Editura Laumond, Paris, 1986) și **L'Avenir de la Roumanie a l'avant-garde de l'histoire**, tipărită cu concursul Centrului de Cercetări Istorice din Issy-les-Moulineaux (Paris, 1987). Dacă la București, mai ales în perioada antebelică, era nelipsit de la manifestările culturale ale Capitalei și de la întâlnirile cu prietenii și oamenii de cultură ai generației sale (Dimitrie Berea, Dan Botta, Ovid Caledoni, Vintilă Horia, Pericle Marinescu, Octav Șuluțiu, Ernest Verzea, Romulus Vulcănescu ș.a.), ca director al Centrului „Tables Rondes Internationales du Centre Culturel Américain de Paris” și ca documentarist la Societatea pentru Istoria Protestantismului Francez a reușit să pătrundă în cercurile selecte ale intelectualității franceze, întreținând totodată o bogată corespondență cu vârfurile intelectualității române din diasporă, care ar trebui de-acum valorificată, așa cum s-a întâmplat și cu opera sa de căpătâi, **Descoperirea vieții personale** (Editura Paideia, București, 2006). Lăsat în grija surorii sale, Victoria Delureanu, care l-a ascuns în anii grei ai prigoanei comuniste, acest unic manuscris n-a fost descoperit decât după trecerea la cele veșnice a filosofului, revenit în țara natală în 1999, dar, îndurerat de moartea soției, pe care o veghease până în ultima clipă, n-a mai avut puterea să revină în atenția specialiștilor și a cititorilor. O primă tentativă în acest sens au făcut-o moineștenii, care, inițiind Colocviul „Constantin Micu-Stavila”, în cadrul celei de a treia ediții a acestuia, moderat de profesoara Cornelia Pintilie, au materializat una dintre propuneri, atribuind numele său Bibliotecii Colegiului Tehnic „Grigore Cobalcescu” din cartierul Lucăcești, urmând ca în cadrul acesteia să figureze o expoziție permanentă cu documente referitoare la viața și opera sa, precum și cu lucrările ce s-ar impune reeditate, spre folosul culturii noastre.

Cornel GALBEN

La aniversară

La 50 de ani, un scriitor se află în plină putere creatoare, în apogeul forței sale intelectuale, în momentul în care drumul străbătut și drumul de străbătut se află într-un echilibru sigur de sine, iar pietrele de kilometraj ale operelor se văd la fel de clare în trecut și în viitor.

De ce ar fi altfel în cazul unei reviste literare care împlinește 50 de ani, împărțiți egal între problemele cenzurii și problemele libertății?

Navigând cu precauție și precădere printre atâtea valuri de sens contrar, revista „Ateneu” a ajuns la vârsta deplinei maturități, în care reușesc să se împletească experiența încă nedepășită și elanul încă neobosit.

Stimați colegi, cu părere de rău că nu pot să fiu alături de d[umnea]v[oastră], realizatorii de ieri și de azi ai revistei, în acest moment sărbătoresc, am rugat-o pe poeta **Cristina Emanuela Dascălu**, colega noastră, profesoară universitară la Iași și doctor în filologie, să vă transmită un **La mulți ani plini de**

emoție și de speranțe că este o urare pe care voi mai avea prilejul să o repet în anii următori.

Ana Blandiana
8 oct[ombrie] 2014

• Cristina Emanuela Dascălu (n. 20 mai 1969, Târgu-Neamț). Este poetă, prozatoare, eseistă și traducătoare. A debutat, în chip absolut, în revista **Ateneu**. Cărțile de poezie, **Adorabila fiară, Poeme de azi și de ieri** (2009), **Echinoc sau solstițiu [Poezii]** (2009) și **Travel Series (Journeys of the Self)** din 2011 s-au bucurat de un real succes și au fost receptate de istoria și critica literară ca fiind autentice momente în evoluția liricii naționale și universale. A devenit o autoritate în istoria și esica literară americană prin lucrările: **The literature of exile and imaginary homelands in Salman Rushdie, Bharati Mukherjee, and V.S. Naipaul** (2006) și **Imaginary homelands of writers in exile : Salman Rushdie, Bharati Mukherjee and V.S. Naipaul** (2007). Este membră a **Academy of American Poets** – New York. (N.S)

Cristian Livescu este un mare pasionat de teatru, lucru pe care îl putem observa dacă parcurgem cărțile „O istorie, pe alocuri sentimentală”, a Teatrului Tineretului din Piatra Neamț (2002) și „Întâiul Eminescu” (1999).

La sfârșitul secolului trecut, Cristian Livescu urmărise aproape toate premierele care avuseseră loc în istoria aproape semicentenară a Teatrului Tineretului din Piatra-Neamț. Autorul „Scenelor din viața imaginată” (1982) a fost prezent astfel la toate momentele de mare înălțime care i-au marcat T. T.-ului destinul. Scrierea de avanspremiere și de cronici dramatice, ori luarea de interviuri oamenilor de teatru i-au rămas pasiuni statornice, întreținute în paralel cu îndeletnicirea de critic și istoric literar.

Criticul nemțean nu se consideră neapărat un exeget sau un cronicar dramatic, ci un spectator dispus să scrie detașat despre ceea ce vede legat de fenomenul teatral. Adică un cronicar în înțelesul propriu al cuvântului, de consemnator al unui anumit fragment de timp, iar nu unul de „specialitate”. S-au adunat astfel, de-a lungul anilor, impresii scrise și publicate, mai ales în revistele literare, pe marginea reprezentațiilor la care a asistat, dar și despre ceea ce se întâmpla în culise. Iar dacă se încumetă să reunească totul într-o carte – „Ascuns într-o Lojă. O istorie, pe alocuri sentimentală, a Teatrului Tineretului din Piatra Neamț” –, aceasta se datorează și amprentei testimoniale dobândite în timp de aceste scrieri. Sunt însurite, pentru însemnătatea lor documentară, cronici de întâmplare, interviuri și impresii, pentru a se putea restitui cât mai fidel atmosfera creată în preajma anumitor spectacole – prilejuri de bucurie ale memoriei afective.

Cartea este presărată cu reflecții despre teatru și literatură, cu întâmplări (unele insolite) din viața teatrală a urbei pietrene, cu pagini de jurnal, de roman și de poezie „beat”, risipite de-a lungul timpului printre hârtii (dovadă că Livescu a cochetat și cu alte genuri literare). Întâlnim observații asupra profesiunii teatrale ca atare și a relațiilor regizor-actor, asupra condiției lor, despre lumea ca teatru, aflată într-o permanentă întrepătrundere de coduri existențiale, despre specificul limbajului dramatic.

Instinctul critic sigur îi permite lui Cristian Livescu să urmărească ideea de structură spectacolistică în diacronie, să întrevadă coerența estetică novatoare în pofida perindării inevitabile de actori și regizori pe la cunoscuta instituție culturală nemțeană. Se degajă ideea că, de obicei, regizorii au pus în scenă două spectacole de referință pentru cariera lor de aici: unul experimental, de

Vasile SPIRIDON

Asimilarea efectelor teatrale (fragment de „laudatio”)

modalitate novatoare asupra artei teatrale și a resurselor ei de expresivitate, celălalt, de destindere, de captare a interesului elevat al publicului. Cine nu va fi întrebuințat această rețetă de concepție nu a putut exercita o influență puternică și de durată, aptă să marcheze destinul trupei și al unora dintre actori, întrucât regizorii – se afirmă în carte – au reprezentat elementul de constanță în punerea amprentei stilistice. S-a întreținut o atmosferă de armonie integratoare, de bucurie a comuniunii ludice, de respingere a veleitarismului și a acceselor de vedetism. Orice distribuție era admisă necondiționat și dusă la capăt cu maximă seriozitate, ceea ce nu împiedica pe nimeni să dea măsura talentului lui chiar și în roluri secundare.

Purtând emblema juventuții în însăși titulatura sa, teatrul din Piatra-Neamț ar fi trebuit să promoveze în timpul comunismului oferte spectacolice adresate publicului în formare, să propună desfășurări conflictuale menite să intereseze mai ales pe adolescenții și tineri, care trebuiau educați „pentru muncă și viață”. În acest context, sunt reamintite eforturile pentru a se menține criteriul estetic nealterat în plină diktatură a tematismului expedit pe adresa administrațiilor teatrale. Ofensivei ideologice i s-a răspuns prin forme „neutre” de reprezentare sau prin utilizarea schemelor alegorice și esopiste ce le îngăduiau actorilor să facă cu ochiul complice înspre public. Era perioada tezismului redun-

dant din deceniul al nouălea al secolului trecut, cu spectacole-dezbatere, cu personaje implicate în problematica actualității, care dădeau un sens vieții lor trecând prin situații-limită, mimând aderența la orânduirea socialistă.

Parcurea textelor din „Ascuns într-o Lojă. O istorie, pe alocuri sentimentală, a Teatrului Tineretului din Piatra Neamț” nu trenează nicidecum, întrucât nu se configurează doar o relatare istorică. Totul este redactat din nou prin folosirea tehnicii fragmentarismului, cu plonjeuri repetate în memorialistică pentru cititorul avizat. Cartea însăși montează un spectacol intelectual de anvergură pe marginea acestei mari desfășurări a lumii pe care o reprezintă teatrul. Spectatorul împătimit Cristian Livescu îi iese în întâmpinare și pare a suferi un fel de inițiere la capătul parcurgerii semicentenare a tuturor probelor de rezistență la impactul cu scena.

Aceeași pasiune pentru teatru a lui Cristian Livescu se degajă și din modul cum îl vede pe Eminescu la ora debutului. Dacă mai sus afirmam că regizorii au pus în scenă două spectacole de referință pentru cariera lor de la teatrul pietrean – unul experimental, de modalitate novatoare asupra artei teatrale și a resurselor ei de expresivitate, celălalt, de destindere, de captare a interesului publicului – același lucru îl pot spune, „mutatis mutandis”, și despre abordarea din partea lui Cristian Livescu a creației, concepute în registru dublu, a „întâiului Eminescu”. „Mutatis mutandis” înseamnă aici că nu

am de gând să fac o comparație între istoria unei instituții teatrale și istoria primilor ani de creație eminesciană.

Care a fost, în fond, acest profil original al operei care l-a consacrat pe Eminescu la nivelul imaginarului colectiv și cum s-a conturat identitatea ei inconfundabilă constituie doar două dintre întrebările care l-au frământat mulți ani de-a rândul pe criticul și istoricul nostru literar. Strategia teatrală a „elevului privatist”, de înălțare temporară în convenționalismul protocolar inhibitiv, este de a nu lăsa impresia că detine un cod vizionar nefiresc pentru canonul tradițional. Este motivul pentru care el mimează impecabil (dar neavând cui să facă cu ochiul, apt să detabuizeze contractul de lectură al vremii) demodata emfază crispată cu intonații grave specifică pașoptismului și agreată de stereotipia perceptivă a imaginarului colectiv contemporan lui, iubitor de idilă inocentă și de rime frivole de album. Conformarea la discursul situațional și cenzurarea tendinței spre originalitate necesită nuanțări, asupra cărora Cristian Livescu va zăbovi pentru a sesiza viitoarea evoluție. Deși își reprimă pomirile firești, Eminescu mai lasă uneori să i se divulge, strategic, câte o obsesie sau vreo turnură ce erau menite să rămână în agoniseala tănuită în lada cu zestre a manuscriselor.

Se descoperă din partea criticului, în perioada adolescenței poetului, coagularea câtorva imagini (pribeagul,

îndrăgostitul, boemul, autodidactul), atunci când se vădesc și însemnele genialității non-conformiste: aventura ca evaziune spațială, specificitatea afectivă, nonsalanța față de ținuta socială, nesațiul cognitiv, obsesia sintezei și mirajul virtualului. Dirijismul social-educativ față de conduita originar-infantilă este văzută a fi înrăpat de tutela paternă și a școlii, de care Eminescu se va elibera prin aventura teatrală și a bibliopolisului. Cristian Livescu crede că un șoc al despărțirii de copilărie va fi resimțit la moartea dascălului din Cernăuți, atunci când „învățăcelul” încearcă un sentiment de orfanizare și de pierdere a lumii formative din spațiul bibliotecii. Reflex al interiorității, lanțul de substituții imediate ai vieții civile și creatoare va continua cu paradigma altor repere existențiale: cursurile universitare și custodia (pentru bibliotecă), respectiv experiențele erotice și prietenia cu Ion Creangă (pentru teatru). Este urmărită potențarea conștiinței imaginarului la contactul direct cu spectacolul, artificial dar vivifiant, al reprezentării dramatice. Formalizarea de tip teatral a imaginii va înăunși începuturile poetice, care se vor suprapune peste încercările dramatice, având loc cedări reciproce ale specificului, remodelări și polarizări de imagini și motive.

Într-o parte a studiului „Întâiul Eminescu” se remarcă faptul că, la rândul său, spațiul bibliotecii a întreținut alimentarea cognitivă, diversele sugestii culturale și arii mitologice, sprinzind efortul de analiză disociativă și sinteză asociativă în conturarea obsesiilor tematice și a proiectelor vizionare. Astfel, asimilarea efectelor teatrale a devenit hotărâtoare pentru ascuțirea instinctului vizionar poetic, observabilă mai ales în manuscrisul Cristian Livescu analizează convingător cum o parte din secvențele poetice se vor transforma în fragmente de discurs dramatic, însoțind plăcerea ludică și comportamentul declamator, după cum procedeele teatrale vor emigra spre fundamentele organizării spațiului liric (aspect de dramă fragmentată pe scene, intruziuni de preludii și de monologuri).

Geneza, ca orice gest întemeietor, a prefigurat totul (creatorul a ieșit hyperionic – așa spune și eu –, de-a dreptul „din ape”), iar studiile „Întâiul Eminescu” și „Eminescu și enigmele Caietului vienez” (2011; ediția a doua – 2013) își propun să surprindă tocmai această etapă în care poetul s-a „eminescianizat” treptat, „prin ruinele canonului literar”, de-a lungul celor cincisecizute debuturi, analizate cu meticulozitate de longevivul nostru critic și istoric literar.

• Decernarea Premiilor Revistei „Ateneu” - 2014

cronofiabile

Marius MANTA

Cerul și podoabele lui

poporului român”, „Văzduhul după credințele poporului român”, „Diavolul învrăjbitor al lumii – după credințele poporului român”, „Agricultura la români”, „Industria casnică la Români, trecutul și starea ei de astăzi, contribuțiunii de artă și tehnică populară”; lucrarea de față poate fi socotită printre cele mai documentate, beneficiind de un număr bogat de note și explicații, precum și de câteva desene cu rol exemplificator. „Cerul și podoabele lui” e o fericită incursiune în zonele cele mai intime ale imaginării lui popor român. După cum s-ar putea lesne intui din titlu, în paginile sale stau adunate informații cu privire la credințele țaranului român despre cer și stele. În epocă, o altă lucrare pe aceeași temă aparține lui I. Otescu. Cea din urmă păcătuia însă prin maniera de lucru; autorul își propusese cu mult mai mult decât îi puteau oferi timpurile. Concepută sub forma unui studiu comparat, alăturând câteva observații din teren unor cunoștințe din Antichitate, balanța nu avea în fapt pe cele două talere același material. Se înțelege, concluziile au căpătat brusc un caracter artificial.

Prezentarea lui Tudor Pamfile este infinit mai „curată”; datele adunate sunt prezentate în succesiunea a șapte părți ce își adună informațiile din sursele cele mai credibile (de consultat în acest sens rămâne și bibliografia indicată): „Cerul”, „Soarele”, „Luna”, „Întunecimile de Soare și Lună”, „Dragostea Soarelui pentru Lună”, „Stelele”, „Drumul robilor”. Evident, viza de o asemenea lucrare nu suntem interesați de veleități critice dar este de admirat puterea de sinteză a autorului, modul inedit de a pune sub ochiul cititorului diferite legende, povești, basme. Întreg

edificiul se clădește pe trainicul simbol al credinței: „Religiunea creștină, îndemnându-ne prin Simbolul credinții ca să credem în «Dumnezeu Tatăl, A-toate-țiitorul, făcătorul cerului și al pământului», e firesc ca tot poporul nostru să fie incredintat și să spună că cerul a fost făcut de Dumnezeu, o dată cu toate câte le vedem împrejurul nostru. Se înțelege însă, că această credință, laolaltă cu alte credințe păgânești, cari nu s'au putut înlătura de creștinism, au făcut o mare câtime de legende și superstiții, pe cari leam întocmit nu de mult în Povestea lumii”.

În continuare se arată cum cerul nu face parte din „lumea de sub soare” iar când „pământul s'a încăputat cu Cerul, poalele cerului s'au rezemat pe marginile lumii.” Apoi sunt inventariate o serie de legende culese din diferite zone ale țării. Ca o impresie personală, am admirat mai ales credințele culese din spațiul Bucovinei. Aici surprinde creativitatea interpretării, amestecul inedit al elementelor cromatice cu ritmurile macromosmice. Un exemplu fericit s-ar lega de preambulul Soarelui și al Lunii pe Pământ, în timp ce oamenii se rugau la Dumnezeu să le facă acestora cer, pentru că altfel „îi ardea”. În unele zone pare că bolta cerului are o inimă prin care doar dracii pot umbra(!), în timp ce Bolta Cerului este asemănată fie cu o pânză, o bucată de piele ori pur și simplu... „stă pe tăpi.” Se vorbește mult, după cum era de așteptat,

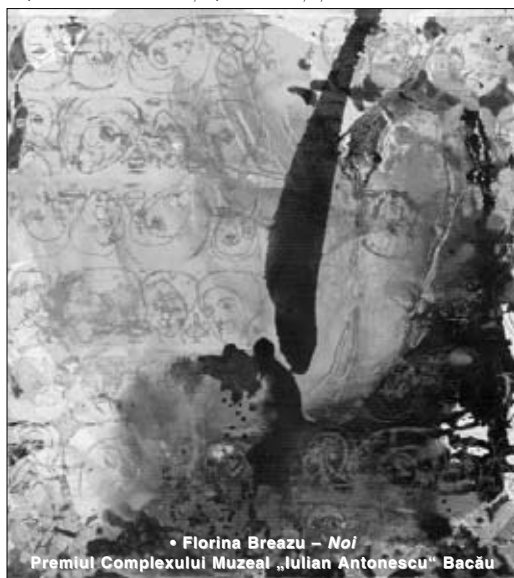
despre o stratificare a cerurilor (care aminteste și de Vămile Văzduhului). Astfel, uneori numărăm șapte ceruri, în ultimul stând însuși Dumnezeu și Maica Domnului. De obicei, Cerul se deschide în noaptea de Sf. Gheorghe ori Sf. Vasile – când da putere pomilor să înflorească. Când acest lucru se întâmplă, se aude toaca în cer, însă acum, din pricina păcatelor, cerul nu rămâne să se deschidă decât o dată la unul sau șapte ani.

Soarele este pe rând Steaua, Ochiul, Fata, Fiica lui Dumnezeu. Odată contextualizată prezența-i, încă înainte de răsărit, soarele umblă prin rai, fapt pentru care omul va fi dator ca măcar la răsărit să nu facă vreun act necuvincios. În alte zone, chiar dacă soarele își schimbă locul de unde răsare, din bunătatea lui Dumnezeu va fi flancat de doi sfinți: Sân-Toader (care îl mână cu caii mereu către miazăzi) și Sf. Nicolae (Sân-Nicoară). Dacă soarele iese din apă, el va fi mereu curat iar stropii ce picură de pe fața lui întregesc unda razelor. În drumul său către înălțul cerului, soarele este ajutat la urcuș de Soarelui și al Lunii pe Pământ, în timp ce oamenii se rugau la Dumnezeu să le facă acestora cer, pentru că altfel „îi ardea”. În unele zone pare că bolta cerului are o inimă prin care doar dracii pot umbra(!), în timp ce Bolta Cerului este asemănată fie cu o pânză, o bucată de piele ori pur și simplu... „stă pe tăpi.” Se vorbește mult, după cum era de așteptat,

sfârșit care înconjoară lumea de jur împrejur. Detaliat, sunt prezentate în acest capitol variante pentru povestea ciocârlii, a florii-soarelui ori a cicorii. Capitolul dedicat „întunecimilor de Soare și Lună” este poate cel mai bogat în superstiții – de consultat paginile despre antecrist, vârcolaci ori copiii nebotezați.

Prinsă într-un lirism campestru este „dragostea Soarelui pentru Lună”, în timp ce stelele se aprind noaptea spre a lumina sfânta lume a celor fără de sfârșit. În zona Transilvaniei se crede că stelele sunt făcute de îngeri. Pentru frumusețea unei alte credințe dar și a graiului voi prelua câteva fragmente: „Acu, dac'a văzut dracul că Dumnezeu a făcut tot ce este pe pământ cu atâtă chibzuială și meșteșug, ca să nu fie nici el mai pe jos, s'a apucat într-o bună zi de lucru. Și a lucrat azi, mâni, poimâne, până ce a gătit lucrul. Da el, vezi că n'avea ca Dumnezeu scaun la cap și de aceea nici n'a ieșit la sfârșit bun. Făcuse două cară: unul mai mic și altul mai mare, și le lucrase într-o casă, ca să nu-l vadă nimeni. După ce le-a încheiat frumos, a vrut să le scoată afară; usa era însă mai strâmtă și a început atunci încornoratul a întinde de proțap, de i se făcuse ochii în cap cât bicele. Era să dărâme casa și să rupă osile carălor, când iaca și Dumnezeu lângă el: -Ei, măi dracule, da ce te muncești aici degeaba? –Dacă nu le pot scoate, ce-am să fac? –Dacă mi le dai mie, eu dar în scot afară. –Ți le dau. Dar în gândul lui: – Numai să le văd afară, c'apoi știu eu ce-oiu face! Și a prins Dumnezeu a desface și a scoate afară carămbii, osile, inimile, roatele. După ce le-a scos afară, apoi le-a încheiat la loc. Da dracul plesnea de ciudă, și nici una, nici două, haț! de coșurile carălor și tuști! în fundul pământului. Dumnezeu a apucat atunci de roate și cu ele a rămas. Acu, ca să-i taie pofta dracului de a le lua și pre acestea, le puse pe cer în chip de stele. Când e cerul limpede, le vedem. Se zice că pe Sf. Ilie l-a pus păzitor: Când va îndrăzni cumva dracul, să-l pocnească cu săgeata trăznetului în cap”.

Cerul, încărcat cu podoabe dintre cele mai alese, era punctul spre care se îndrepta privirea țaranului ancestral. Temerile sale, nevoile sale etc. nu îmbrăcau niciodată un caracter ultimativ deoarece chezașia nădejdiilor era chiar intuiția lumii de dincolo, o lume a dreptilor, o lume a celor care vor fi înțeleși cum să își asume calea propriei reveniri. Dintre cântecele cu rol psihotrop ale lui Grigore Leșe, îi mulțumesc profesorului și muzeografului Iulian Bucur pentru că mi-a facilitat textul circumscris aici și am nădejdea unei recritări a lui Tudor Pamfile.

• Florina Breazu – Noi
Premiul Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău

1970 – un nou an Sadoveanu

Se știe: Nicolae Iorga decretase în 1904 că acesta este „Anul Sadoveanu”, când scriitorul lansase nu mai puțin de patru volume de proză. La 90 de ani de la naștere – octombrie 1970 –, revista „Ateneu” îi dedică pagini bine articulate, din care două titluri rețin atenția: „Uniformitate sau diferențiere”, cu supratitlul „Limba operei sadoveniene” și, respectiv, „Note despre poezia naturii”. Semnează doi universitari: Gavril Istrate, ieșean, și Maria Gabrea, băcăuancă. Din perspectiva istoriei limbii române – domeniul de specializare al lingvistului de la Universitatea „Al. I. Cuza” –, opera celui omagiat era în 1970 o mină insuficient explorată: „Vocabularul operei lui Sadoveanu nu s-a bucurat încă de o cercetare exhaustivă, care să privească întreaga operă a scriitorului, în toată adâncimea și semnificația ei”. În consecință, pe trei coloane ample, decanul Facultății de Filologie de la Iași oferă un model de lucru aplicat, cu numeroase exemple extrase, de pildă, din ediția 1914 a „Priveliștilor dobrogene”, și încheie într-o retorică validată azi: „... dacă, printr-o minune, s-ar prăbuși pământul care ne ține și n-ar mai supraviețui nimic din ceea ce ar putea face dovada trecerii noastre prin lume în afară de literatura lui Sadoveanu, s-ar putea reconstrui, cu ajutorul ei, până în amănunt, nu numai istoria politică și culturală a poporului român, ci și istoria limbii sale” (p. 13).

La rândul ei, Maria Gabrea, specializată în limba română contemporană, transcrie câteva note despre „marele poet al naturii”, care „a fost și cel mai mare prieten al omului”. În cheie lirică, asemenea subiectului tratat, profesorul de fonetică, morfologie și sintaxă de la Institutul Pedagogic de 3 Ani din Bacău alcătuiește un superb portret din cuvinte pentru cel evocat: „Mihail Sadoveanu nu mai este printre noi. S-a făcut una cu brazda, stânca, feriga, arborele și tot ce pare nemiscător, la a căror viață tainică spunea că a luat întotdeauna parte. Și tot atâtea primăveri au coborât peste pământ fără ca el să fi putut gusta răsfățatele lui priveliști”. Este și aici modelul stilistic și pedagogic al unui poem în proză, care ne duce cu gândul spre opera scriitorului Mircea Dinutz de pildă, studentul Mariei Gabrea în acei ani.

Revista „Ateneu” se îngrijește de elevi și studenți, punându-le la dispoziție „Consultații pentru examenul de bacalaureat și admitere în facultăți”, rubrică alternând cu o alta, „Lyceum”, sau, indirect, cu „Sinteze” și „Breviar”. (Uneori alternanța se produce chiar în interiorul aceleiași rubrici: „Lyceum” va găzdui și

Ioan DĂNILĂ

Pentru limba noastră, în coloanele „Ateneului” (din anii ‘70 - I)

articole de psihopedagogie, ca „Precizarea legilor psihicului”, de Liviu V. Filimon, în nr. 7 al revistei.) De regulă sunt avute în vedere atât limba română, cât și literatura, dar „Consultații la limba română pentru concursurile de admitere la școlile postgenerale” oferă numai subiecte de literatură, elementele lingvistice fiind doar sugerate în cazul a două din cele șapte teme: „Mijloace și procedee artistice folosite de poeți (cu exemplificări)” și, respectiv, „Specii și mijloace artistice folosite” (nr. 8, p. 13). Pe aceeași pagină („Lyceum”), Gavril Istrate semnează sinteza Ion Budai-Deleanu – 150 de ani de la moarte”. O bună promovare a schemei gramaticale – tehnică pedagogică indispensabilă în predarea învățarea sintaxei – aparține aceleiași Mariei Gabrea, care crede în „modelul generator” al acestei reprezentări vizuale. Universitarul băcăuan, coautor al „Gramaticii Academiei”, oferă și un exemplu, imaginând o altă frază, după același tipar, pentru a certifica corectitudinea analizei sintactice (nr. 5, p. 12).

Revista își făcuse cunoscută oferta înainte cu două numere: „Publicăm – explică redacția într-un anunț pus la loc vizibil, în chenar, sub titlul *În atenția elevilor!* –, începând cu acest număr, consultații pentru examenul de bacalaureat și admitere în facultăți” (nr. 3, p. 12). S-au promis articole „în legătură cu studiul gramaticii și analizei stilistice și gramaticale”, dar ceva mai târziu au fost tipărite și studii din categoria stilisticii. Într-un alt număr (9, p. 8), în paginile de publicitate, sub atenționarea „Important pentru elevi și studenți!”, se face aceeași reclamă articolelor „de critică și istorie literară” (lipsește, după cum se vede, menționarea celor de lingvistică), cu precizarea că „personalități marcante ale culturii și științei românești și străine semnează în revistă”, ceea ce era adevărat.

Există o alternativă la „pregătirea pentru bacalaureat și învățământul superior” – universitatea populară. Printre multele cicluri de conferințe cu orientare ideologizantă, am găsit un șir de obiecte – „limba

română, matematică” etc. – vizate de lectori, cu bănuiala că pentru disciplina limba română era avută în vedere doar literatura... (nr. 9, p. C). „Limba și literatura română” apare în formulă completă la universitatea populară din... Pufești, județul Vrancea.

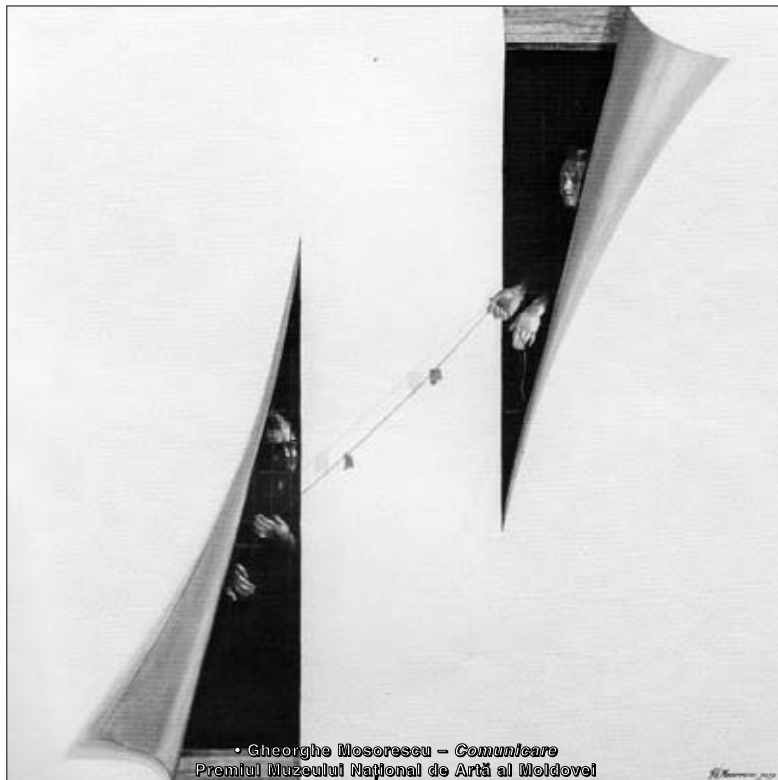
Aparițiile editoriale din sfera lingvistică erau prezentate realist: laudativ pentru o lucrare de referință a anului 1970, de folos și azi, „Analize sintactice și stilistice” (de Sorin Stati și Gh. Bulgăr, la E.D.P.), ori critic. Cu un an înainte, la edituri diferite, au apărut trei lucrări în general corect alcătuite: „Manual preparator de limba română”, de Gh. N. Dragomirescu, „Probleme de analiză frazei” și, respectiv, „Analize gramaticale”, ambele de Aurel Nicolescu. Maria Gabrea, autoarea „Observațiilor” (nr. 4, p. 12), nu ezită să taxeze drept „Eroare!” ori „greșeală inadmisibilă” abaterile de la corectitudinea științifică. Reperul este Gramatica Academiei din 1966, care astăzi are nevoie de o nouă lectură.

De lectura poeziei se ocupă numărul pe decembrie al revistei, în două pagini diferite. Ioana Parava (alias Vasile Sporic) combate drastic incriminarea în public a poeziei tinere, citită demonstrativ, „în chip de material didactic”, când de fapt „lectura de poezie este un act intim, reflexiv” (p. 7). A doua observație (p. 16) este valabilă și astăzi: „Există, oare, un fel anume de a spune «bine» versuri? Azi, când stilul declamator al textului clasic și romantic a căzut în desuetudine, ne mai înfiorăm încă ascultând pe disc vocea lui Vraca perorând *Scrisoarea III*, ne lășăm târâți de vraja personală a lui Emil Botta psalmodiindu-și propriile poeme” („Studentii-actori și poezia”). De altfel, Maria Gabrea găsisse că „Resursele expresive ale limbii române” sunt vaste și că „specificul național al unei limbi se cristalizează mai ales în sintaxă” (nr. 9, p. 7).

Numărul special de revelion apelează și la mijloace lingvistice pentru realizarea umorului. În cheie ironică de această dată este tratată dilema: *bacăuan* sau *băcăuan*? (Chestiunea se dezbătuie în paginile revistei în 1966, cu punct de plecare în intervenția academicianului Al. Graur.)

De corectura revistei răspund, conform casetei redacționale, Gheorghe Neagu și Radu Romedea, iar dacă se greșește, deontologia jurnalistică obligă la tipărirea unei erate, ca aceasta: „Dintr-o regretabilă confuzie de nume, ilustrația suplimentului *Hypérion*, din numărul trecut al revistei noastre [...] a fost greșit atribuită. Ne îndeplinim, astfel, datoria cuvenitei rectificări” (nr. 7, p. 7, finalul rubricii „Breviar”).

Din literele anului: 1. (Aparentă des-articulare) „Frumoși nebuni ai marilor orașe” (Constantin Ștefuriuc, „lui Fănuș Neagu” – nr. 12, p. 9); 2. (Aliterații) „Când zarea-i zguduită de aprig bubuit, / Se ghemuiesc la pieptul bărbatului iubit” (Ion Acsan, traducere din Kalidasa); 3. (Sfatul prozatorului) „Aveți vocație și o anume «știință» a versului. Ceva vă scapă însă mereu, greu de spus cel”, îi răspunde George Bălăiță unui aspirant la titlul de poet. Tehnica „desenului din covor” a lui Nicolae Manolescu are aici o reprezentare neașteptată (nr. 12, p. 7, „Poșta redacției”); (Inedit) „Dacă-ți păstrezi temeiul, când toți din jur anume / Te-acuză că prin tine pierdură-al lor temei, / Dacă te-ncrezi în tine când sendoiește-o lume / Și totuși ții și seama de îndoiala ei, / [...] Dacă vei ști minutul mai trecător ca vântul / Să-l umpli cu durata secundelor mereu, / Cu întreaga lui avere al tău va fi Pământul... / Mai mult: atunci ca fi-vei un Om, copilul meu” (începutul și finalul poemului „Dacă...”, de R. Kipling, în traducerea lui Eusebiu Camilar – nr. 2, p. 19).

• Gheorghe Mocoșescu – *Comunicare*
Premiul Muzeului Național de Artă al Moldovei

Demonii, Poseđații sau Demoniacii? (2)

„Fiecare membru al societății îl supraveghează pe celălalt și este obligat să denunțe. Fiecare aparține tuturor, și toți fiecăruia în parte. Toți sunt sclavi și egali în sclavie.”

F.M. Dostoievski,
„Demonii”

Prozatorul Radu Mares, unul dintre laureatii *Colocviilor* revistei ATENEU, a remarcat că a descoperit în revistă faptul că eu, în eseurile despre Dostoievski, prefer să vorbesc despre POSEDAȚII, nu despre DEMONII. Domnia sa preferă traducerea POSEDAȚII. Eu am folosit titlul POSEDAȚII, doar în anumite contexte, dar am o... atracție către această traducere... Iată cum își argumentează Radu Mares preferința: „1. Trebuie avut în vedere, cred eu, motto-ul romanului, cel cu dracii din porci. Dostoievski ne oferă cheia de lectură. Ființele, porci sau oameni, pot deveni locaș al diavolului. Acesta le ia în stăpânire, în posesie, le posedă. Oamenii în care s-a insinuat dracul sunt poseđații – fără a fi devenit ei draci, ei înșiși. Demonii sunt un rang superior, ei sunt stăpânii poseđaților. Sper că e clar. Verhovenski e un posedat de un duh necurat, e un om în carne și oase care instituie situația tragică în roman cu forțele necurate pe care i le dă dracul care l-a luat în posesie, a pus stăpânire pe el. Eu îl consider – ca să mă înțelegi mai bine – pe Troțki un asemenea posedat, aducător de dezastră însângerate. Sau,

Ion FERCU

cogito

Prin subteranele dostoievskiene (31)

dacă vreți alte exemple, cu dis-trugeri tragice fără glonț: ai noștri Nikolski și Crohmălniceanu, ambii net superiori în îndrăcire personajului dostoievskian. 2. Camus a dramatizat romanul lui Dostoievski sub titlul *Poseđații*, intuind just – zic eu – sensul cuvântului din titlu. Piesa a și fost jucată în Franța, sub același titlu. Una din nevestele lui Preda a tradus din Camus. Acesta l-a și influențat pe M.P. De altfel, între războaie romanul a fost tradus la noi (l-am văzut), cred că incomplet, tot sub titlul *Poseđații*. Cu toată modestia, eu merg pe mâna lui Camus.”

L-am rugat pe scriitorul **Leo Butnaru** să-mi spună care este traducerea pe care o preferă: „Demonii” sau „Poseđații”? „Ce ar fi de răspuns? Dragă coleg, mi-a scris cunoscutul scriitor, cu traducerea titlurilor este o eternă... pluri-lemă (nu doar dilemă). Spre exemplu, ceea ce în românește este dat ca «Azilul de noapte» al lui Gorki, în rusește e «Na dne», adică, literalmente, «La fund». La fundul societății, vieții, mizeriei etc. Parcă și în românește ar trebui să fie o traducere mai... adecvată, mai «exactă», dar

uite că nu avem decât «Azilul de noapte» care, fără a cunoaște piesa, nu spune mare lucru despre ce se spune în opera propriu-zisă. E o foarte mare «inexactitate», aproximare și cu «De veghe în lanul de secară» al lui Salinger, care nu redă în nuante semantice originalul. Și s-ar putea aduce atâtea alte exemple. Până și titlul romanului «Voia i mir» – «Război și pace» al lui Tolstoi – poate fi supus reinterpretărilor, dat fiind că, în rusește, «mir» înseamnă nu doar «pace», ci și «lume». Parcă nu ar fi un titlu posibil... «Războiul și lumea»?... În ce privește titlul lui Dostoievski: în rusește el vine de la «bes» care, în mitologia slavonă înseamnă: duh rău, demon. În mitologia populară s-a mers în atingere cu tradiția livrescă bisericască, legată de credința în diavol, draci. Chiar dacă în mitologia populară «bes» – «demonul» e un personaj diferit de drac sau diavol în spiritul tradiției cărturărești. Cred că traducătorul român a preferat varianta «Demonii», pentru că ea e mai «directă», pe când *poseđații* au nevoie de «descifrări» sinonimice. Plus tragedia noastră cu ochiul și cu urechea la francezi, care au

tradus *Les Démons*, însă admit și *Les Possédés*. Prin urmare, colegul Radu Mares are dreptul la proprie opțiune, care nu merge în contradicție cu sensul de bază al rusecului «Besî», doar că «Poseđații» e o variantă oarecum mai... stratificată sub aspect semantic, de sinonimie. Cele bune, inspirație! Leo”. P.S. De ce nu ar «interveni» în discuție și posibila variantă «Demoniacii», ca referință la cei poseđați de demoni? L.”

Prozatorul, poetul, eseistul clujean **Vasile Gogea**, notează, pe blogul lui Leo Butnaru, ca răspuns la întrebarea mea: „De acord cu prietenul Leo. «Poseđații» sunt cei aflați în stăpânirea demonilor, nu înșiși Demonii (...). Prin urmare, de acord cu Leo, în ceea ce privește nuanțările/nuanțele primite/pierdute, funcție de calea pe care intră cuvântul în limbă. Și, în același timp, optez, ca și Radu Mares, pentru «Poseđații». L-am invitat în această dezbateră și pe scriitorul **Viorel Savin**: „Cu premeditare, optez pentru *Demonii*; fiindcă acest cuvânt pus pe pagina de gardă a romanului sugerează că personajele suportă... inclusiv feed-back-ul nefericit cu propri-

ile lor angoase (*demonii interiori*), pe când titlul *Poseđații* trimite la ideea unor... neputincioase ființe, manipulate cu precădere din exterior.

– Ehei, e mult și foarte interesant de discutat în legătură cu alternativa de titlu pe care mi-o propui. Pe moment, am încercat să simplific rapid, dar limpede, logica subiectivității mele! Ești mereu tânăr și... neliniștit, dragul meu! Bravo! Și mai convinge și pe alții să te urmeze! Cu îmbrățișări prietenești, Viorel S.”

Dintr-o interesantă *Notă informativă* existentă în arhiva Securității (<http://www.fericiticeiprignoniti.net/nicolae-steinhardt/1290-nota-a-informatoru-lui-marin-oltescu-privind-penicu-steinhardt-16-noiembrie-1966>) aflăm că și Nicolae Steinhardt prefera traducerea „Poseđații”: „De exemplu, el înțelege celebrul roman al lui Dostoievski, *Poseđații*, în care sunt arătați un grup de revoluționari ruși din secolul trecut ca niște «indrăciți», ca o viziune a ceea ce a devenit mai târziu comunismul, iar pe comunisti ca pe niște «indrăciți». În discuția cu el, sursa i-a explicat că în romanul acesta e vorba de un fel de patologie a simțului moral, acei revoluționari fiind mai mult nihilisti decât socialiști și, în orice caz, nu marxisti. Sursa a fost de acord cu Nicu Steinhardt că se poate vedea în *Poseđații* ceva asemănător cu unele aspecte ale stalinismului, dar nu cu ale comunismului înțeles democratic și revoluționar, mai ales așa cum se desfășoară în ultimii ani”. Nichifor Crainic („Dostoievski și creștinismul rus”, Editura „Sfinții Martiri Brâncoveneni”, 2013, pag. 35) preferă aceeași traducere: „Poseđații”.

Acad. Mihai CIMPOI

O revistă cu deschidere spre întreg spațiul cultural românesc

Ateneu se impune, la cea de-a 50-a aniversare de la fondare, ca una din revistele de prim rang valoric, cu o personalitate incontestabilă dovedită de prezența atât a celor din gruparea băcăuană a publicației, cât și a celor dinafara ei. E un *dinafară*, care înseamnă întreg spațiul cultural românesc și autorii de dincolo de fruntariile actuale ale țării.

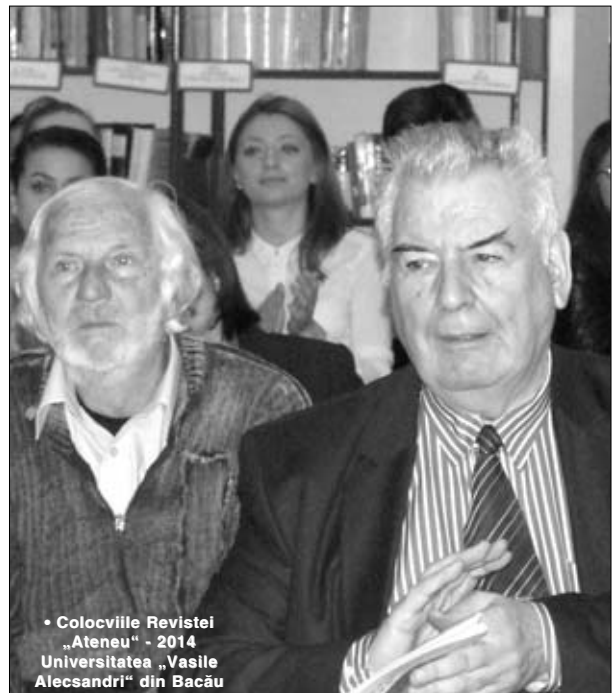
Bacăul nu mai înseamnă margine provincială, ci *margine existențială*, din cadrul căreia Bacovia, urcat la cote foarte înalte pe spirala receptării, rostește fiinta românească și cea general-umană. Din sfera minorului, a universului marginal, el s-a mutat – sub ochii noștri – în planul superior al majorului ontologic.

Ateneul a obținut de la primele numere pline de substanță o personalitate datorată maestrului Radu Cărneci care dă expresie poeticului pur, primordial (în sensul lui Mikel Dufrenne) și ne familiarizează cu întreaga comoară a liricii lumii. *Interculturalitatea*, de care dă dovadă în chip exemplar, e – astăzi – semnul unei nobleți intelectuale de excepție.

Răsfoim deja devenite istorie literară primele numere din anul 1964 cu remarcabila prezență a lui Vladimir Streinu, cel care a intuit măreția lui Bacovia și a lui Perpessiciu care ne-a adus dovada documentară a măreției valorice a lui Eminescu. Parcurgem cu interes paginile numerelor de azi în care găsim o bună critică de întâmpinare, dezbateri de idei imperative, studiile lui Ion Fercu despre Dostoievski și alți mari scriitori ai lumii românești și ai lumii largi, cronicile lui Adrian Jicu, Vasile Spiridon și ale altor colegi.

Datorită lui Sergiu Adam, doamnei Carmen Mihalache au fost prezenți și mulți scriitori basarabeni – de la Grigore Vieru care includea în volumul său *Numele tău* din 1968 un poem consacrat lui Bacovia (cenzură scoțând numele său din titlu, dar lăsându-l în text) până la cei de azi care vă zic în unison colegial și frățesc:

La mulți ani!

• Colocviile Revistei „Ateneu” - 2014
Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău

cronica traducerilor

Ionel SAVITESCU

Mari cuceritori ai lumii antice și medievale (1)

Indiscutabil, Alexandru cel Mare (356 – 323) rămâne în istorie ca unul dintre marii făuritori de imperii ale Antichității. În jurul său s-au țesut diferite legende, în parte, adevărate: bunăoară, aceea că, în noaptea când s-a născut ca fiu al regelui macedonean Filip al II-lea și al Olimpiei, Herostrat a incendiat templul Artemidei din Efes, că fusese elevul lui Aristotel, între ei existând un schimb de scrisori, că reușise să împlânzească calul Bucefal, ocazie pentru Filip de a-i spune: „Macedonia e prea mică pentru un viteaz așa de mare”; că prețuia opera lui Homer („Îndrăgostitul de Homer”), iar *Iliada* era „Camera de provizii a virtuții războinice”, că o ținea sub pernă, alături de spadă, sau într-o casetă luată din tezaurul persan. Întâlnindu-l pe Diogene cinicul, Alexandru îi spune: „Cere-mi orice favoare vrei”, la care Diogene îi răspunde: „Nu-mi lua lumina soarelui”. Impresionat, Alexandru exclamă: „Dacă nu eram Alexandru, aș fi vrut să fiu Diogene”. După Cheronaea, Diogene i-ar fi spus lui Filip că este „Un cercetător al nemăsuratei tale lăcomii”. În sfârșit, la Pella, la curtea regelui Archelaos a murit Euripide (406 î.Hr.), care fusese chemat pentru reorganizarea teatrului. Într-o bună zi, Euripide plimbându-se prin împrejurimile Pellei este sfâșiat de haita de câini ai nobililor macedoneni, aflați la vânătoare, nemulțumiți că dramaturgul îi criticase pentru moravurile lor barbare. Ajunzând pe pământul Asiei Mici, Alexandru a oferit diverselor zeități jertfe, ofrande, libații. Pretinsul mormânt al lui Ahile este împodobit cu flori, iar Hefaistion face același lucru la mormântul lui Patrocle, în fine, la Gordium desface (taie) cu o singură lovitură de spadă străvechiul nod, devenind, astfel, stăpânul Asiei. După Issos, Darius III îi oferă lui Alexandru

condiții avantajoase de pace, în statul macedonean Parmenion spunându-i lui Alexandru că le-ar accepta dacă ar fi Alexandru. A urmat replica tăioasă a tânărului rege: „Și eu, dacă aș fi Parmenion”. Însă, „Autenticitatea acestei povești, ca și a altora, este contestată” (p. 49). Evident, figura enigmatică a celebrului rege macedonean continuă să fascineze. Asupra lui s-au exprimat istorici ai Antichității și ai timpurilor moderne, mai toți având de interpretat evenimentele la care nu au fost contemporani: Diodor, Strabon, Arrianus, Quintus Curtius Rufus, Plutarh pentru a-i cita numai pe aceștia. Au încercat reconstituirea vieții și a expedițiilor lui Alexandru în Asia, probabil, pe baza unor izvoare pierdute. Așa stând lucrurile pentru un istoric modern întreprinderea de a reface viața și epoca lui Alexandru este și mai dificilă. Și totuși, printre istoricii contemporani Hans – Joachim Gehrke* (n. 1945), care a predat la Göttingen, Würzburg, Berlin și Tübingen, a fost fascinat de regele macedonean Alexandru, urmasor al lui Darius III și al lui Poros, consacrandu-i un eseu secționat în cinci părți, tabel cronologic și bibliografie. Educată în spiritul epocii – „totdeauna să fii cel mai bun și să îl depășești pe ceilalți” –, Alexandru se va remarca de tânăr cu reale aptitudini militare, conducând la Cheronaea (2 august 338 î.Hr.) cavaleria macedoneană, obți-

nând o splendidă victorie contra coaliției grecești (Atena, Teba), în urma căreia Isocrate, aflat la o vârstă înaintată se sinucide prin inaniție. Nu a durat mult și Filip II este asasinat (a se vedea în acest scop *România literară* nr. 5/1978, unde la rubrica *Meridiane* există un articol – comentariu după revista *Match*, în care se vorbește despre descoperirea profesorului grec Manoles Andronikos, care a identificat mormântul lui Filip II și a avansat ipoteza că regele macedonean fusese asasinat de soția sa Olimpia și fiul Alexandru), de către Pausanius, iar Alexandru preia conducerea Macedoniei și după unele expediții de pedepsire a ilirilor și a tracilor, pregătește campania asiatică care-i va aduce

gloria și, în final, sfârșitul, survenit după unele interpretări moderne ca urmare a epuizării fizice. Dacă Goethe se exprimă către Eckermann despre Napoleon că „a fost unul dintre cei mai productivi oameni care au existat vreodată...”, tot astfel, credem că se poate spune și despre Alexandru cel Mare. Într-o viață de nici 33 de ani a întreprins campanii militare contra lui Darius III pe care l-a învins în trei bătălii: Granicos (aici este salvat de Cleitos pe care-l va ucide ulterior, când ambii erau beți), Issos (bătălie care este imortalizată într-o frescă celebră, „Lupta de la Issos”, aflată în volumul lui Kazimierz Michalowski „Cum și-au creat grecii arta”, Meridiane 1975), bătălie în urma căreia Alexandru capturează bagajele, trezoreria și familia lui Darius, în sfârșit, Gaugamela. Între Issos și Gaugamela, Alexandru cucereste, după un asediu îndelungat, Tirul a cărei populație este pedepsită cu severitate, apoi, Gaza, trece prin Egipt și consultă oracolul de la Siwa, Alexandru va fi numit „Fiul lui Amon – Ra”, întemeiază Alexandria, unde se va construi celebra bibliotecă. După Gaugamela, Alexandru cucereste capitalele persane Susa, Ecbatana, Persepolis (palatul regal este incendiat, așa încât scrisoarea lui Alexandru către Aristotel – „N-ai făcut bine publicând lecțiile acroaice, căci prin ce voi putea să fiu mai presus de alții, dacă lecțiile prin

care am fost educat vor fi cunoscute tuturor? Eu prin știința cea mai înaltă aș vrea să fiu superior mai degrabă, decât prin putere. Salutare!” –, nu justifică fapta comisă, apoi asasinarea lui Parmenion, Filotas, Calistene cântărește greu în evaluarea lui Alexandru), pedepsește pe satrapul Bessus care-l asasinase pe Darius, în fine, acceptă în anturajul său nobili persani, preia obiceiuri, tradiții, portul persan, introduce prosternerea orientală, provocând nemulțumirea în rândul macedonenilor. Pătrunde în interiorul Imperiului Persan (o cunoaște pe regina amazonei Phalestris), trece în India, îl învinge pe Poros, stă de vorbă cu gymnosofistii indieni și numai refuzul trupelor de a merge mai departe îl determină să renunțe, înălțând 12 altare uriașe și o coloană de bronz pe care a scris: „Aici s-a oprit Alexandru”. La întoarcere străbate deșertul Gedrosian, de unde Semiramida și Cyrus cel Mare abia au scăpat. Pentru ca simbioza dintre macedoneni și persi să fie deplină, Alexandru și alți câțiva zeci de colaboratori ai săi, apoi, aproximativ zece mii de macedoneni s-au căsătorit cu femei persane. După moartea lui Hefaistion, încep pregătirile de cucerire a Arabiei, însă o boală neașteptată a lui Alexandru îi provoacă moartea, și suspendă proiectele de viitoare cuceriri. A urmat dezmembrarea imperiului, diadohi își împart provinciile și începe epoca elenistică, iar Alexandru cel Mare devine obiect de studiu al istoricilor.

* HANS – JOACHIM GEHRKE: „ALEXANDRU CEL MARE”, traducere din limba germană de Brigitte - Helia Aiteanu, Ed. ALL, 2014, 157 p., 14,90 lei

Înnădiri și (în)semne

Luând ca pretext cunoscutul volum n. stănescian *Noduri și semne*, titlul acestei întâmpinări ar vrea să înnădească firul unei mai vechi legături cu revista băcăuană „Ateneu”, din vremea tineretilor noastre „revoluționare”... Un colaborator dintre vechii grei ai Revistei, prietenului nostru A. A. Gheorghe a descoperit – cam tot pe-atunci – Bacău ca pe un nod de cale ferată și deopotrivă nod cultural. (Iar eu trebuie să povestesc aici, pe scurt, cum s-au... înnodat/ înnădit drumurile mele cu acele meleaguri. Am cunoscut odată, în tren, o „preafrumoasă fată” din Bacău – după numele ei de fată Lozneau Niculina, fiică de colonel; aceasta fiind și așa care m-a tras o vreme înspre revista la a cărei „poștă a redacției” răspundea faimosul Sergiu Adam... Tânărul, pe atunci (ca și noi) cu mare putere de decizie în promovarea poeziei tinere, pe care mulți dintre noi îl vedeam – fără să-l fi cunoscut personal – ca pe-un zeu tânăr. Eram bucușori că, alături de

(mulți) alții, din zonă și din toată țara ne mai publica și pe noi, din când în când, de regulă, în spațiul afectat poștașu(lui). Marele merit al revistei băcăuane este că a găzduit în paginile ei, constant, condeie profesioniste din toată țara.

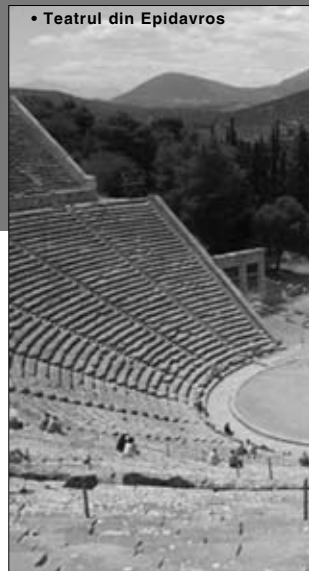
...Abia peste ani și ani, când apărea în formulă reinnoită, am avut acces „direct” în paginile revistei – inclusiv printr-un interviu legat de revista noastră, interviu cu care ne-a onorat cunoscutul prozator Dan Perșa (care – că tot am deschis paranteza – suntem de părere că ar merita un loc mai vizibil în tabelul elementelor prozastice contemporane!). De aceea, cu toate că din cei 50 de ani ai săi noi n-am urmărit-o decât vreo 30, ne permitem să ne alăturăm corului de voci aniversare urându-le colegilor redactori-și-scriitori băcăuani să atingă suta!

Remus Valeriu Giorgioni
Revista „Actualitatea literară”

• Colocviile Revistei „Ateneu” - 2014
Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău

• Teatrul din Epidaurus

Grecia

Itinerar spiritual pe meleagurile Eladei

referă chiar la volumul de debut al lui Nichita Stănescu, *Sensul iubirii* (1960) – „Poezia reîncepe să vorbească la persoana întâi... De mult nu mai fusese formulată atât de limpede și atât de firesc natura acestei relații (cu universul), în niste versuri încântătoare prin ingeniozitatea și dinamismul lor.”

* * *

După o ședere de două luni de zile la Atena și de câteva zile la Nestorio, în localitatea mea de baștină, plec tot din Atena pe 19 iulie 2013, la aeroport așteptându-mă distinsa poetă lota Partheniou, o veche cunoștință care, în perioada regretatului scriitor Dimosthenis Kokkinos, prin anii 1975-1980, editor și director al revistei „Ipirotiki Estia” („Vatra Epirului”, în care s-a publicat mult despre fenomenul cultural românesc), poetul și eseistul Vassilis Margaritis și domnul Dimitris, din partea Centrului Cultural al orașului Ioannina și al Primăriei. Am fost cazat la un hotel de primă clasă...

Deci, un Salut din inima Ioanninei! O localitate care datează din epoca paleoliticului, cu istoria și cultura lui de memorat, cu muzee de arheologie, de etnografie, cu biserici și temple, cu un lac deosebit de frumos și cu o natură de invidiat. Și am început vizitele propuse, având ca ghid-însotitor pe poeta lota Partheniou, și având alături și pe domnul Vassilis Margaritis.

Memorabile sunt Școala Superioară „Zosima”, Universitatea, Muzeul „Pavlos Vrelis” cu figuri de ceară (prezentând istoria frământată a Greciei), peșteri de cercetat, iar nu departe teatrul antic Dodona. Suntem primiți de vicepreședintele (acum președintele) Societății Literatilor și

Scriitorilor din Epir, de către domnul Spiros Ergolavos, care este și Președintele Asociației Absolvenților Școlii „Zosima”, apoi de către domnul Kostas Vlahos – Președintele Societății de Studii Epirotice, care editează anual și revista „Calendarul Epirului” (și un studiu despre poezia lotei Partheniou), care ne va găzdui. Într-o altă zi am vizitat „Vatra” („Estia”) Literelor și Artelor, la sediul Radioului din Ioannina, unde am răspuns unui interviu destul de amplu, condus de un cunoscut publicist, domnul Stefanos Dovas, privind raporturile spirituale eleno-române s.a.m.d. Toți domniile de înaltă spiritualitate s-au interesat de multe probleme privind istoria și cultura română (multe fiind cunoscute de către interlocutorii mei).

Se apropie și un moment important – vizitarea Dodonei și a Teatrului antic, aflat la 22 km de Ioannina. Explicațiile argumentate și solide ale poetei lota Partheniou (suntem împreună cu poetul Vassilis Margaritis) sunt de reținut... Teatrul este acum în reconstrucție... Pe aici a trecut istoricul Herodot, dar și Iason, șeful expediției argonauților, chiar și Odisseu, întrebând oracolul despre soarta lui, amândoi primind de la oracol o rămunică profetică de „fygos” (stejar)... Aici sunt diferite instituții publice și religioase. Iar istoria, de multe ori, lua locul legendelor și miturilor... După ce am trecut prin Dodona, am vizitat și Melinghi, satul natal al poetei lota Partheniou, primiți fiind de vicepreședintele Societății „Frăția”, Periklis Pappas.

Unii consideră că la oracolul din Dodona aveau loc mari serbări religioase, chiar înaintea teatrului din Epidaur. Chiar în ziua manifestării culturale româno-elene, vizităm Centrul Cultural al Ioanninei, primiți de către doamna director, profesoara Maria

Stratsani, și am avut o largă discuție despre problemele care ne interesează, de promovare a raporturilor culturale româno-elene și eleno-române, cu certitudinea că vom avea în continuare o colaborare strânsă între Centrul Cultural din Ioannina și Fundația Culturală pentru Promovarea Culturii Balcanice și Europene „Rigas Ferreos”, cu sediu în Iași-România.

În aceeași zi, la prânz, ne primește și domnul Filippos Filios, fostul primar, căruia îi transmitem scrisoarea din partea primarului municipiului Iași, Gheorghe Nichita, cu propunerea pentru o legătură mai strânsă între cele două orașe cu un trecut, prezent și viitor comun, o eventuală fraternizare, acceptată în principiu, urmând calea oficială de realizare. În seara aceeași zile are loc și manifestarea centrală la complexul cultural din Ioannina, amenajat special pentru astfel de manifestări.

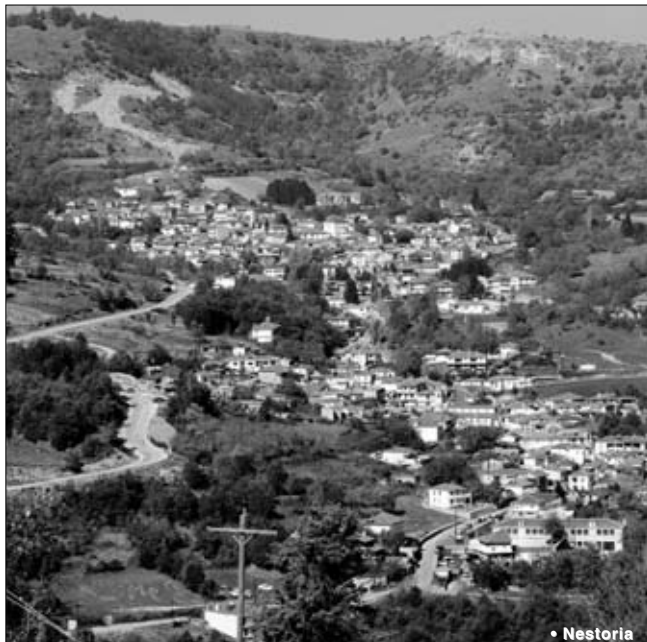
Seara de prietenie româno-elene, cu titlul „Spiritul elen în reveriile poetice ale lui Nichita Stănescu”, comunicare susținută de subsemnatul a fost deschisă de doamna director Maria Stratsani, într-un scurt prolog despre creația marelui poet român și despre vorbitor. Manifestarea a fost popularizată prin intermediul presei, radio și televiziunii, și prin Buletinul oficial al Centrului. După prezentarea comunicării ur am avut întrebări și discuții pe marginea temei prezentate și altele, din care a reieșit clar interesul publicului elen pentru istoria și cultura României. S-au citit versuri din greacă, din creația lui Nichita Stănescu, manifestarea fiind înregistrată (audio-video), și salutată în mod călduros de noul ambasador al României la Atena, excelența sa Lucian Fătu.

Fiind obsedat de viața și creația poetului-bard al Ploieștiului, întrebam pe interlocutorii mei și pe mine însumi, „Oare unde s-o fi născut străbunicul poetului, Konstantinos Gheorghiu? Prin care locuri ale Ioanninei și Epirului?” Niciun răspuns. Nimeni nu cunoaște nimic. Așadar rămâne un gol în sufletul și în inima mea...

În zilele de 27-28 iulie a avut loc în localitatea Loutraki, cunoscut centru turistic și balneoterapeutic, manifestarea cu același titlu, organizată așadar de centrul cultural „Prometeu”. La această manifestare, în afară de comunicarea subsemnatului, care a fost și premiata, și ascultată cu mare interes de cei prezenți, în a doua zi a fost prezentată și activitatea poetică a scriitorului greco-albanez Nikos Katsalidas. La sfârșitul acestor două zile a fost prezentată o suită de dansuri grecești, precum și recitări din poezia greacă contemporană și din cea românească, îndeosebi din creația lui Nichita Stănescu.

Această vizită în localitățile respective a dus astfel la mai buna cunoaștere și la popularizarea într-o anumită măsură a valoroasei literaturi românești.

Andreas RADOS

• Nestoria

Pornesc spre sud nu doar pentru a vedea locurile mele natale, Nestorio din Castoria (Grecia de nord-vest), în apropiere de Albania, silit la vârsta de 8-9 ani, într-o perioadă crâncenă din anii războiului civil (1946-1949), cu atâtea victime și cu atâtea nenorociri, pentru un ideal spulberat de ambele părți. De data asta, mai profund, fiind frământat de străfundurile limbii mele, a eului meu, de o chemare interioară: a transmite conaționaliilor mei un mesaj, al înaltelor idei românești, de Bine, Adevăr și Frumos.

În mintea mea stăruie acum cuvinte celebre, cu valoare de axiomă, ale distinsului profesor academician George Călinescu, care a introdus europenizarea în literatura (cultura) română, care răspundând la întrebările unor „puriști” afirma: „Eu sunt clasic, domnule. Profesez idei eline”. Îndrăznesc să afirm, fără vreo comparație, că personal (și nu numai) am profesat și mai promovez încă atât spiritul românesc, cât și spiritul elin...

Și așa am pornit spre Elada, având în geanta mea două invitații.

O invitație din partea Centrului Cultural al orașului Ioannina (semnată de președintele Moisis Elifazaf și de doamna director Maria Stratsani), pentru 22 iulie 2013. Iar cealaltă de la Centrul Cultural „Prometeu” din orașul Loutraki, județul Corint (semnată de președintele Nikolaos Lois și de poeta Margarita Fronimadi-Matatsi), pentru 27-28 iulie 2013. La aceste manifestări urma să prezint comunicarea mea *Spiritul elen în reveriile poetice ale lui Nichita Stănescu*, aflată în varianta greacă la Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu” (Ploiești, martie 2013), premiata și publicată cu diferite ocazii (în versiuni similare) în Grecia și în România (încă din 1981).

A scrie și a vorbi despre Nichita Stănescu este o întreprindere dificilă, căci poetul ploieștean, român de talie universală, nu este numai un creator al „mitologiei cuvintelor”, ci și un Heraclit al verbului românesc, mereu în mișcare și într-o continuă transformare (metamorfizare), după umila noastră părere. Este, dacă ne permite critica literară românească un poet fără pereche al perioadei în care a trăit și a creat.

Câtă dreptate avea distinsul profesor acad. Eugen Simion, încă din 1978, în valoroasa și imensa sa lucrare *Scriitori români de azi*, în volumul I, Editura Cartea Românească, în capitolul despre Nichita Stănescu. Observația se